"Т-34", танк-пам'ятник встановлен. у трав. 1995 у р-ні пр. Седнєва, поблизу меморіалу "Слава". Машина брала участь у бойових діях часів ВВВ. Символізує подвиг визволителів.

Табака Богдан Ярославович (21.7.1968, Тернопіль. Священик. Зак. Тернопільську духовну семінарію (2000). У 1994 практикувався у Богоявленськ. соборі Моск. обл. У 1994 заснував церкву Різдва Пресвятої Богородиці у сел. Радушне, у 2001 храм у житломасиві ім. Ілліча Дзерж. р-ну.

Табівка, козацька шкіряна сумка, оздоблена металом, у давнину на Криворіжжі.

Табірна, вулиця житломасиву Весела Дача Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-70-х. Довж. 912, ширина 4,2 м. Пл. 3,8 тис. кв. м. Тверде покриття з 1975. Має 47 приват. будинків. Обслуговує 1 в/з.

Таврическая, вулиця житломасиву Ворошиловка Жовт. р-ну. Закладена в 30-х. Довж. до 800 м, ширина 7 м. Має 26 будинків. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Назва походить від Півд. регіону України - Таврія. Обслуговує 14 в/з.

Таганрозька, вулиця житломасиву РУ ім. Дзержинського Сакс. р-ну. Закладена в 30-х сім'ями гірників РУ ім. Дзержинського. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 185 м, ширина 6. Має 14 приват. будинків, проживає 29 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Таганрог (Росія). Обслуговує 7 в/з.

Таганрозьке металургійне товариство, засноване у 1895 з капіталом 3 млн. крб. Серед акціонерів Бельгійське металург. тов-во (м. Льєж), Франко-Бельгійське тов-во (м. Шарлерца), Льєзьке машинобудівельне тов-во. Капітал поділен. на 12 тис. акцій по 250 крб. золотом. Правління скл. з 5 чол., 3 входило до ревізійної комісії. Випускало свої облігації. Орендувало рудник на землях Бухинника. Після 1900 мало незначний вплив на видобуток криворізьк. руди. У 1913 видобуло 16 млн. пудів, працювало 291 чол. З початку 90-х співробітничало з бельгійськ. банками. На 1914 мало 2 рудники, видобуток складав 16 млн. пудів руди. З початком гром. війни розпалося.

Таганська, вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова тривала у 1961-1962. До груд. 1975 мала назву вулиця 1-а Таганська. Довж. 600 м. Має 3 5-поверх. будинків. Назва від вулиці у Москві. Обслуговує 26 в/з.

Тагора, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена в 50-х. Сформувалася в 60-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Призовий. Довж. 150 м, ширина 7 м. Має 6 приват. будинків, проживає 21 чол. Вкрита відсівом. Названа на честь інд. письменника Тагори Рабіндраната (7.5.1861-7.8.1941, Калькутта). Автор патріотич. пісень, співець свободи Індії. Нобелівська прем. (1913). Обслуговує 17 в/з.

Таджицька, вулиця розташована в м. Інгулець. Забудова почалася в 60-х у зв'язку з будівництвом ІнГЗК. До груд. 1975 мала назву вулиця Жданова. Довж. 1 тис. м. Має 86 приват. будинків, проживає 203 чол. Назва походить від середньоазіат. країни - Таджикистану. Обслуговує 68 в/з.

Таїнства, у християн священні дії, спрямовані на благодатні дії. Церква визнає 7 Т.: хрещення, миропомазання, причащання, сповідь, церковне обруження, священство. Т. відбуваються у криворізьких храмах і церквах.

Таїсії Буряченко, вулиця житломасиву ім. Р. Люксембург Терн. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1980 мала назву вулиця Ставропольська. Довж. 350 м, ширина 8 м. Має 42 держ. будинки, проживає 149 чол.; 18 приват. будинків, проживає 141 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь підпільниці Т. І. Буряченко. Обслуговує 37 в/з.

"Тайм-аут", міська футбольна газета виходила у берез. 1991-жовт. 1994. Засновник клуб любителів футболу "Вірність". Розповідала про ФК "Кривбас", новини і проблеми футболу. Вийшов 31 номер. Редагував Є. П. Алакін.

Таймирська, вулиця житломасиву КДЗ Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 4-а Дробильна. Довж. 510 м, ширина 5 м. Пл.

2,5 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Названа на честь півострова Таймир на півночі Росії. Обслуговує 70 в/з.

Тайожна, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мав назву 3-й провулок Постишева. Довж. 140 м. Пл. 1,4 тис. кв. м. Має 5 будинків приват. сектора. Обслуговує 32 в/з.

"Такіс", центр нетрадиційного двобою створен. у груд. 1994. Налічує 30 чол. Проводить змагання. Голова С. О. Лавренко.

Такса Віктор Михайлович (12.7.1987, Кр. Ріг). Спортсмен. Освіта н/середня. Займається карате-до у СК "Цунамі" з 1998, тренер С. В. Петренко. Бронз. призер чемпіонату світу серед юніорів (Угорщина, 2001). Чемпіон України (Київ, 2000).

Таксофон, телефонний апарат, в якому з'єднання з абонентом встановлюється після опускання спеціальної картки або жетона. Друга назва т. - телефон-автомат.

Талабан (Thlaspi)**,** рід трав'янистих рослин родини хрестоцвітих. Пелюстки суцільні, білі. Стручечок сплюснутий з боку швів, округлий, довгастий, еліптичний або клиновидний, звичайний вгорі з виїмкою, з човниковидними стулками, з більш-менш крилатим кілем. На Криворіжжі 3 дикорослих види, з них найбільш поширений **Т. польовий** – 1-річна гола рослина із запахом часнику. Стебло прямостояче, голе, вис. 20-50 см. Листки чергові: стеблові - сидячі, видовжено-ланцетні, дрібні, білі. Суцвіття - китиця. Плід - стручечок, 10-18 мм завдовжки, округло-еліптичний, ширококрилатий, на верхівці глибоковиїмчастий. Цвіте IV-VII. Звичайний бур'ян у посівах, на городах, біля шляхів і житла. У плодах міститься 33% жирної олії. Рослина лікарська. Препарати з трави мають кровоспинну, сечогінну, потогінну, відхаркувальну, в'яжучу, протизапальну властивість. **Т. ранній**, що зустрічається на степових схилах балок (Півн. Червона та ін.), охороняється в межах Дніпропетров. обл.

Талалайченко Леонід Веніамінович (25.2.1943, Кр. Ріг). Поет. Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1969). У 1960-1984 працював у мартен. цеху, з 1984 ст. машиніст крану блюмінга-3 ком-ту “Криворіжсталь”. Перші вірші надрукував у 1962 в армійськ. пресі. Чл. літоб'єднання "Рудана". Грає на гітарі, займається вокалом. Автор поетич. збірок "Поздняя любовь" (1998), "Сиреневый туман" (2000).

Талалихіна, вулиця житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. Закладена в 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. до 500 м, ширина 7 м. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь Героя Рад. Союзу Талалихіна Віктора Васильовича (18.9.1918, Саратов. обл.-27.10.1941, Моск. обл.). Мол. лейтенант. Під час ВВВ - командир авіаланки, заст. командира ескадрильї. 7.8.1941 одним з перших застосував таран у нічному повітряному бою. Обслуговує 31 в/з.

Таламбо Поль (?-?). Франц. банкір. Один з організаторів Акціонер. тов-ва Криворізьк. заліз. руд (1880). На той час директор тов-ва Паризько-Ліонськ. залізниці. Біографіч. відомостей не знайдено.

Талдикін Віктор Петрович (5.3.1929, Бєлгород. обл.). Відом. геолог. Зак. Старооскольськ. геологіч. тех-м (1953). З 1993 ст. геолог ш. "Гвардійська". В геології кривбасу майже піввіку. Знавець своєї справи. Виховав багато геологів-практиків.

Таллінська, вулиця розташована у сел. Мирівське Терн. р-ну. Закладена на початку 50-х. Сформувалася в 60-х. Довж. 600 м, ширина 7 м. Має 7 держ. будинків, проживає 57 чол. Вкрита відсівом. Названа на честь столиці Естонії міста Таллінн. Обслуговує Мирівське в/з.

Таловина (проталина)**,** місце, де зійшов сніг і видно землю. Інколи на Криворіжжі так звали рябу корову, яка кольором нагадувала землю, вкриту снігом з проталинами на ньому.

"Там, де Саксагань впадає в Інгулець", документ. фільм Київ. кіностудії (1973). Автори О. Ф. Лобачов, П. П. Давиденко. Розповідає про природу нашого регіону.

Таманська, вулиця житломасиву центр. частин Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 50-60-х. Попередня назва провулок 4-й Український. Довж. 415 м, ширина 5,3 м. Пл. 2,1 тис. кв. м. Тверде покриття з 1955. Має 4 будинки. Названа на честь Таманськ. півострова. Обслуговує 24 в/з

Тамарикс (Tamarix)**,** рід листопадних або вічнозелених невеликих дерев (часто ростуть кущем) родини тамариксових, до 12 м заввишки. В озелененні Кр. Рогу використовуються **Т. галузистий** - до 6 м заввишки, з темно-сірою корою. Листки лускоподібні і соковиті, сидячі. Квітки 5-членні, рожеві, червоні, фіолетові або білі, зібрані у бокові китиці. Цвіте IV-IX. Батьківщина - Півд. Молдавія, Україна, Росія, Кавказ, Серед. Азія, М. Азія, півд.-схід Балканськ. півострова. **Т. 4-тичинковий** - близький до попереднього виду, з 4-членними квітками. Декоративності рослинам надає смарагдово-зелене листя, квітки. Рекомендується для більш широкого використання у насадженнях парків, скверів, алей. Цінна фітомеліоративна культура для закріплення рухомих пісків.

Тамар'ївське урочище , Софіївськ. лісництва Криворізьк. лісгоспу закладене в 30-х. Росте дуб, акація, в'яз.

Тамбовська, вулиця розташована у півд. частині Довг р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Жигулівська. Довж. 880 м, ширина 9 м. Має 1 держ., 57 приват. будинків, проживає 128 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь обл. центру Росії - м. Тамбов. Обслуговує 55 в/з.

Тамбурін (від франц.)**,** одна з назв бубна-ударного інструмента, який широко використовується під час народ. гулянь на Криворіжжі.

Тамга, знак, тавро, яким клеймили полонених козаків у давні часи на Криворіжжі.

Тан Юйхе (6.1.1964, Китай). Д. Т. Н. КНР (1998). Зак. аспірантуру КГРІ (1994). У 1989-1994 готував у КГРІ канд. дисертацію з проблем збагачення кварцитів під керівництвом доцента П. П. Юрова. Провідний гірнич. вчений Китаю. Результати наук. досліджень у Кр. Розі успішно застосував на рудозбагач. фаб-ці в м. Цидашані КНР.

Танай Віктор Петрович (25.5.1960, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1983). У 1983-1984 пом. машиніста екскаватора, у 1984-1990 майстер, нач. зміни, диспетчер рудника, у 1990-1999 заст. нач. виробнич. відділу, заст. тех. директора, заст. голов. інж., заст. гендиректора, у 1999-2000 ген. директор ПівдГЗК.

Танатар Йосип Ісакович (29.9.1880, Запорізька обл.-13.12.1961, Дніпропетровськ). Проф. Д. Г/М. Н. Зак. Катеринослав. гірнич. уч-ще (1903). Видат. укр. геолог. З 1913 проф. Дніпропетров. гірнич. ін-ту. З 1916 досліджував Кривбас. У 1921 скл. геологіч. карту Кривбасу. Відкрив понад 100 мінералів. Прихильник гіпотези про магматичне походження руд і заліз. кварцитів. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

Танатар-Бараш З. І. геологічні дослідження, проводилися у 30-50-х. Вивчалися метаморфізм залізистих силікатів, генетич. взаємовідношення хлоритових сланців на родовищах Кривбасу.

Танер, елемент (муфта) для з'єднання керамічних труб.

Танєєва, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася у кінці 60-х. До 1975 мав назву провулок 1-й Народний. Довж. 150 м, ширина 7 м. Має 3 держ. будинки, проживає 11 чол. Вкрита відсівом. Названа на честь рос. композитора Танєєва Сергія Івановича (25.11.1856, Владимир-19.6.1915, Москва). Учень М. Рубінштейна, П. Чайковського. Опера "Орестея", кантати, симфонії, романси. Обслуговує 17 в/з.

"Танкетка", народ. назва легкого взуття без задників, жіночі легкі черевики у 30-40-х XX ст.

Танкістам пам'ятник, відкрит. у трав. 1972 на пл. Визволення у Ц.-Міськ. р-ні. Являє собою танк Т-34 № 23, який виготовили металурги Уралу за участю криворіжців. Машина з боями дійшла до Праги. У 1972 командування КВО передало танк Кр. Рогу для встановлення на постамент. Архітектор Б. І. Кохно. Меморіал символізує подвиг бійців і

командирів 18, 29 ТК 2-го Укр. фр. 23 ТК, 4 гв. мехкор., 28 гв. окрем. ТП 6 3-го Укр. фр. Саме танкісти у жовт. 1943 першими увірвалися до Кр. Рогу і дійшли до історич. місця, де зараз стоїть пам'ятник.

Танкістів, вулиця житломасиву Гданцівка Центр.-Міськ. р-ну закладена у 30-ті. Перші жителі - сім'ї командирів 41-ї стрілецьк. дивізії, де існував дивізіон легких танків. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 564 м, ширина 67 м. Пл. 3,7 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Обслуговує 4 в/з.

Тарабрін Григорій Васильович (12.2.1922, Алтай). Військ. діяч. Зак. Томськ. арт. уч-ще (1941). У 1939-1940 працював учителем. В арм. з 1940. Уч. ВВВ з квіт. 1942 у скл. 842 артполку 309 СД, 379 артполку 147 СД. Ком-р взводу, дивізіону. Пройшов з боями від Дона до Берліна. В арм. до 1962. Полковник (1978). У 1962-2000 працював у КГРІ/КТУ. Вів актив. військ.-патріотич. роботу. Нагородж. орд. Б. Хмельницького 3 ст. (Україна), Червоного Прапора, О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст. (2), Червоної Зірки, знак. "За заслуги перед містом".

Таракутка, давня назва посудини для висушеного кабака на Криворіжжі.

Таран Андрій Іванович (1886, Нікополь-1967, Київ). Художник. Навчався в Петербурзі і Парижі (1906-1912). З 1925 викладав у Київ. худ. ін-ті. Серед творів пейзажі Кривбасу "Криворізькі етюди" (1957), "На кар'єрі" (1938).

Таран Зінаїда Григорівна (1.8.1953, Сумська обл.). Почес. донор СРСР (1990). Освіта середня. З 1976 працює у залізнич. цеху ком-ту "Криворіжсталь". 40 разів здавала кров. Врятувала життя багатьом хворим і потерпілим.

Таран Олег Анатолійович (11.1.1960, Дніпропетров. обл.). Голов. тренер ФК "Кривбас". Відом. футболіст. Вихованець футбол. школи м. Орджонікідзе. Грав за "Динамо"(К) у 1977-1980, "Чорноморець" у 1980, СКА(Од) - у 1981, ЦСКА у 1982, "Дніпро" у 1983-1988, "Металург"(З) у 1989, 1990, ВАК (Марокко), "Цафрірime" (Ізраїль), "Маріарід" (Швеція), "Етлінгене" (Німеччина). У чемпіонатах СРСР зіграв 188 матчів, забив 48 голів. Чемпіон СРСР 1983, сріб. призер (1987), бронз. (1984, 1985). Чемпіон Європи серед юнаків (1978), бронз. призер (1977). Сріб. призер чемпіонату світу серед юніорів (1979). Чемпіон Марокко (1990). З 1995 на тренер. роботі. У 1997-2000 голов. тренер "Кривбасу". Вивів у бронз. призери чемпіонату України (1998-99), (1999-2000). Нагородж. знак. “За заслуги перед містом”.

Таран Олександр Григорович (23.5.1939, Баку). Засл. металург України (1984). Освіта н/середня. У 1956-1960 монтер Худатськ. вузла зв'язку. З 1960 шлаковик бесемер. цеху, конверторник, оператор конвертор. цеху ком-ту "Криворіжсталь". Новатор виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань. Раціоналізатор. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Таран Павло Ничипорович (27.2.1901, Кр. Ріг-1.4.1976, там же). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1932). Перший випускник Криворізьк. гірнич. тех-му (1926). У 1915-1917 коногон на шахтах, згодом лопатник. У 1932-1935 зав. гірнич. роботами, голов. інж. РУ ім. Леніна. У 1935-1938 заст. голов. інж. Червоногвард. ШУ. У 1938-1941 зав. шахтою ШУ "Інгулець", інж. НДГРІ, голов. інж. ШУ ім. Комінтерну. З 1941-1944 голов. інж. Леб'яжинськ. ШУ на Уралі. У 1944-1952 керуючий. Жовтневим РУ. У 1952-1962 голов. інж. тр-ту "Ленінруда". У 1962-1966 директор НДГРІ. Канд. тех. наук (1959). Автор методу розкривання родовищ подвоєн. поверхами. Нагородж. орд. Леніна (2), "Знак Пошани".

Таран Федір Миронович (?-27.7.1943, Кр. Ріг). Керівник підпілля. Освіта н/середня. Під час окупації Кр. Рогу формував підпільні групи на Соцмісті. Підтримував зв'язок з Ю. М. Козаченком і П. Ю. Щербаком. Після загибелі Ю. М. Козаченка очолив підпільний комітет. Загинув після лютих тортур в гестапо. Похован. у Довг. р-ні. Нагородж. медаллю "За відвагу" (посмертно).

Тарандушко Павло Антонович (початок XX ст.-.1943, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Під час окупації очолив підпільну групу, що діяла в р-ні ст. Мудрьона. У боротьбі виявив особисту мужність і героїзм.

Тараненко Іван Карпович (1881-1951, Кр. Ріг). Почес. гірник. Освіта н/середня. З початку XX ст. на рудниках Кривбасу. Коногон, забійник. У 20-х відбудовував шахти ШУ ім. К. Лібкнехта. Передовик перших п'ятирічок, послідовник М. Ізотова. Під час ВВВ працював на Уралі. До 1951 працював на РУ ім. К. Лібкнехта. Нагородж. орд. Леніна.

Тарануха Василь Прокопович (2.5.1926, Кіровоград. обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. ВВВ з січ. 1945. Працював бурильником ш. "Гігант" РУ ім. Дзержинського. Почес. гірник. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., "Знак Пошани", Трудової Слави 2, 3 ст.

Тарантул (Lycosa)**,** рід безхребетних тварин ряду павукоподібних. Довж. тіла 25-35 мм. Поширений від пустельної до лісостепової зони; в Україні - 5 видів, в т. ч. **Т. південноросійський**. Укус Т. у людини викликає місцеве запалення, іноді загальне отруєння організму.

Тарань, риба роду плотви. Тримається у зграях, на дні. Нерест берез.-середина травня. Плодовитість 22-202 тис. ікринок. Промислова. Об'єкт спорт. рибальства на Криворіжжі.

Тарапаківка, гірниче селище в р-ні родовища руди на землях Тарапаки закладене у 80-х XIX ст. Скл. із землянок, бараків для робітників та їх сімей. Тепер сучас. житломасив МОДР Ц.-Міськ. р-ну.

Тарапаківський насув, входить у Криворізько-Кременчуцьк. синклінорій і простежується від балки Тимашової на півд. і до кол. Першотрав. РУ на півн. Являє складну лускувату зону, ширина якої досягає в півд. р-ні 200 м. Породи захід. крила насуву підняті на 500-800 м і перекривають породи схід. крила.

Тарапаківський рудник, заснован. Донецько-Юр'ївськ. металург. тов-вом у 1895 шляхом оренди угідь землевласника Тарапаки. Діяв кар'єр довж. 200 саж, шириною 20, глибиною 7 саж з 4 кінним підйомним "барабаном". Потужність пласта 4-15 саж. Запаси руди скл. 60 млн. пудів. Видобувалося 6 млн. Мав паровоз, під'їзні шляхи до ст. Карнаватка, казарми на 150 чол. Припинив діяльність у квіт. 1902 у зв'язку з економіч. кризою. За рад. часів видобуток вело РУ ім. Ілліча.

Тарапаківських кар'єрів рудне родовище, розташоване вздовж захід. околиці Кр. Рогу. Географіч. координати 47º 54'-47º 56' півн. широти. Являє півд. частину Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Ст. Кр. Ріг-Західний розташована поблизу родовища. Геологіч. розвідка та розробка почалися у 1893. Експлуатувалося кар'єрами до 1917. У 70-х балансові запаси на глибину до 1 тис. м складали до 30 млн. т. руди. Приурочене до локальної аномальної сили тяжіння, що ускладнює загальну гравітаційну аномалію. Тарапако-Лихманівська антикліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Пл. 4,4 км х 0,1 км. Належить до верхньої і залізисто-кремнистої формацій. Вік 2,0-2,1 тис. млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці, кварцити, піщаники, багаті заліз. руди. Типи руд: амфіболо-магнетитові, хлорито-магнетитові, мартито-магнетитові. Утримання заліза 46-38%. Вивчали геологи Н. З. Гребень, Н. Н. Губкіна.

Тарапаківської структури перспективних дільниць (21-22 РУ ім. Кірова) геофізична аномалія залізних руд, розташована у Кр. Розі. Географіч. координати 48º -47º 50' півн. широти, 30º 15'-33º 30' схід. довготи. Належить до півд. частини Криворізьк.-Кременчуцьк. руд. підзони. Виявлена у 1893. Геологіч. розвідка проводилася у 1974-1975. Пл. 0,5 км х 1,6 км. Вік – 2,1 тис. млн. років. Вивчали геологи І. І. Кізяновський, В. О. Семенов.

Тарапако-Лихманівська антикліналь, входить до Криворізько-Кременчуцьк. синклінарію, як західне крило його Криворізьк. р-ну. Характеризується складками місцевості. Простежується від балки Тимашової на півд. до РУ ім. Кірова на півн.

Належить до типу відкрит. складок з пологою замковою частиною і круто падаючими крилами.

Тарапуров Микола Петрович (3.9.1936, Дніпропетровськ). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1959). У 1959-1976 майстер мартена, нач. лабораторії, секретар парткому з-ду "Криворіжсталь". У 1976-1980 інструктор ЦК КПУ. З 1980 працював заст. міністра чорної металургії України. Чл. оператив. штабу на будівництві ДП №9. Умілий організатор виробництва. Винахідник. Автор наук. праць. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Тарас-кумошник, день 10 березня, саме з цього дня не можна було спати вдень, аби лихоманка не напала.

Тарасенко Віталій Миколайович (5.1.1943, Кр. Ріг). Проф. (1995). Зак. КГРІ (1967). У 1960-1962 електрик з-ду “Криворіжсталь”. У 1967-1974 у скл. геофізич. експедиції в Казахстані. З 1974 викладач, доцент, проф., декан геолого-збагач. фак-ту КГРІ/КТУ. Створив спецкурси з екологіч. геохімії, технологіч. мінералогії. Бере участь у виконанні міжнарод. геологіч. програм. Уч. міжнарод. виставок, уч. ВДНГ. Канд. геолог. мінерал. наук. Автор 120 наук. праці, 3 патентів. Відмінник освіти України.

Тарасенко Василь Юхимович (19.3.1859, Одеса-25.7.1926). Видат. геолог. Зак. Київ. ун-т (1884). У 1914 досліджував гранітні і діоритові породи Кривбасу. Довів, що деякі граніти молодші за кристаліч. сланці. Цьому присвятив наук. працю (1914). Прослідкував еволюцію метаморфіч. порід. З 1918 проф. Воронезьк. ун-ту. Вперше застосував методи детального хім. аналізу гірнич. порід.

Тарасівка, народна назва хутора Грузька (сучас. с. Базарове) у 30-х. Походить від місцевої комуни ім. Т. Г. Шевченка.

Тарасов Олександр Михайлович (6.11.1929, Оренбурзька обл.). Новатор виробництва. Зак. Терн. індустр. тех-м (1973). У 1943-1945 працював у кол-пі. У 1945-1964 машиніст екскаватора Магнітогорськ. рудника. У 1964-1979 бригадир екскаваторників Першотравнев. рудника ПівнГЗК. Випробував екскаватор ЕРГС-4600. Чл. "Клубу мільйонерів". Ініціатор труд. починів на виконання виробнич. планів. Раціоналізатор і наставник. Брав актив. участь у пропаганді передового досвіду. Нагородж. орд. Леніна.

Тарасов Петро Максимович (30.11.1911, Калузька обл.). Герой Рад. Союзу (24.3.1945). Зак. Воронезьк. ун-т (1937). Працював викладачем с/госп. тех-му у Смоленськ. обл. В арм. з 1938. Уч. ВВВ з квіт. 1942. Ком-р роти 181 Тбр. 18 ТК. Відзначився у боях за Кр. Ріг восени 1943. Після війни оселився в Калузі. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора, О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст.

Тарасової вулиця, розташована в мкрн. Перемоги в Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася у 50-60-х. До 1975 носила назву провулок 1-й Залізорудний. Довж. 620 м. Пл. 5,5 тис. кв. м. Має 36 приват. будинків. Названа на честь рос. актриси Тарасової Алли Костянтинівни (6.2.1898, Київ-5.4.1973, Москва). Герой Соц. Праці (1973), народ. артистка СРСР (1937). Провідна актриса Моск. худ. театру. Держ. прем. СРСР (5). Обслуговує 7 в/з.

Тарасюк Григорій Якович (11.5.1957, Кіровоград. обл.). Засл. дільничний МВС України (1986). Зак. Дніпропетров. школу міліції (1984). В системі МВС з 1979. Постовий, дільничний, нач. відділення. Удостоєн. знака за відзнаку в службі. Організував затримання банди Пака, групи, яка займалася крадіжками комплектів ліфтів. Єдиний в області засл. дільничний інспектор.

Таратайка, давня назва брички, одноколки на Криворіжжі.

Таранущенко Володимир Терентійович (34.9.1927, Кр. Ріг-23.1.1997, там же). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1956). Уч. ВВВ з серп. 1945 у скл. Далекосхід. фр. У 1956-1961 гірнич. майстер, у 1961-1965 нач. ш. "Північна", у 1965-1970 нач. ш. "Саксагань", з 1970 заст. керуючого РУ ім. Дзержинського. Шахти під його керівництвом посідали перші місця у змаганні. Один з керівників видобутку заліз. кварцитів підземним способом.

Впроваджував нову техніку. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., "Знак Пошани", знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Тарільчатий огрудкувач, розроблен науковцями КГРІ за участю Ю. С. Рудя, М. М. Панчошного, Б. М. Горбача, В. Г. Кучера, А. П. Лістрова. Призначен. для одержання обкатишів з низьким утриманням дрібних фракцій. Маса 57,2 т. Бронз. медаль ВДНГ СРСР (1981), диплом ВДНГ України (1987).

Тарнавська Олександра Пилипівна (8.11.1921-24.5.1989, Кр. Ріг). Відом. журналіст. Освіта вища. Уч. ВВВ. У 1952-1979 редактор газ. "Металлург". Організатор випуску газети, сформувала творчий колектив. Прем. Спілки журналістів СРСР. Брала актив. участь у громадській роботі. Літописець з-ду "Криворіжсталь". Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Тарнавський (Терновський, Терновий) Аполлон Аполлонович (1909, Херсон. обл.-груд. 1941, Криворіжжя). Уч. підпілля. Освіта середня. Працював у гірнич. промисловості Кривбасу, парт. органах. У серп. 1941 за завданням міськкому КПУ брав участь у формуванні партизан. загону № 1080. Один з його командирів. Вів партизан. боротьбу на Криворіжжі, дніпровськ. плавнях. Героїчно загинув при виконанні бойового завдання.

Тарнавський Володимир Нарцисович (30-ті-січ. 2001, Кр Ріг). Спорторганізатор. Освіта середня. Служив в армії, підполковник. Після звільнення у запас заснував міську федерацію з більярдного спорту, дитячий СК "Карамболь". Організатор змагань, вихователь молодих спортсменів.

Таровський Степан Михайлович (1925-? Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. Уч. ВВВ. З кінця 40-х працював на шахтах РУ ім. Кірова. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Тарпан, вид коней, які зустрічалися на Криворіжжі у давні часи. Повністю винищені людиною. Вважається прототипом свійських коней.

Тарганоподібні (Blattoptera, синонім Blattodea)**,** ряд комах. Довж. тіла 4-95 мм. Близько 3,6 тис. сучас. видів, поширені переважно в тропіках; в Україні - 16, в т. ч. прусак, тарган чорний. Окремі Т. пошкоджують продукти, книжки тощо. Можуть бути переносниками збудників деяких інфекційних. хвороб людини.

Тартаковський Борис Миколайович (1926, Дніпропетровськ-1981, там же). Проф. (1969). Д. Т. Н. (1967). Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1950). У 1950-1956 нач. дільниці, нач. розрізу тр-ту "Коркінвугілля". У 1956-1962 ст. наук. співробітник кафедри відкритих гірнич. робіт ДГІ. З 1962 нач. відділу Ін-ту геотехніч. механіки АН України. Держ. прем. України. Автор 190 статей, 23 книг, 82 винаходів. Брав участь у створюванні нових машин і механізмів для шахт і кар'єрів Кривбасу.

Тартаковський Давид Лазарович (січ. 1905, Дніпропетровськ – 80-ті, ?). Відом. проектант. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1929). У 1930-1933 інж. Півдруд. тр-ту. У 1933-1936 голов. інж. проектів ін-ту "Кривбаспроект". У 1936-1937 керівник групи КГРІ. У 1937-1938 голов. інж. проектів ін-ту "Кривбаспроект". У 1938-1951 провідний спеціаліст ін-ту НДГРІ. У 1951-1952 викладач КГРІ. Канд. тех. наук (1941). Автор наук. праць.

Тарута Володимир Михайлович (10.2.1954, Дніпропетров. обл.). Засл. металург України (1996). Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1976). З 1976 горновий ДП-9 ком-ту "Криворіжсталь". Передовик виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Тарута Іван Васильович (6.1.1910, Дніпропетров. обл.-31.10.1978, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Зак. КГРІ (1940). У 1928-1940 прохідник ШУ ім. Чубаря. Стахановець. Майстер швидкіс. проходки. У 1940-1941 нач. дільниці ш. № 24 тр-ту "Молотоввугілля" Тульськ. обл. Уч. ВВВ у скл. робітнич. батальйону. У 1943-1949 майстер на попередній шахті. У 1949-1960 прохідник, кріпильник, гірнич. майстер РУ "Інгулець". Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Татаренко Олександр Миколайович (29.3.1947, Таймир). Підприємець. Зак. Свердлов. ін-т народ. госп-ва (1981). Працював на ком-ті "Криворіжсталь". У 1990 вперше у Кр. Розі заснував Торговий будинок хліба. Керує випуском хлібобулоч. виробів.

"Татарин", допоміжна шахта Широківського рудника закладена на землях поміщика Ушакова у 1899. Стала до ладу у 1904. Глибина 85 м. Відпрацьовувала верхню частину покладів Інгулецьк. родовища. В основному служила для вентиляції горизонтів і доставки вантажів у виробки. Закрита з початком гром. війни.

Татаринов Григорій Іванович (27.11.1910, Курська обл.-11.10.1992, Кр. Ріг). Військ. діяч. Зак. курси Військ.-політич. акад. ім. Леніна (1947). Уч. боїв на Халхін-Голі (1939). Уч. ВВВ у скл. стрілецькоі частини. В арм. до 1958, полковник. У 1958-1983 заст. секретаря парткому тр-ту "Криворіжжитлобуд". Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (2), Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки, Червоної Зірки (Румунія).

Татаринцев Павло Григорович (1925, Кр. Ріг - жовт. 1943). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Вихованець СШ № 26. Уч. підпільної групи "Дзержинець". 14.8.1941 врятував пораненого міліціонера. Брав участь у диверсіях на залізниці. Збирав зброю на місцях боїв. Розповсюджував листівки. У червні 1943 заарештован. гестапо на ст. Цвіткове Черкас. обл. Після жорстоких тортур помер у в'язниці.

Татарник, різні бур'яни у давнину на Криворіжжі.

Татарник (Onopordon)**,** рід трав'янистих рослин родини айстрових. На Криворіжжі поширений **Т. звичайний**. 2-річна рослина з колючо-крилатим стеблом і черговими колючо-зубчастими листками, 50-200 см заввишки, вся сірувата від повстисто-повутинистого опушення. Обгортка кошиків кулясто-дзиговидна, вище середини перетягнута, 3-4 см у діам. Квітки трубчасті, пурпурові. Цвіте VI-VIII. Бур'ян на засмічених місцях, уздовж шляхів, біля жител. Рослина лікарська. Препарати виявляють сечогінну, в'яжучу, дермотонічну дію, підвищують артеріальний тиск; застосовуються при злоякісних пухлинах, для профілактики метастазів після видалення злоякісних пухлин.

Татарська, вулиця житломасиву КДЗ Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1973 мала назву вулиця 2-а Дробильна. Довж. 381 м, ширина 5 м. Пл. 1,9 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 50 приват. будинків. Обслуговує 70 в/з.

Татарське зілля, народ. назва лепеха, або аїру за часів козаччини на Криворіжжі. Вважається, що на Криворіжжя рослина була занесена у хвостах та гривах татарськ. коней, звідки і виникла її назва.

Татенко Микола Гнатович (1936, Сумська обл.). Почес. гірник. Зак. гірнич. пром. школу (1954). З 1954 машиніст електровоза, кріпильник, бурильник РУ ім. К. Лібкнехта. Передовик виробництва, наставник. Нагородж. орд. Леніна.

Татищев Володимир Борисович (11.7.1951, Івановська обл.). Пром. керівник. Зак. Івановськ. текстильн. ін-т (1974). У 1974-1980 ст. майстер, ст. інж., заст. нач. виробництва Івановськ. комвольного ком-ту. У 1980-1982 нач. виробництва Моск. фаб-ки "Жовтень". У 1982-1985 голов. інж., у 1985-1986 директор Криворізьк. вовнопрядильної фаб-ки.

Татур Геннадій Кузьмич (5.2.1902, Мінськ-червень 1979, там же). Проф. (1955). Д. Т. Н. (1955). Зак. Далекосхід. ун-т (1927). Уч. гром. війни у скл. армії Колчака. У 1922-1927 конструктор "Дальзаводу". У 1927-1939 асистент, зав. кафедрою опору металів Далекосхід. політех. ін-ту. У 1939-1958 зав. кафедрою опору металів КГРІ. Розробив зразки гірнич. техніки. Винахідник. Створив наукову школу. З 1958 працював у Білоруськ. ун-ті. Нагородж. орд. Леніна.

ТАУ-8/16; ТАУ-18; ТАУ-20/40, універсальні термоструменеві апарати розроблені науковцями КГРІ М. О. Гальченком, Л. П. Дерябкіною на початку 80-х. Використовуються у будівництві, гірнич. і металург. промисловості під час обробки конструкцій, нанесення захисного покриття. Продовжує строки експлуатації, захищає від корозії ін.

Тацій Олексій Олександрович (1903, Полтава-12.3.1967, Київ). Архітектор. Зак. Харків. технологіч. ін-т (1930). Автор проекту будинку міськради у Кр. Розі (1933-1934), павільйону України на Всесоюз. виставці у Москві (1939), кінотеатру "Київ" у Києві (1952) ін.

Тачанка, ресорна бричка із встановленим на ній кулеметом. Вперше з'явилася у війську М. Махна за часів гром. війни. Брала участь у бойових діях у степах Криворіжжя.

Таран Микола Андрійович (23.4.1952, Кр. Ріг). Міколог, ботанік. Зак. Криворізьк. педін-т (1974). У 1974-1985 учитель біології СШ № 17. У 1985-1998 викладач кафедри ботаніки та екології Криворізьк. педін-ту/ун-ту. З 1998 ст. викладач кафедри прикладної екології КТУ. Вивчає мікобіоти антропогенно змінених фітоценозів техногенного Криворіжжя, фітотрофні мікроміцети півн. частини Інгулецько-Дніпровськ. межиріччя. Уч. наук. конгресів, з'їздів, нарад. Автор 20 наук. праць.

Тачечник, професія людини, яка працювала з тачкою у XIX - 20-х XX ст.

Тачка, 1. Ручний транспорт.-вантажний прилад. Використовувався на гірничо-будівельних підприємствах Криворіжжя до 60-х XX ст. Побутували 1-, 2- та 3-колісні Т. **2.** Жаргонна назва автомобіля, або таксі з 90-х.

Ташкентська, вулиця житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. До 1975 мала назву вулиця Жилкоопівська. Споруди і будинки відсутні.

Тбіліська, вулиця розташована в р-ні трампарку Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Довж. 640 м. Пл. 3,1 тис. кв. м. Має 3 багатоповерх. будинки. Праворуч межує з парком. Обслуговує 5 в/з.

"ТВ Спорт", газета виходить з червня 2000. Заснована приват. особою В. В. Заїкою. Має спортивне спрямування. Розрахована на щотижневий випуск тиражем 5 тис. екз.

Твардовського, вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася у 1960. До груд. 1975 мала назву вулиця 2-а Правобережна. Довж. 460 м. Має 21 приват. будинок. Названа на честь відом. поета Твардовського Олександра Трифоновича (21.6.1910, Смол. обл.-18.12.1971, Москва). Поеми "Сторона Муравія", "Василь Тьоркін", "За даллю - даль". Голов. редактор ж. "Новый мир", секретар СП СРСР. Ленінська прем., Держ. прем. (4). Обслуговує 22 в/з.

Твердохліб Марко Васильович (18.5.1923, Ровенська обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Працював у с/госп-ві. У 1958-1980 слюсар, бригадир мартен. цеху з-ду "Криворіжсталь". Стояв біля витоків цеху, брав участь у першій плавці на мартені. Вніс 98 рацпропозицій. Делегат III Всесоюз. з'їзду раціоналізаторів.

Твердоколос (Sclerochloa)**,** рід трав'янистих рослин родини злакових з єдиним видом - Т. стиснутим. 1-річна рослина з пучкувато-розгалуженими від основи, лежачими стеблами, 5-20 см завдовжки. Суцвіття - густа, сплюснута, 1-бічна, майже колосовидна волость 1-4,5 см завдовжки. Колоски довгасті, стиснуті з боків, сидять на коротких товстих ніжках. Цвіте IV-VI. Часто зустрічається як бур'ян на сухих відкритих місцях - біля шляхів, по житлових масивах у півд. частині регіону (північніше - рідко).

Твіст, танок, популярний серед молоді Криворіжжя у 50-60-х.

Творило, ємність для гасіння вапна у давнину на Криворіжжі.

"Твоя работа", газета об'яв прийому на роботу виходить з лист. 1996. Засновник А. А. Чичиркін. Виходить 2 рази на місяць тиражем 1 тис. екз.

Театр драми та музичної комедії ім. Т.Г.Шевченка, бере початок від театру "Кривбас", який створен. у груд 1931. 1-й спектакль "Справа честі" за п'єсою І.Микитенка. Біля витоків стояли К.Зубков, К.Копацький, А.Красноплахтич, К.Поднозов, Ф.Антонов. Базою для утворення став Театр робітничої молоді, що діяв під назвою "Комсомольський перфоратор". У 1934 перейменован. в обласний пересувний робітничо-селянськ. театр №4, який давав виїзні спектаклі у кол-пах Дніпропетров. обл. До скл. трупи входили В.Левицька, А.Кушнірова, В.Андрієнко, С.Кучеренко, Н.Закохана, В.Кованько, В.Гацуліна, Ю.Іванников ін. Мав статус укр. музично-драматич. театру, як Дніпропетров.

пересувний драматич. У 1937 обрав назву Жовтневої революції і переведен. до Дніпродзержинська, де дістав назву театру російськ. драми. Перебував на гастролях в Харкові, Севастополі, Джанкої, Нікополі, Мелітополі, Марганці, П'ятихатках. У 1939 дістав премію на П-му Всеукр. огляді робітничо-селянськ. театрів за п'єсу М.Горького "Останні". У репертуарі 30-х п'єси "Шельменко-денщик", "Наталка Полтавка", "Запорожець за Дунаєм", "Чапаєв", "Платон Кречет", "В степах України", "Сади цвітуть" ін. У серп. 1941 евакуйован. до Краснодар. краю. У жовт. 1941 – жовт. 1942 перебував у Канську. Дав 10 спектаклів у Канську, Мінусінську, Абакані, Ужурі. У жовт. 1941-квіт. 1943 перебував у Єнісейську, давав спектаклі на копальнях тр-ту "Єнісейзолото". У трав. 1943-трав. 1944 грав у клубі залізничників у Красноярську. За роки евакуації поставив 30 п'єс. З серп. 1944 повернувся до Дніпродзержинська, де одержав назву російськ. театру драми ім. Т.Г.Шевченка. У 40-х працювали засл. артисти України, Росії, Узбекистану В.Забалуєв, Д.Данилов, О.Калінніков, актори О.Козлов, Н.Левіна, А.Мінєєв ін. У 1949 переведен. до Кр. Рогу, де використовував сцену клубу "Райдуга". У 1951 одержав нове приміщення на пр. К.Маркса (архітектор В.Зуєв) на 850 місць. Серед кращих у трупі 50-х П.Захаров, Л.Сошинська, В.Браславський, В.Забалуєв, С.Антропов, М.Єсипенко, П.Литвиненко, Р.Каргіна, О.Семенов, Д.Ратнер-Дашков, С.Волянський ін. Серед прем'єр тих часів "Ревізор", "Зикові", "Кремлівські куранти", "Міщани", "Дядя Ваня", "Порт Артур", "Сильні духом" ін. Діяв народ. ун-т театр мистецтва, де займалося 600 чол. У лип. 1966 реорганізован. у музично-драматич. До скл. входили акторська трупа, балетна, хорова групи та оркестр. Працювало 67 чол. У 1968 утворена філія у м. Жовті Води. Щороку обслуговував 280 тис. чол. Репертуар скл. зі спектаклів "Четверо з вулиці Жанни", "Біла ніч", "Мері Ів", "Вільний вітер", "Холопка", "Варвари", "Трибунал" ін. У 70-х працювали актори О.Семенов, С.Анненкова, Д.Поляков, В.Хохлов, Б.Ніколаєва, П.Капралов, В.Козодой, А.Ранцанц. У 1981 перейменован. у театр драми і музич. комедії. За 1931-1981 створив 400 спектаклів. У 80-х працювали В.Котовець, І.Трунов, Ф.Ткач, А.Дудка, Л.Суханов, Р.Озерова, А.Скороход, О.Моканова ін. У 1984 нагороджен. Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України. Покладено початок постановкам оперет. Серед них "Сільва", "Маріца", "Циганський барон", "Містер Ікс", "Весела вдова". З початку 90-х репертуар насичен. укр. класикою. Серед провідних акторів В.Полубоярцев, Г.Педченко, М.Катюха, О.Осинець, Т.Брисіна, І.Данко, Т.Плужник, К.Смирнова-Балагура, Ю.Рижов, Н Удовенко, Н.Соколовська, І.Горшкова ін. У різні роки працювало 43 засл. артисти, зіграно більше 30 тис. спектаклів, відвідали до 25 млн. чол., проведено гастролі по 100 містах.

Театр естради Кривбасу, діяв у 1992-1993. Пропагував естрадне мистецтво, готував спектаклі і шоу. Директор М. І. Сугак. Розташовувався по вул. Харківській.

Театр естрадної пісні, у скл. гуртів "Кашалотик", "Мілашки", "Крок-тінейджер" створен. у 1999 при Довг. комплексі позашкільної роботи за ініціативою О. В. Грицай. Переможець хіт-парадів, дипломант фестивалів "Шанс-2000", "Дитячі усмішки". Має записи на хвилях "Радіо -Система".

Театр естрадної пісні, створен. у 2000 у скл. ПК "Першотравневий" за ініціативою Л.М.Білозьорова. До скл. входять 16 чол., з них 4 чоловіки і 12 жінок. Бере участь у фестивалях і конкурсах, концерт. діяльності.

Театр ляльок, заснован. у груд. 1977 його першим директором А. Артюшкіним і голов. режисером В. Пархоменком. За час існування поставлено близько 80 спектаклей. Перший серед них "Волшебный фургон" В. Орлова. Серед ін. "Головне бажання" П. Висоцького, "Син Чорної гори" Б. Юнгер, "Як ведмідь був куркою" Я. Длугаленського, "Казка про втрачений час" Є. Шварца. Щосуботи спектаклі ставляться у невелич. залі, решта - виїзд у школи, дитяч. садки, табори відпочинку. У різні часи працювали засл. артист Росії Т. Варжало, Н. Бучма, О. Борсук, Г. Воєводіна, М. Савчук, Л. Мельникова ін.

Театр Палацу Праці, існував у Кр. Розі у кінці 20-х. В репертуарі п'єси "Соколи і Ворон", "Любов Ярова" ін.

Театр робітничої молоді (ТРОМ), або "Комсомольський перфоратор", діяв у Кр. Розі з кінця 20-х до початку 30-х. Трупа скл. з вихованців самодіяльних гуртків. Виступав на рудниках, у селах. Репертуар носив агітаційно-політич. спрямування і являв по суті "живу газету". Серед акторів М. Батищева, Л. Мошанська, В. Лазаренко, В. Сухенко. Худ. керівник Гольдман. В берез. 1934 на його базі створен. 4-й Дніпропетров. робітничо-колгосп. театр із розташуванням у Кр. Розі.

Театр юного глядача, діяв з 1935 при клубі культури "Гірник" рудника "Інгулець". У репертуарі твори укр., рос., молодіж. класики. Перший керівник М. Греков. До скл. входив духовий оркестр Інгулецьк. СШ, у якому грав майбутній укр. письменник О. І. Гуреєв. Серед вихованців засл. артисти України М. Богданов, Р. Скляр, М. Найдьонов, солісти акад. ансамблю Рад. Армії ім. Александрова В. Хижняк, О. Нагорний.

Театральна, вулиця розташована у сел. Мирівське Терн. р-ну. Закладена на початку 50-х. Довж. 600 м, ширина 8 м. Має 2 держ. будинки, проживає 42 чол. Вкрита асфальтом. Обслуговує Мирівське в/з.

Театральна студія, створена у лют. 1984 у скл. ПК ім. Артема. Відвідують 20 чол. У репертуарі казки, мініатюри укр. фольклору, п'єси "Сватання на Гончарівці", "За двома зайцями". Уч. і переможець фестивалів і конкурсів. Керівник О. Ф. Невельська.

Театральна студія, створена у січ. 2001 у скл. ПК РУ ім. Леніна. Відвідує 30 чол. У репертуарі вистави "Новорічні пригоди кота Леопольда", "Чародійство з доставкою додому", "Пункт шкільної ввічливої допомоги". Керівник Т. М. Гришина.

Театральний колектив, створен. у 1983 у скл. ПК ім. Артема за ініціативою О.Ф.Невельської. До скл. входять 20 чол. віком від 15 до 30 років. У репертуарі інсценування класики, новорічні вистави, естрадні мініатюри, монологи, проза. Лауреат і дипломант багатьох фестивалів і конкурсів. Вихованці виступають на проф. сценах.

Театрально-декоративне мистецтво (сценографія)**,** створення образу спектаклю, видовища з допомогою живопису, декорацій, скульптури, костюмів, освітлення. Широко використовується у проф. і любительськ. театрах Криворіжжя.

Тебеньки, шкіряні листи по боках козацького сідла, що підвішувалися на пряжках у давні часи на Криворіжжі.

Тевосян Іван Федорович (4.1.1902, Азербайджан-30.3.1958, Москва). Держ. діяч. Зак. Моск. гірнич. акад. (1927). Уч. рев. подій в Азербайджані у 1918-1921. У 1927-1936 майстер, голов. інж, директор з-ду "Електросталь" (Москва), керуючий об'єднанням "Спецсталь". У 1936-1940 нач. главка Наркомчормету, 1-й заступник наркома. У 1940-1949 нарком Чормету СРСР. Згодом посол СРСР в Японії. Видат. організатор. На держрівні керував реконструкцією, нарощуванням потужностей з-ду “Криворіжсталь”. У серп. 1941 видав наказ на евакуацію Кривбасу, а у лист. 1943 - на відбудову. Герой Соц. Праці. Нагородж. орд. Леніна (5), Трудового Червоного Прапора (3). Ім'я носить вул. у Кр. Розі.

Тевосяна, вулиця розташована у Дзерж. р-ні. Закладена у середині 30-х. Скл. з бараків, де проживали будівельники з-ду “Криворіжсталь”. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мав назву провулок Безіменний. Довж. 320 м. Пл. 1,6 тис. кв. м. Назва - на честь держ. діяча І. Ф.Тевосяна. Обслуговує 51 в/з.

Тегель Ернст Оскарович (20.6.1908, Москва - ? Пенза). Авіакерівник. Зак. Ленінград. ін-т інж. цивільн. авіації (1937). У 1937-1942 нач. відділу НДІ (Москва). У 1942-1944 нач. зв'язку аеропорту Якутськ. авіагрупи. Забезпечувався переліт літаків з Аляски. У 1944-1953 ст. інж. зв'язку Узбецьк. управління цивільн. авіації. У 1953-1968 нач. циклу, ст. викладач Криворізьк. авіатехніч. уч-ща. Відмінник Аерофлоту. Нагородж. орд. "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради Узбекистану. Подальша доля не відома.

Тезіков Павло Олександрович (10.9.1905, Марі - Ел.-2.2.1944, Дніпропетров. обл.). Герой Рад. Союзу (19.3.1944). Освіта вища. Працював слюсарем. Уч. ВВВ з червня 1942. Відзначився у бою за висоту біля с. Назарівка Софіївськ. р-ну. 1.1.1944 у скл. роти М. Г. Улітіна з 1147 СП 353 СД 20 разів відновлював зв'язок. Загинув у бою. Нагороджений орд. Леніна.

Теймур-заде Надир (?-?). Уч. підпілля часів ВВВ. Уродженець Азербайджану. Уч. ВВВ. Після втечі з полону організував патріотич. групу. Комісар підпільної групи у Кр. Розі з берез. 1943. Організатор диверсій і саботажів. Після ВВВ ветлікар в рад-пі. Доля невідома.

Тектиль (від лат. - тканина)**,** вироби з натуральних і штучних волокон. На Криворіжжі представлен. широким спектром товарів.

Тектильна промисловість, галузь легкої промисловості, яка виробляє вовняні, бавовняні, лляні, шовкові тканини, неткані матеріали. На Криворіжжі представлена швейною, вовнопрядильною фаб-ками, підприємством "Елегант" ін.

Телевізійна, вулиця розташована у схід. частині Довг. р-ну. Закладена в 50-х. Розвитку набула в 60-70-х. Довж. 600 м, ширина 10 м. Має 3 багатоповерх. будинки. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 39 в/з.

"Телеграфъ", газета заснована у берез. 1999 О. І. Євтушенком. Виходить нерегулярно тиражем до 5 тис. екз.

Телеграфний зв'язок, вид електрозв'язку, передача на відстані літеро-цифрових сполучень - телеграм - з обов'язковим записом їх в пункті прийому. Телеграфні сполучення на Криворіжжі передаються за допомогою телеграф. апаратів по каналах зв'язку - провідним (провідний телеграф. зв'язок) або радіо (радіотелеграф. зв'язок) у вигляді кодових комбінацій електрич. імпульсів. Основи телеграф. зв'язку закладено у 1832-1844 роботами П. Л. Шіллінга, Б. С. Якобі, С. Морзе.

Телеграфний зв'язок на Криворіжжі, започаткован. у 1892. У 1910 у скл. поштової контори входило телеграф. відділення з комутатором та 2 апаратами системи "Морзе". У 1910 організован. телеграф. зв'язок з Катеринославом. Серед перших телеграфістів М. Афанастів, М. Клоков, З. Животовський, Т. Вишневський, І. Чорба. У лют. 1917 телеграфіст В. П. Дишлов прийняв урядову телеграму про відлучення царя Миколи-II від престолу. У 1920 діяло 4 апарати "Морзе". У 1930 2 поштових відділення мали телеграф. зв'язок, у 1941 - 4, у 1961 - 10 відділень. Більшість сучас. вузлів зв'язку мають телеграф. зв'язок.

"Телезвезда", газета заснована у верес. 2001 ПП "МТК". Друкує телепрограму, корисні поради, коментарі. Виходить щотижня тиражем 600 екз.

"Теленеделя", газета її криворізьк. номер вийшов у червні 1997. Публікувала розважальні матеріали інформаційно-культурного спрямування. Виходила раз на тиждень тиражем у Кр. Розі 3-5 тис. екз.

Теленомус (Telenomus)**,** рід пластинчастокрилих комах надродини проктотрупід. Довж. тіла 0,5-1,6 мм. Поширені всесвітньо, в Україні - понад 50 видів. Личинки Т. - паразити яєць метеликів, 2-крилих, клопів; є природними регуляторами чисельності шкідливих комах. Використовуються в біологіч. методі боротьби з шкідниками с/госп культур.

Телерадіооб'єднання Криворізьке державне, створене у серп. 1991 як Криворізька студія телебачення. Сформувалася на середину 1994. З груд. 1994 на каналі УТ-1 передачі стали регулярними. Забезпечує місцеве радіомовлення в обсязі 1 год., телевізійне мовлення - 0,5 год. щодобово. Розташоване на вул. Аненка у Ц.-Міськ. р-ні.

Телепень, здоровий, але лінивий, некмітливий парубок, недоумок. Побутує на Криворіжжі з XVIII ст.

"Телепрограмма", додаток до газети "Дело и реклама" заснована у січ. 1997 "Студією "Ліфт". З 1999 виходить нерегулярно. Максим. тираж 20 тис. екз.

Телеретранслятор, ретрансляційна телевізійна станція, введена до дії у лист. 1960. Від 7.11.1960 започатковане регулярний прийом телепрограм на Кр. Ріг. Монтаж вежі

здійснювала бригада В. М. Петрова з БУ-1 тр-ту "Криворіжаглобуд". Фінансування проводили промпідприємства Кр. Рогу. Діяв телепередавач типу МТР-2XI. Для подачі телепрограми споруджена радіорелейна станція РРС-9 у с. Любимівка, звідки по Р-60 телепрограма надходила до Кр. Рогу. Серед керівників будівництва В. С. Олейников, С. І. Якимьонок, Г. Г. Грива, А. Н. Капуста, О. В. Мазепа, Я. Р. Підгаєвська. У червні 1971 введена нова споруда. У 1986 змонтован. телепередавач "Тесла" для 3-ї програми. У 1989 введена лінія СРЛ-11 для подачі програми ТРК "Криворіжжя", чим започатковане місцеве ТВ. У 1993 введена 4-а телепрограма. У лист. 1993 введена 5-а телепрограма "Рудана" на передавачі РПТДА з посилювачем ТВ-4. У 1995 введен. стандарт MNT оператора мобільного зв'язку УМС, у 1996 - пейджинговий зв'язок оператора "Дніпровиклик", у 1997 - оператора "Сентоза-зв'язок" та "Євроінформ". У 1997 проведена реконструкція вежі. У 1988 з'явилася 3-я радіопрограма "Наше радіо". Керівники Г. Г. Грива, В. П. Давиденко, В. П. Огурцов, Л. Г. Легуша, В. В. Юрченко, В. І. Богун, В. П. Коваленко.

Телефон, 1. Електроакустич. прилад перетворення електрич. коливань у звукові. Розрізняють електромагніт., електродинаміч., п'єзоелектрич. ін. Широко розповсюджені у системі криворізьк. телефон. зв'язку. **2.** Загальновизнана скорочена назва телефон. зв'язку та телефон. апарату.

Телефонний зв'язок, передача на відстань речової інформації, яка здійснюється на Криворіжжі електрич. сигналами по каналах зв'язку - провідним або радіо (радіотелефон. зв'язок), вид електрозв'язку. Забезпечує ведення усних переговорів між абонентами. Початок телефон. зв'язку було покладено винаходом телефон. апарату (1876) та створенням першої телефон. станції (1878 США). У Росії перші телефон. станції почали діяти у 1882. На Криворіжжі Т. з. засновано у 1907.

"Телик", Газета телепрограм, кросвордів, реклами виходить з січ. 1999. Засновник О. Р. Григорян. Виходить раз на тиждень тиражем 1 тис. екз.

Тельмана ім. колгосп, організован у 1929 у с. Високе Поле Зеленопільськ. сільради на базі тов-ва спільного обробітку землі. Мав до 800 га землі. Займався вирощуванням зернових, розводив худобу. Діяли ферми на 300 голів корів, стайня на 80 коней. Зруйнована під час війни. Відновив діяльність у 1944. Набув розвитку у кінці 40-х. Ліквідован. у серп. 1950 шляхом приєднання до кол-пу ім. 1-го Травня на правах бригади.

Телефонний зв'язок на Криворіжжі, започаткован. у 1907 з введенням комутатора на 20 номерів у скл. поштової контори. У 1913 організован. урядовий телефон. зв'язок на 101 абонента. У 1914 виходить перший телефон. довідник. Відновлення почалося в 20-х. У 1928 діяла перша ручна станція на 100 номерів і 110 абонентів, введен. перший телефон. зв'язок з Дніпропетровськом і Херсоном. У кінці 20-х закладена основа відомчої телефон. мережі, що мала зв'язок з центр. телефон. станцією. У 1940 діяло 800 номерів. Зруйнован. під час окупації. Відбудова почалася у 1944. У 1945 діяв комутатор на 300 номерів. Госп-во підпорядковувалося поштово-телеграф. конторі. У 1952 діяв комутатор на 400 номерів, введен. міжміськ. комутатор, який обслуговували 2 телефоністки, на пр. К. Маркса встановлена перша кабіна міжміськ. зв'язку. У 1968 діяло 6 АТС на 64 тис. номерів, з них 15 тис. - квартирні. У 1970 утворена міська дирекція зв'язку, яка у 1973 перетворена на міський виробничо-техніч. вузол зв'язку. У 1986 діяло 18 АТС на 92 тис. номерів, 70 відомчих АТС на 40 тис. номерів, 1,3 тис. таксофонів. Працювало 3,2 тис. чол. У 1988 утворен. міськ. виробничо-техніч. вузол електрозв'язку. З 1989 діє 6-значна нумерація. У 1993 введена об'єднана міська автоматич. міжміська телефон. станція з 120 каналами на 6,5 тис. розмов на добу, встановлено 102 кабіни, що забезпечували зв'язок у 150 напрямках. Із середини 90-х діє Криворізьк. міський центр електрозв'язку у скл. "Укртелекому", започаткована комерціонізація. У 1995 діяло 26 АТС, 61 відомча, 3 комерційних на 170 тис. номерів, 1740 таксофонів, введен. мобільний зв'язок системи "Алтай" на 200 номерів, сотовий зв'язок. У 1998 діяло 28 держ. АТС на 134 тис. номерів, 4 комерційних на 6 тис. номерів, 56 відомчих на 54 тис. номерів. Послуги надавали

підприємства "Український мобільний зв'язок". У червні 2000 введена похвилинна оплата за користування номером. Першими почали АТС -26, 36, 38, 65, 71, 74. Вартість скл. 1,97 коп. за хвилину. У 2000 діяло 43 АТС на 160,4 тис. номерів і 42 відомча на 45 тис. номерів. У 2001 діяло 33 АТС на 160 тис. номерів, 42 відомчих на 45 тис. номерів, 141 тис. квартир. абонентів, 10 тис. - мобільного зв'язку, 37 відділень електрозв'язку. Телефон. мережа скл. 44 тис. км. Працює 1,6 тис. чол. Начальники з 1918 Л. Кобенок, К. С. Матюхін, Калиниченко, Сербіновський, М. С. Гонцев, Д. С. Флейшман, О. Д. Петров, М. Я. Смирнов, М. Г. Золотоверхий, С. І. Якимьонок, О. І. Євдокимов, В. І. Бабенко, І. Д. Ткаченко, А. П. Русинський, А. Ф. Марчан.

Тельфер (англ. telpher, від грецьк. tele-далеко, phero-несу)**,** пристрій з електрич. приводом для підйому та переміщення вантажів або деталей на багатьох підприємствах Криворіжжя.

Телятникової В. заклик, 1939 породив почин заміни чоловіків, які пішли до лав Червоної Армії, їх дружинами і сестрами у шахтах Кривбасу. Ініціатива народилася в ШУ ім. Кірова і належала домогосподарці. За її закликом сотні жінок Кривбасу пішли в шахти і стали машиністами електровозів, скрепер. лебідок, бурильниками.

Тельмана, вулиця житломасиву Чорногорка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 960 м, ширина 5,5 м. Пл. 5,2 тис. кв. м. Тверде покриття з 1968. Має 94 приват. будинків. Названа на честь нім. антифашиста Тельмана Ернста (16.4.1886-18.8.1944, Німеччина). Один з організаторів Компартії Німеччини, опору гітлеризму. Вбитий в концтаборі Бухенвальд. Обслуговує 98 в/з.

Теменко Анатолій Іванович (17.3.1939, Дніпропетров. обл.). Передовик виробництва. Освіта середня. З 1958 електрослюсар, бригадир монтажників підприємства "Зв'язокчормет". Раціоналізатор, наставник. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Теміртауська, вулиця розташована у півд. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Жигулівський. Довж. 240 м, ширина 7 м. Має 1 держ., 25 приват. будинків, проживає 46 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Теміртау Карагандинськ. обл. Казахстану. Обслуговує 23 в/з.

"Темп", клуб школяра діяв у Довг. р-ні у 80-90-х. Об'єднував школярів, які відвідували гуртки і секції за інтересами. Вихованці брали участь у виставках, фестивалях і конкурсах.

Температурно-силовий варіатор, створен. науковцями КГРІ під керівництвом Ф. І. Ківенка у середині 80-х. Призначен. для терміч. обробки ізоляції обмоток електромашин. Демонструвався на ВДНГ України.

"Темпи вирішують", багатотиражна газета тр-ту "Криворіжбуд" під такою назвою виходила з серп. 1931 по 1936. Редактор І. З. Штаферук. Мала 4 сторінки, 340 робкорів. Доклала багато зусиль до вирішення проблем будівництва з-ду “Криворіжсталь”.

Темченко Анатолій Георгійович (10.9.1942, Волгоград. обл.). Проф. (1995). Засл. учитель України (1998). З 1962 бурильник на шахтах Луганська. У 1970-1972 майстер, нач. зміни кар'єру НКГЗК. З 1972 аспірант, асистент, доцент, декан КГРІ. З 1992 проректор, з 1997 - 1-й проректор КТУ. Заст. голови вченої ради, Міжнарод. організації безпеки. Автор близько 70 наук. праць у галузі змішаної моделі економіки, перебудови базових галузей промисловості Кривбасу, ефективності виробництва.

Темченко Павло Кононович (1882, Широке-30.4.1946). Письменник. Освіта н/середня. З юності писав оповідання. Наймитував. Уч. рос.-япон. війни 1904-1905. Працював теслею в Широкому. Друкувався в ж. "Маяк", "Шлях". Очолював об’єднання "Просвіту", видав часопис "Зоря" в Широкому. Керував гуртком літераторів у клубі. Чл. Спілки письменників "Плуг". Друкувався у газ. "Червоний гірник". У 1931 піддавався репресіям за зв'язок з міфічною контрреволюційною організацією у Кр. Розі. Після заслання жив у Кіровоград. обл. Серед творів "Божа дитина", "Єрусалимська благодать", "Фальш", "Дурисвіти", "Мед", "Пожежа" ін. Меморіальна дошка в м. Інгулець.

Тенетко Геннадій Миколайович (12.2.1947, Чойбалсан (Монголія). Госп. керівник. Зак. КГРІ (1972). З 1958 живе у Кр. Розі. У 1965-1975 лаборант, майстер, ст. інж. ін-ту "Механобрчормет". У 1975-1982 зав. відділом Дзерж., Довг. райкомів КПУ. У 1982-1986 зав. відділом міськкому КПУ. У 1986-1989 заст. ген. директора ЦГЗК. У січ. 1988-квіт. 1990 1-й секретар Жовт. райкому КПУ. Квіт. 1990-жовт. 1991 2-й секретар міськкому КПУ. У жовт. 1991-1993 заст. голови правління АТ "Кривий Ріг-Авто". 1993-1995 заст. голови міськвиконкому. З 1995 комерційний директор ТОВ "Астарта". Делегат XXVIII, з'їзду КПУ. Чл. ЦК КПУ. З 1994 - 1-й секретар міськкому КПУ. Працює на КЦРЗ.

Тенето (тенета)**,** рибальська сітка, а також павутина у давнину на Криворіжжі.

Теніс (лаун-теніс, а.....я lanin-галявина та tennis, можливо, від французького tener-ось вам, беріть)**,** спортивна гра з м'ячем та ракетками на майданчику-корті з сіткою (вис. 91 см) посередині. Відомий з середини XV ст., сучас. зародився у Великобританії у XX ст., у Росії - у кінці 1870. У 1913 р. заснована Міжнародна федерація тенісу (УТФ), об'єднує близько 150 держав. Чемпіонати Європи у 1969-1983, світу - з 1978, у програмі Олімпійських ігор з 1896, 1924 та з 1988. Серед інших найкрупніших міжнародних змагань: особисті - Уімблдонський турнір (з 1877), командні - Кубок Девіса (з 1900).

Тенорит (на честь італ. ботаніка М. Теноре)**,** мінерал. Продукт окислення первинних сульфідів. Супутні мінерали: куприт, гетерогеніт, гетіт. Колір чорний. У 1940 вивчав геолог Ю. Г. Гершойг у жильній зоні ш. "ЗОТ". Вивчали Б. І. Пирогов, Л. Г. Прожогін.

Теоретичної та прикладної механіки кафедра Криворізького технічного університету, створена у 1945 у скл. КГРІ як кафедра прикладної механіки. Перший завідуючий Г. Коваль. У 1988 приєднана кафедра теоретич. механіки. Готує спеціалістів з теоретич., прикладної механіки, теорії механізмів, деталей машин. Діють лабораторії. Працювали професори І. А. Бегагоен, Ю. С. Рудь, лауреат Ленінської прем. С. Ф. Бабенко.

"Теорія затухання" підземного Кривбасу, виникла на початку 30-х років XX століття. Суть її полягала у тому, що надра Криворізьк. басейну виснажені і не має рації розвивати подальше капбудівництво. У відповідь на це гірники написали листа до газ. "Правда" і надіслали у Москву вагон надпланової руди.

Тепла, вулиця житломасиву Всебратське Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Попередня назва провулок 2-й Барикадний. Довж. 608,8 м, ширина 4,5 м. Пл. 2,7 тис. кв. м. Має 53 приват. будинки. Обслуговує 46 в/з.

Теплицький Анатолій Степанович (5.3.1952, Вінницька обл.). Проф. (2000). Зак. КГРІ (1993). До 1978 офіцер військ ППО. Працював у КГРІ. Створив кілька нових машин і механізмів, які випускають з-ди Білорусії та Росії. З 1994 директор Криворізьк. представництва Міжрегіональної академії управління персоналом. Перший на Дніпропетровщині магістр управління. Доктор філософії у галузі ділового адміністрування. Член-кор. Міжнарод. кадрової академії (1999). Уч. міжнарод. конференцій. Автор наукових праць. Удостоєн Золотого Хреста Києво-Печерської лаври за заслуги перед церквою (2001).

Теплоухов Сергій Всеволодович (20.10.1947, Перм. обл.). Чл. САУ. Зак. Львів. політех. ін-т (1970). З 1970 архітектор, керівник групи, голов. спеціаліст, заст. директора, з 1993 директор філії ін-ту "Дніпроцивільпроект" з 1993 директор ін-ту "Криворіжцивільпроект". Керував забудовою вул. Жовтневої, домігся самостійного статусу ін-ту.

Теплоелектроцентраль ком-ту "Криворіжсталь", введена в експлуатацію у серп. 1934 як силовий цех. Потужність турбоагрегатів дорівнювала 25 тис. кВт. У серп. 1941 зруйнована, механізми вивезені до Магнітогорська і Н/Тагілу. Відбудова тривала до 50-х. У 1963 введена ТЕЦ-2, у 1974 - ТЕЦ-3. До скл. входять парові котли та турбіни, водонагрівальні котли, повітряні компресори, генератори. Забезпечує постачанням домен. дуттям, електроенергією, теплоносіями, силовою парою. Начальники А. Ткаченко, І. Федотов, М. Агафонов, Ф. Пономаренко, М. Ляшенко, І. Шенець, А. Самонін, В. Страх.

Теплоцентраль ім. Ілліча, бере початок від нової електростанції Півд.-Руд. тресту відкритої у лист. 1929. Проект розроблявся за ініціативою Півд.-Руд. тр-ту. Існувало 6 проектів. Обладнання постачалося нім. фірмами АЕ, ГУТ. Буд. майданчик закладен. у квіт. 1926. Проект затверджен. у червня 1927. Потужність сягала 30 тис. кВт. Будівництво почалося на території. Новоросійськ. рудника. Пл. 19 га. Нач. будівництва призначено В. М. Сироту 22.1.1930 повністю прийнята до експлуатації. У трав. 1931 введен. 2-й турбогенератор на 10 тис. кВт. У лист. 1934 став до ладу 3-й генератор. Потужність доведена до 44 тис. кВт. Діяло 5 парових котлів фірми Ганомаг, один вітчизняний. Загальний кошторис будівництва КРЕС становив 15 млн. крб. 14.8.1941 повністю зупинена, обладнання вивезене. Під час окупації працювала не на повну потужність. 21.2.1944 електростанція підірвана фашистами. Загін А. М. Шурупова врятував дамбу КРЕС. У квіт. 1946 введена 1-а турбіна. Відновлення КРЕС відбувалося до 1948. Потужність становила 60 тис. кВт. У 1961-1963 переведена на теплофікаційний режим. Це дозволило закрити 50 дрібних котелень. На 1.1.1962 довж. тепломереж 20 км. У січ. 1971 КРЕС об'єдналася з підприємством "Кривбастепломережа" і одержала назву - Криворізьк. ТЕЦ ім. Ілліча. У 1989 проведен. демонтаж турбін, підприємство одержало назву Криворізьк. теплоцентраль (КрТЦ). У скл. 6 котелень, 31 котлів, Півн., Схід., Центр., Півд. експлуатаційних районів. Теплова потужність 1406 Гкал/год. Довжина тепломереж 184,4 км. Працює 821 чол. Директори В. М. Сирота, О. Я. Мірошник, В. І. Шучинер, І. І. Косов, І. О. Щеглов, Г. А. Богданов, М. Ф. Захаров, О. О. Жерновенков, Є. С. Коваль, Б. О. Турчін.

Теплушка, залізничний дерев'яний вагон, призначався для перевезення людей та вантажів у 20-40-х ХХ ст**.**

Терапевтів науково-практичне товариство, створене у Кр. Розі у 1974 за ініціативою проф. А. В. Ходикіна. Займається пропагандою передового досвіду, підвищенням кваліфікації лікарів. Сприяло утворенню кардіологіч. центру у 9-й міськлікарні (1985), застосуванню ультразвукових методів діагностики. У 1987 створена міська школа кардіологів. У 1996 діє астма-школа. За роки існування проведено більше 250 засідань, 117 конференцій, здійснено 220 доповідей. У роботі тов-ва беруть участь до 100 лікарів, серед них 1 доктор і 14 канд. наук. Голови А. В. Ходикін, В. М. Коваленко, А. М. Василенко.

Терези (лат. Libra)**,** зодіакальне сузір'я з потуж. радіовипромінювачем PKS 1514-24. З території Криворіжжя спостерігається в кінці зими, навесні, на початку літа.

Терен, розгалужений з колючими гілками кущ родини трояндових. Квітки білі. Плід - темно-синя костінка. Посухостійкий. Гарний медонос. Виготовляють варення, наливки, компоти. Росте на відвалах, луках Криворіжжя.

Терентьєва М. П., колезького асесора зелені володіння, придбані у 1871 на території Веселотернівськ. волості. Скл. з 461 дес. Розташовувалися житлово-госп. приміщення, конюшні, клуні. Земля оброблялася з допомогою наймитів.

Терехов Іван Петрович (7.7.1927, Дніпропетров. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1957). У 1944-1948 гірнич. майстер, нач. дільниці ш. ім. Шильмана РУ ім. Кагановича. У 1948-1959 гірнич. майстер, нач. вентиляції, нач. дільниці ш. "Комунар", пом. голов. інж. ш. ім. Ворошилова, заст. голов. інж. ш. "Саксагань" РУ ім. Дзержинського. У 1959-1963 нач. відділу економіки НДГРІ. З 1964 голов. інж., нач. ш. ім. Кірова, нач. ш. № 1 ім. Артема РУ ім. Кірова. Канд. тех. наук (1967). Автор наук. праць з проблем технології видобутку руди. Нагороджен. орд. "Знак Пошани", знак. "Шахтарська слава" 2, 3 ст.

Тереховського, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-х. До 1975 мала назву вулиця 3-я Польова. Довж. 636 м, ширина 9 м. Має 51 держ. будинок. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь укр. та рос. лікаря Тереховського Мартина Матвійовича (1740, Полтав. обл.-2.7.1796, Петербург). Зак. Київ. акад. (1763), Страсбург. ун-т (1775). У 1777-1779 викладав у мед. школі у

Кронштадті, 1779-1783 у Петербурзі. З 1783 - директор Петербурзьк. ботсаду. Наук. праці з вивчення мікроскопіч. організмів, теорії самозародження найпростіших. Обслуговує 77 в/з.

Терешкової ім. клуб школяра, діяв у Дзерж. р-ні у 80-90-х. Об'єднував школярів, які відвідували гуртки і секції за інтересами. Вихованці брали участь у виставках, фестивалях і конкурсах.

Терещенко Анатолій Васильович (7.4.1956, Кр. Ріг). Діяч культури. Зак. Київ. естрад.-цирк. уч-ще. (1978). Працював ілюзіоністом. Артист оригінального жанру в Союздержцирку. Організував криворізьк. клуб ілюзіоністів "Коло". Дипломант міжнарод. конкурсу ілюзіоністів у Празі (1989). Художник-карикатурист. Автор ескізів театр. костюмів. Працює директором ПК ш. "Жовтнева".

Терещенко Анатолій Якович (7.5.1940, Кіровоград. обл.). Транспорт. керівник. Зак. Криворізьк. машбуд. тех-м (1976). З 1958 в системі міськ. електротран-ту. Один з перших водіїв тролейбуса у Кр. Розі. Водій-наставник. Нач. маршрутів, з 1995 директор тролейбусного депо № 1. Умілий організатор транспорт. руху, керував введенням нових маршрутів. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Терещенко Володимир Іванович (25.3.1928, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. У 1944-1959 тракторист Ленінськ./Чкаловськ. МТС. У 1959-1979 тракторист рад-пу ім. Мічуріна. Майстер високих врожаїв кукурудзи, техніч. культур. Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Терещенко Віктор Олексійович (25.3.1947, Крим). Відом. проектант. Зак. КГРІ (1970). У 1970-1980 гірнич. майстер, ст. геолог ш. № 2 ім. Артема в Новгород. обл. З 1982 ст. інж., нач. відділу охорони природи ін-ту "Кривбаспроект". Зробив вагомий внесок в охорону природи. Керував проектами по захисту атмосфери, викидів шкідливих речовин підприємствами гірнич. комплексу. Автор наук. праць.

Терещенко Володимир Федорович (7.5.1925, Кр. Ріг). Еколог. Зак. КГРІ (1950), Укр. с/госп. акад. (1972). Уч. ВВВ з лют. 1944. У 1950-1956 гірнич. майстер, нач. відділу Магнітогорськ. РУ. У 1956-1960 працював на шахтах Німеччини. У 1960-1980 голов. інж. кар'єру ПівнГЗК. У 1980-1995 нач. служби рекультивації відвалів ПівнГЗК. З 1995 ст. наук. співробітник ботсаду. Канд. біологіч. наук (1993). Один з ініціаторів створення ботсаду, насаджень лісів на відвалах. Проводив успішні досліди. Винахідник. Автор наук. праць з проблем відновлення природи. Активіст руху захисту природи в Кривбасі. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Слави 3 ст.

Терещенко Никифор Хомич (берез. 1888, Кіровоград. обл.-50-ті, Кр. Ріг). Уч. рев. подій. Освіта середня. У 1904-1916 слюсар депо ст. Довгинцеве. Уч. рев. подій 1905, чл. бойової дружини. З 1916 працював у депо ст. Катеринослав. Формував загони Червоної гвардії. Під час окупації австро-нім. військами перебував у підпіллі. Очолював групу опору. Згодом на госп. посадах на залізниці.

Терещенко Олексій Васильович (1920, Криворіжжя.-.1990, Кр. Ріг). Літератор. Освіта вища. В журналістиці з кінця 30-х. Уч. ВВВ з серп. 1941. У 1946-1957 на профспілковій роботі. У 1937-1965 кор., зав. відділом листів газ. "Червоний гірник". З 1965 працював у газ. "Сільський трудівник". Виступав як поет-гуморист під ім'ям Олесь Квітка. Автор збірки (1958), підготував видання "Криворіжжя моє робітниче". Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст.

Терещенко Олена Вікторівна (18.5.1970, Кр. Ріг). Народ. умілець. Зак. Криворізьк. худ. школу (1991). З 1989 працює в управлінні заліз. тран-ту НКГЗК. Працює у галузі прикладного мистецтва, аплікації із шкіри, біжутерія. Пише вірші. Уч. виставок з 1999. Роботи зберігаються у приват. колекціях України, Ізраїлю, Франції. Серед робіт "Цвях" (1998), "Чорна троянда", "Стежка до хати", "Не відлітай в далекий край" (1994), "Зимушка" (2000).

Терещенко-Інютіна Параска Іванівна (8.2.1921, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. ВВВ з трав. 1942 у скл. артчастин. У 1946-1976 моторист, токар БУ № 1 тр-ту "Криворіжбуд". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора.

Терещенко Роман Якович (6.8.1955, Джамбул. обл.). Транспорт. керівник. Зак. КГРІ (1986). У 1973-1974 слюсар НКГЗК. У 1978-1993 гірнич. майстер, нач. шахти, голов. інж. шахти тр-ту "Кривбасшахтопроходка". У 1993-1995 голов. інж., заст. директора РУ об'єднання Хінгалове. У 1995-2000 нач. служби шляху підприємства "Криворіжелектротранс". З груд. 2000 нач. депо швидкіс. трамваю.

Терещенко Станіслав Гнатович (18.10.1940, Дніпропетров. обл.). Засл. працівник промисловості України (1995). Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1968). У 1957-1965 монтажник тр-ту "Укрметалургмонтаж". Брав актив. участь у будівництві ІнГЗК. З 1965 слюсар, ст. майстер, механік по ремонту обладнання дробильної фаб-ки ІнГЗК. Автор рацпропозицій по вдосконаленню дробарок, технології дрібнення, що дозволило продовжити строки експлуатації обладнання, підвищило продуктивність праці.

Терещенко Федір Петрович (28.4.1884, Харків. обл.-.1966, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. Катеринослав. гірнич. ін-т (1908). У 1908-1918 інж., голов. інж., у 1918-1920 керуючий рудником "Фермієр". У 1920-1923 керуючий рудником "Жовта Річка". У 1923-1928 голов. інж. ШУ ім. Артема. У 1928-1933 голов. інж. проектів Півд. Руд. тр-ту. У 1933-1935 голов. інж. ін-ту "Кривбаспроект". У 1935-1941 викладач КГРІ, гірнич. тех-му. У 1944-1945 голов. інж. проект. відділу тр-ту "Кривбасруда". У 1945-1958 інж., керівник сектора ін-ту "Кривбаспроект". Один з найстаріших гірнич. інж. Кривбасу. Двічі брав участь у відбудові Кривбасу. Один з організаторів ін-ту "Кривбаспроект".

Територіальний центр обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян, створен. у квіт. 1988. Обслуговував 520 чол. Діяв денний стаціонар на 60 чол. У 1991-1994 створено 15 структур. підрозділів, які обслуговували 6236 чол. У 1990 відкрит. Терн., у 1991 - Сакс., у 1994 - Довг., у 1995 - Ц.-Міськ., Інгулецьк., Жовт., у 1996 - Дзерж. центри. Діють 8 центрів, до їх скл. входять 8 відділень соціально-побут. реабілітації, 18 – соцдопомоги вдома, 4 - мед.-соц. реабілітації. Здійснюється доставка продуктів, приготування їжі, прання, виклик лікаря, госпіталізація, оформлення документів, забезпечення паливом. У 2000 надано 1 млн. послуг.

Терлик, чоловічий верхній одяг з короткими рукавами, довж. майже до п'ят у давні часи на Криворіжжі.

"Термінал", авторинок діє з лип. 1997 на Нікопольськ. шосе Дзерж. р-ну. Пл. 21 тис. кв. м. Має 340 торг. місць, 4 кафе, стоянку для автомобілів на 250 одиниць. Торгівля авто-мототехнікою та запчастинами для неї.

Терміти (Isoptera)**,** ряд комах. Довж. тіла 2,5-140 мм. Близько 2,6 тис. видів, поширені переважно в тропіках і субтропіках; в Україні - 1 вид: **Т. звичайний**. Будують гнізда (термітники) до 15 м заввишки. Всеїдні. Завдають значної шкоди.

Термічне буріння гірничої маси, започатковане у 1953 за технологією науковців Харків., Казах. політех. ін-тів, МВТУ ім. Баумана і Моск. гірнич. ін-ту. У 1958 виготовлений перший дослід. верстатвогневого буріння СБВ, який успішно пройшов випробування у кар'єрі ПівдГЗК. Руйнування порід відбувається при нагріванні газовим струменям, електрич. дугою, електрич. високочастотним поверхов. нагрівом, нагрівом при проходженні електроструму через прошарок порід. Цей процес й одержав назву терміч. буріння. З 1958 руйнування порід в забої свердловин газовими високотемпературними струменями дістало термін вогневого буріння. Випробування верстата проводилося на кар'єрі ПівдГЗК Моск. гірнич. ін-том у 1955-1959 і припинено у зв'язку з кращими техніч. показниками верстатів ін-ту "Діпрорудмаш". У 1959 Бузугуцьк. з-д важкого машинобудування виготовив 2 верстати СБВ. У 1965 в кар'єрах ПівдГЗК і НКГЗК працювало 19 таких агрегатів. У 1965 у Кр. Розі проводилася І Всесоюз. нарада з

вогневого буріння, яке підбило підсумки науково-дослідних і проектно-конструкторськ. робіт і накреслило шляхи подальшого розвитку вогневого буріння.

Термовідбійник, вперше в СРСР розроблен. лабораторією термоструминевої технології КГРІ на початку 80-х. Призначен. для обробки високоміцних гірнич. порід. Продуктивність 0,15 куб. м/год. Маса 55,9 кг. Використовується при виготовленні тесаних кам'яних виробів. Автори М. Д. Гальченко, Л. П. Дерябкіна.

"Термоізоляція № 45", підприємство створене у 1944 як дільниця № 1 Харків. управління "Будтермоізоляція". У 1958 реорганізована у Криворізьке СУ № 45 "Термоізоляція". У 1992-1994 колектив перебував на оренді. Працює 166 чол.

"Термоізоляція", садівницьке товариство БУ закладено у кінці 80-х в Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 5 га. Має 75 ділянок.

Терни, залізнична станція Криворізьк. відділка Придніпров. залізниці на лінії ст. П'ятихатки-ст. Грековата. Відкрита у 1965, як вантажна. Тупикова станція забезпечує перевезення продукції ПівнГЗК. Має сучас. обладнання безпеки руху.

"Терни-інформ", інформаційно-рекламна газета заснована у червні 1997 видавництвом "І.В.І.". Виходить раз на тиждень тиражем 1 тис. екз.

"Терники", неофіційна назва місцевості поблизу ст. Радушна, де у 1903-1905 збиралися члени соціал-демократич. гуртка ст. Довгинцеве під керуванням М. Монастирського. Місцевість через зарості терну сприяла проведенню таємних нарад.

Терниця (тіпалка)**,** штучний пристрій для тіпання конопель, який скл. з 2-х нерухомих дощок, куди клали коноплі, і з однієї рухомої дошки, що ходила між 2-а нерухомими. В процесі вироблялася пряжа.

Тернівки села група курганів, розташована**, 1.** На плато правого берега р. Інгулець поблизу шосе Кр. Ріг-Кіровоград і за 1,7 км на півд. схід від села. Вис. 3,8 м, діам. 50 м. У народі відомий під назвою "Розкопана могила". **2.** За 1,7 км на півд. схід від села і за 0,5 га на півн. від шосе. Вис. 1 м, розорюється. **3.** На узвишші за 1,2 км на захід від села. Скл. з 4-х насипів вис. до 0,5 м, розорюються. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1982.

Тернівська, балка розташована за 2 км на півн. від с. Златоустівка поблизу кол. с. Північне. Довж. до 3 км. Схили похилі, рослинність трав'яниста. Поруч розташован. ставок.

Тернівська, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася і набула розвитку в 50-60-х. Довж. 500 м, ширина 8 м. Має 25 приват. будинків, проживає 89 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 77 в/з.

Тернівська громада євангельських християн-баптистів, зареєстрована у серп. 1991. Об'єднує 240 чол. Богослужіння відбуваються у приват. будинку. Пресвітер М. Кар...іцький.

Тернівська громада християн євангельської віри (церква "Прославління")**,** зареєстрована у лип. 1995. Скл. з 2-х філій. Об'єднує 120 чол. Богослужіння відбуваються у ПК ВАТ "ПівнГЗК" і СПТУ № 39. Пресвітери Ю. Цупік, С. Проц.

Тернівська національна гімназія № 77, створена у верес. 1991 на базі СШ № 77. Пл. 6,7 тис. кв. м. Навчається 700 учнів, працює 72 педагоги. Працює прогімназія з 5 класів, де навчається 200 учнів. Має 34 сучасні кабінети. Працює за гуманітарним і природничим профілями. Книжковий фонд 26 тис. томів. Діють 3 майстерні, радіовузол, кабінет лінгафонний, лікарня, секція з баскетболу, фольклор. хоровий ансамблі, наук. тов-во "Коло", Мала акад. наук. Є базою для Акад. пед. наук України. Створен. дитяч. центр національної культури, літератур. і дискусійний клуби. Директор В. І. Гайдаш. Розташована на вул. Адмірала Головка Терн. р-ну.

Тернівська районна організація ветеранів війни і праці, створена у 1987. Здійснює соціальний захист ветеранів, бере участь у пропаганді героїч. минулого, виховує юне покоління у дусі патріотизму і любові до Вітчизни. До скл. входять 7 первинних

організацій. Нараховує 29,2 тис. чол. Діють клуби ветеранів, художня самодіяльність, побутові комісії. Голови Г. Т. Титаренко, Б. Ф. Сольніченко.

Тернівська районна санепідстанція, створена у трав. 1969. Знаходиться на території. Першотравнев. РУ. Працює 60 фахівців. Голов. лікарі З. А. Гужвій, М. І. Братишко.

Тернівська станція юних натуралістів, створена у берез. 1987 як координаційний центр юнацької, методичної та учбово-виховної роботи. Виховує екокультуру, залучає вихованців до науково-дослід. роботи з біології, екології, праці у с/госп. На етапі становлення працювало 5 педагогів, відвідувало 480 чол. Пл. 781 кв. м. Діють 51 гурток з 23 напрямків, кабінети дендрології, овочівництва, орнітології, дослід. ділянка, табір "Юнат". Працює 13 педагогів, відвідують 770 чол. Вихованці беруть участь у заготовці насіння для лісгоспу, ботсаду, озелененні відвалів. Ініціатор акції "Моє місто - моя турбота". Переможець і дипломант біоконкурсів, оглядів. Директор Н. Б. Цурикова.

Тернівська церква "Еммануїл" християн віри євангельської, зареєстрована у лист. 1991. Об'єднує 50 чол. Богослужіння відбуваються у спеціальній споруді, яка перебуває у власності церкви. Розташована на вул. Вершигори. Пресвітер М. Котович.

Тернівське кладовище, діяло у 50-х на території. Терн. р-ну. Пл. 0,1 га. Поховань 110.

Тернівське кладовище, розташоване на схід. околиці с. Тернівка Грузької сільради. Закладене на початку XX ст. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Тернівське нікелеве родовище, розташоване за 5 км на схід від центру Терн. р-ну. Утримання нікелю складає 1,11%. Поклади залягають на глибині 50-70 м. Запаси скл. 2,2 млн. т.

Тернівські громади адвентистів сьомого дня, зареєстровані у лист. 1998. Скл. з 3-х філій. Об'єднують 230 чол. Богослужіння відбуваються у приват. будинках. Пресвітери П. Мірошниченко, А. Господарець, С. Панін.

Тернівський батон, розроблен. технологами ВАТ "Криворіжхліб" у 2001. Виробляється з пшенич. борошна масою 0,5 кг, продовгуватої форми, довж. 40-50 см з 3-а косими нарізами.

"Тернівський вогник", клуб творчої інтелігенції створен. у 1998 у скл. ПК "Першотравневий". До скл. входять 52 чол. Об'єднує творчих людей Терн. р-ну. Проводяться зустрічі, диспути. Видан. буклет про митців Терн. р-ну. Керівник Н.І.Каюн.

Тернівський вулкан, за думкою вчених його виверження відбулося у прадавні часи в результаті природних аномалій. Це явище вперше описав у 1874 капітан-лейтенант Семечкін. Він і висловив гіпотезу про вулкан. Його залишки виявлені у балці Приворот. За наших часів дослідження проводили ст. геолог Ю. Мечников, геохімік А. Цальтер, канд. тех. наук К. Соколовський.

Тернівський дитячо-юнацький центр "Спортивні резерви", створен. у 1993 на базі клубу школярів. На момент створення працювало 12 педагогів, діяло 17 гуртків, відвідувало 720 чол. Розташован. в 1-поверх. будові, пл. 755 кв. м. Працює у спортивно-оздоровчому, розважальному, декоративно-прикладному напрямках. Залучає молоде покоління до занять спортом і творчістю. Працює 6 педагогів. Діють 16 гуртків, 2 спорт. зали, 6 кімнат, відвідує 420 чол; гурток з декоративного розпису, колектив спорт. танцю "Радість", клуб любителів футболу "Вірність". Розташован. по вул. Доватора. Директор Т. В. Зінченко.

Тернівський концентраційний табір, для рад. військовополонених організован. нім.-фашистськ. окупаційними властями восени 1941 на території с. Тернівка (сучас. Грузької сільради). В'язні утримувалися у кол. свинофермі, яку оточили вартовими вежами і 2-а рядами колючого дроту. Полонені використовувалися на будівництві автошляху Кіровоград-Кр. Ріг, прокладанні підзем. кабелю зв'язку. Охорона складалася з італійців та латишів, останні відзначалися особливою жорстокістю. Панував жорстокий, антигуманний режим. Померлих і закатованих ховали у ямах поблизу. Ліквідован. восени 1943 у зв'язку з наступом рад. військ. На місці встановлено меморіал. обеліск.

Тернівський район, створен. у червні 1969 за рахунок частини території Жовт. р-ну. Населення скл. 84,6 тис. чол. До скл. Кр. Рогу увійшло м. Терни. Сучас. пл. 68 кв. км. Населення 97699 чол. Має 267 вулиці загальною пл. 235 км, 1002 держ. і 6476 приват. будинків. Серед підприємств 32 держ, 34 комунальної, 171 приват., 34 колективної власності. Найпотужніші ВАТ "ПівнГЗК", шахта ім. Леніна. Діють 2 ринки, 181 торг. об'єкт, 189 кіосків. Освіту різних ступенів надають тех-м, 2 СПТУ, 23 СШ, 18 дошкільних закладів. У школах навчається 12,7 тис. учнів, у муз. школах №№ 10, 12 займаються 605 чол. Спортивна база скл. 2 стадіони, 2 басейни, 34 спортзали, 13 тирів, 2 ДЮСШ, 4 спортклуби за місцем мешкання. Заснована емблема р-ну (1999). Серед закладів медицини міські лікарні №№ 7, 8, 14, диспансери психоневрологіч., протитуберкульозний № 2. Жителі відпочивають у 2 парках, 17 скверах. На всю Україну відомий ботсад. Серед закладів культури 3 ПК, 2 кінотеатри, 2 муз. школи, худ. школа, музей, 7 бібліотек**.**

Тернівський технікум технічного університету, створен. у лип. 1965, як Тернівськ. індустріальний тех-ум. На початку своєї діяльності вів підготовку фахівців електротехніч. напрямку, водопостачання та промислового транс-ту. Згодом отримав транспорт. профіль. З 1976 вів підготовку студентів країн Азії, Африки, Латин. Америки. Має учбово-лабораторний корпус, спорт, актов. зали, майстерні, авто-залізнич. полігон з комплексом спеціалізованих лабораторій по транс-ту і збагаченню корис. копалин. Щоріч. прийом складає 150 чол. За роки існування підготовлено близько 70 тис. спеціалістів. Кожен 4-й працює на ПівнГЗК. У трав. 1997 підпорядкован. Техніч. ун-ту, як його структурний підрозділ. Готує фахівців із збагачення корис. копалин, експлуатації та ремонту буд., дорожніх машин, будівництва, електромеханіки, залізнич. техніки. Прийом на денне відділення на базі 9 кл. Серед директорів П. М. Іванова, В. М. Устенко.

Тернівський хлібозавод, відкрит. у берез. 1965. Потужність 65 т. хлібобулоч. виробів на добу. Діяло 6 ліній. Працювало 260-300 чол. У лип. 1996 реорганізован. у ВАТ. У берез. 2000 визнан. банкрутом. У 2001 об'єднався у ТОВ "Дністр". Кількість і якість хлібобулоч. продуктів збільшується і поліпшується. Діють 6 фірмових магазині і 3 кіоски. Працює 155 чол.

Тернівський Центр дитячої творчості, відкрит. у 1969 як Будинок піонерів, у 1994 перейменовані у центр "Світанок". Має 2-поверхову споруду на 1,5 тис. кв. м, 15 кімнат, кінозал, бібліотеку. Діють відділ худ.-естетич. виховання, ансамбль танців, 16 гуртків. Працює 16 чол., відвідує 615 дітей. Вихованці беруть участь у конкурсах і зльотах. Розташован. На вул. Вартаняна. Директори К. Ф. Чернявська, А. В. Петріпей,Н. В. Карленко, В. О. Кулик, Л. М. Бугай.

Тернівський центр туризму, краєзнавства та екскурсій, створен. у груд. 1996 на базі дитсадка. Пл. 1 тис. кв. м. Працює 11 педагогів, відвідує 605 чол. Діють гуртки краєзнавчий, з велоспорту, пішохід. туризму. Є майстерня, спорт. майданчик. Вихованці беруть участь у конкурсах, зльотах. Розташован. на вул. Щорса. Директор В. М. Марків.

Тернівський шлях (большак) у дореволюційні часи з'єднував с. Лозуватка і с. Веселі Терни. Особливо людними був під час ярмарок.

Тернівського райвиконкому сквер, закладен. в кінці 70-х. Обладнан. клумбами, пішохідними доріжками.

Тернівського району герб, затверджен. у квіт. 1999 сесією Терн. райради. Підготовка ескізу почалася у 1995, коли у ході творч. конкурсу розглядалося 20 варіантів терн. художників. Перемогу отримали пропозиції П. Буряка та Б. Куновського. Останній і був взятий за основу. Ескіз Б. Куновського відображає історич. минуле Тернів. На гетьманському щиті знайшла відображання тернова гілка у повному розквіті та козацька шабля. З такою наші предки боронили край від чужинців.

Тернівського району центральний ринок, відкрит. у 1963. Загальна пл. 1,3 тис. кв. м. торг. місць 267, кіосків 38.

Тернівської автостанції сквер, закладен. у кінці 50-х. Пл. 0,7 га. Обладнан. місцями для відпочинку, клумбами, пішохідними доріжками.

Тернівської АЗС сквер, закладен. у 70-х. Пл. 0,6 га. Обладнан. пішохідними доріжками, клумбами.

"Тернівчанка", самодіяльний ансамбль народного танцю створен. у 80-х у скл. ПК "Першотравневий". Відвідують 42 чол. Скл. з молодшої і старшої груп. У репертуарі укр. народні танці, хороводи, серед них вокально-хореографіч. композиція "Криворізькі рушники". Керівник Л. О. Макарова.

"Тернівчанка" садівницьке товариство ПівнГЗК закладене у 80-х в Терн. р-ні. Пл. 5,5 га. Має 96 ділянок.

Термоабразивний спосіб очищення металевих поверхонь, розроблен. науковцями КГРІ Р. В. Поповим, Л. М. Коверніченком в кінці 70-х. Забезпечує захист металевих виробів від корозії, подовжує строк експлуатації. Впроваджен. на Саяно-Шушенськ. ГЕС.

Тернова балка, розташована поміж сіл Златоустівка, Новоюлівка. За будовою складна, деревоподібна, у верхів'ї має розгалуження у вигляді малих балок. Загальна довж. 28 км. У нижній частині зливається з балкою Водяною і впадає в р. Кам'янку. Схили іноді круті, береги вкриті лісосмугами, заростями терну. Має 9 ставків.

Терновата балка, розташована в р-ні сіл Тернуватка і Недайвода. Довж. 3,1 км. У верхів'ї має 2 відгалуження. Входить у басейн р. Інгулець. У нижній частині глибина врізу сягає 25 м. Схили круті. Вкрита терном, багата на різнотрав'я.

Терноватий Кут, віддалена частина Терн. р-ну виникла як село на межі XVIII і XIX ст. на лівому березі р. Саксагань, де річка різко повертає з півд. сходу на півн., таким чином утворює "кут" у вигляді долини, де спостерігалися зарості терну. У 1865 побудован. млин. Землі належали новопавлівській економії І. М. Харіна. У 1903 існувало 46 дворів, проживало 292 чол. З 30-х XX ст. входить до скл. м. Терни. З 1971 у скл. Терн. р-ну. Пл. 29 га. Має 3 вулиці, проживає більше 100 чол.

Терновскіт (від м. Терни, Кр. Ріг)**,** мінерал класу силікатів. Вивчала Ю. І. Половінкіна. Знайдені в кар'єрі "Терновський".

Тернуватка, село Недайводськ. сільради розташоване за 2 км від центру сільради на захід, вздовж правого берега р. Інгулець. Засноване в 30-х XIX ст. Серед першопоселенців Жовтобрюхи, Першуни, Штефани, Гармаші. З 80-х землі належали поміщикам Ділекторському, Сиднєву. Місцевість славилася дрохвами і заростями терну. Селяни брали актив. участь у ревподіях 1905, 1917. З 20-х діяли початкова школа, з 30-х кол-п ім. Фрунзе. Постраждало під час війни. Відбудоване на початок 50-х. Електрифіковане у 1957-1958. У 1966 проживало 310 чол. Поступово майже з'єдналося з с. Недайвода. Пл. 71,5 га. Має 1 вулицю, 108 дворів, проживає 149 чол.

Тернуватка (Тернівка) **село,** Грузької сільради розташоване за 3,2 км на схід від центру сільради, на автотрасі Кр. Ріг-Кіровоград. Рельєф спокійний, рівнинний. Існує мережа невеликих балок. Виникло у 1887 шляхом переселення перших жителів із Знам'янки. Землі належали поміщикам Тищенку і Брянському. Серед першопоселенців Ф. Чеботарьов, А. Шведов, В. Герасимов, Бабенко. Селяни орендували землі у поміщиків і з 3-х снопів 2 віддавали землевласнику. У 1905 брали участь у виступах проти експлуататорів. У 1917 існувало 100 дворів. У 1920 25 чол. стали бійцями кавбригади Г. І. Котовського. У 30-50-х існували кол-пи "Піонер" та ім. Молотова. Діяла однойменна сільрада. За час окупації існував табір для рад. військовополонених. Під час боїв осені-зими 1943-1944 зруйноване. Відбудова тривала до початку 50-х. Електрифікована у 1955-1957. Діяли початкова школа і клуб. У 1973 проживало 246 чол. У 1989 закладен. сад на 23 га. Пл. 65,7 га. Має 3 вулиці, 108 будинків, проживає 174 чол. Діють медпункт, АЗС, кафе, магазин.

Тернуватки села меморіал на братській могилі визволителів відкрит. у 1947 в центрі села. Поховані бійці 188 СД, 1 гв. ПДД, 228 СД, які загинули у жовт. 1943-берез. 1944. У трав. 1972 встановлена скульптура жінки-воїна.

Тернуватки села кургани розташовані, **1.** За 1,6 км на півд. захід від села поблизу шосе Кр. Ріг-Кіровоград. Вис. 3,3 м, діам. 48 м. **2.** За 1,5 км на півн. захід від захід. околиці села на узвишші між 2-а безіменними балками. Скл. з 8 насипів. Домінуюча вис. 1,4 м, діам. 25 м, 2-й вис. 1,2 м, діам. 23 м. Решта вис. 0,9-0,3 м розорюються. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Тернуватська балка, розташована за 500-600 м на півд. захід. від с. Тернуватка Недайводськ. сільради. Тягнеться з півн. на півд. Довж. 2 км. Схили пологі. Багата на різнотрав'я, ростуть терен, глід. Утворилася шляхом ерозії грунту під діями весняних і дощових вод.

Тернуватське родовище будівельних пісків розташована на лівому березі р. Саксагань на схід від с. Тернуватий Кут. Придатні для використання в будівництві.

Тернуватський будинок культури, відкрит. у 1949. Пл. 200 м. Мав зал на 200 місць, діяли 2 творч. колективи. Закрит. у 1995.

Терьохін Михайло Іванович (2.10.1922, Архангельська обл.). Почес. громадянин с. Чкаловка (1990). Зак. Пензенське міномет. уч-ще (1943). Уч. ВВВ з верес. 1941 у скл. 62 СП 10 СД. Під час визволення Криворіжжя ком-р взводу 595 СП 188 СД. Відзначився у боях на Інгулецьк. плацдармі. В арм. до 1962, майор. Працював у Нікопольськ. РВК. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Тесанка, обтесана дошка. Назва побутує у столярному виробництві Криворіжжі.

Тесленка, вулиця житломасиву ім. Артема Сакс. р-ну. Закладена у кінці 40х. Розвитку набула в 60-70-х. До 1975 мав назву провулок Качалова. Довж. 1,2 тис. м, ширина 7. Має 29 висотних будинків, проживає 5,2 тис. чол. Названа на честь укр. письменника Тесленка Архипа Юхимовича (2.3.1882, Полтав. обл.-28.6.1911). Уч. рев. подій 1905. У творах відображав тяжке життя селян. Серед творів "Син", "Школяр", "Наука", "Страчене життя". Обслуговують 10,36 в/з.

Тесленко Володимир Григорович (25.9.1962, Кіровоград. обл.). Засл. шахтар України (1999). Освіта середня. У 1979-1981 машиніст бульдозера тр-ту "Кривбасрудоремонт". З 1984 бурильник, прохідник ш. ім. Фрунзе, одноймен РУ("Суха Балка"). Майстер швидкіс. проходок. Новатор виробництва.

Тесленко Віктор Федорович (8.10.1937, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1967). У 1954-1956 токар РУ ім. Дзержинського. У 1959-1961 водій тр-ту "Кривбасшахтопроходка". У 1967-1972 енергетик ш. "Зоря", голов. механік ш. "Жовтнева" РУ ім. Комінтерну. У 1973-1976 інж., у 1976-1982 нач. ш. № 2 ім. Артема РУ ім. Кірова. Згодом працював у КГРІ. Уміло керував найпотужнішою шахтою Кривбасу.

Тесло, столярний інструмент, призначений для обробки деревини.

Тесля Валентина Максимівна (27.11.1924, Дніпропетров. обл.-22.12.1991, Криворіжжя). Краєзнавець. Зак. Кіровоград. пед. ін-т (1960). У 1946-1968 учитель історії Шевченківськ. НСШ, у 1968-1986 учитель історії Надєждівськ. НСШ. Написала історію сел. Шевченкове і Надєждівка. Учитель-новатор. Відмінник народ. освіти. Одна із засновниць руху слідопитів у Криворізьк. р-ні. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Тесля Іван Андрійович (20.2.1913, Кіровоград. обл.-10.10.1983, Криворіжжя). Пед. керівник. Зак. Криворізьк. педін-т (1951). Стояв біля витоків народ. освіти у с. Шевченкове Криворізьк. р-ну. У 1931-1938 учитель Шевченківськ. НСШ. Уч. рад.-фін. війни ВВВ з червня 1941 у скл. 668 автобату. У 1946-1981 учитель Шевченківськ., Надєждівськ. НСШ. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Тесляк, столярний інструмент для обробки деревини.

Тетяна хрещенська, день 25 січня, якщо на Криворіжжі цей день був сонячний, то навесні птахи рано прилітали.

Тетерев'ятник (Accipiter gentilis)**,** птах родини яструбових. Довж. до 68 см, вага до 1,5 кг. Яструб більший за ворону. Верх бурувато-сірий, голова темніша з білою бровою, низ світлий з вузькими темними поперечними смугами. Очі і лапи жовті. Осілий птах. Населяє рідколісся Криворіжжя. Гніздо будує на деревах. Кладка у квіт. з 3-4 яєць. Голос - дзвінке "кьяк-кьяк". У польоті круто змінює напрямок, різко гальмує і збільшує швидкість. Живиться птахами, білками, свійськими птахами.

Тетерін Андрій Павлович (1893, Орлов. обл.-.1973, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. 1-ї світ. війни. Уч. гром. війни у скл. Латиськ. дивізії. У 1920-1935 кріпильник ШУ ім. Р. Люксембург, Артема. Брав актив. участь у відбудові шахт. У 1935-1941 кріпильник ШУ ім. Ілліча. Ударник перших п'ятирічок. Стахановець. У 1947-1956 працював у РУ ім. Ілліча. Нагородж. орд. Леніна.

Тетерук Іван Опанасович (9.6.1931, Київ. обл.-18.6.2000, Київ). Держ. керівник. Зак. Дніпропетров. вищу партшколу (1961), КГРІ (1970). У 1950-1953 технік Криворізьк. відділка Придніпров. залізниці. У 1953-1955 2-й секретар Дзерж. райкому ЛКСМУ. У 1955-1957 1-й секретар Ц.-Міськ. райкому ЛКСМУ. У 1961-1963 секретар парткому відділка залізниці. У 1963-1965 голова Ц.-Міськ. ком-ту народ. контролю. У 1965-1968 голова Ц.-Міськ. райвиконкому. У 1968-1978 заст. голови міськвиконкому. У 1978-2000 працював в апараті Верх. Ради України. Уміло керував освітою, торгівлею, медициною, спортом у Кр. Розі у 60-70-х. Вів актив. громадську роботу. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Тетрастигма Вуаньє (Tetrastigma voinierianum)**,** рослина родини виноградових. Батьківщина - Півн. В'єтнам, Лаос. Витка здерев'яніла ліана, що досягає до 50 м вис. Молоде стебло, черешок листка та жилки, нижній стороні листкової пластинки опушені бурими волосками. Листок пальчасто-складний, з 3-5 овальних, ромбічних або яйцеподібних листочків, кожен на невеликому черешку. Листки зверху темно-зелені, блискучі, знизу світліші з краплинними смолистими залозками. Квітки дрібні, зеленуваті, в багатоквіткових циткоподібних суцвіттях. Часто використовується на Криворіжжі для вертикального озеленення інтер'єрів.

Театраферрібіотит (від грецьк. вісьовий)**,** мінерал класу силікатів. В Кривбасі рідкісний. Зустрічається у породах середньої свити. Вивчали Е. В. Польшин, М. А. Пластініна.

"Техніка в період реконструкції вирішує все!", патріотичне гасло виникло у середині 30-х у зв'язку з розвитком гірнич. промисловості, яка вимагала досвідчених працівників. На шахтах Кривбасу організовувалося опанування техніч. мінімуму без відриву від виробництва. Попереду йшли Онопрієнко, Кравченко, Білий, Дубрівний, Кабанов, Дурнев, Хомяк, Усачов, Потопа ін. За підсумками рівень механізації доставки руди досяг 75,3%, завантаження сировини у вагони - 95,9%. На шахтах зникли професії буроноса, відкатника, коногона, бутовика.

Технічна, вулиця житломасиву РУ ім. Дзержинського Сакс. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в кінці 40-50-х. Довж. 280 м, ширина 7 м. Має 10 держ. і 4 приват. будинків, проживає 394 чол. Заасфальтована, багата на зелені насадження. Розташована ш. "Гігант-Глибока". Обслуговує 7 в/з.

Технічне товариство, утворен. у Кр. Розі у лют. 1914 для поширення техніч. знань серед гірнич. службовців і робітників, створення тех. бібліотеки, музею. Члени тов-ва читали лекції, пропагували науково-техніч. прогрес. Останнє зібрання відбулося у берез. 1917.

Технічний університет, створен. у груд 1994 на базі гірничоруд. ін-ту постановою Кабміну України № 830. Кр. Ріг став університетськ. містом. Визнан. провідним серед вищих учбових закладів гірничоруд. профілю. Діють факультети підзем. і відкритої розробки, геолого-збагачувальний, маркшейдерсько-геодезич., механіко-машинобудівний, електротехніч., будівельний, вечірньої та заочної форм навчання, підготовка іноземних студентів, 40 наукових кафедр. Підготовка спеціалістів ведеться за 26 спеціальностями: професійне навчання; економіч. кібернетика; менеджмент

зовнішньоекономіч. діяльності підприємств; геологіч. зйомка, пошуки та розвідка; прикладна екологія; інженерна геодезія; програмне забезпечення обчислювальної техніки та автоматизованих систем; технологія машинобудування; металорізальні верстати і систем; автомобілі та автомобільне госп-во; гірниче обладнання; підземна розробка родовищ корис. копалин; збагачення корис. копалин; шахтне і підземне будівництво; відкриті гірничі роботи; охорона праці в гірнич. і нафтовиробництвах; маркшейдерська справа; промислова теплоенергетика та енергозбереження; електропостачання та енергозбереження; комп'ютерні системи управління та автоматики; промислове і цивільне будівництво; міське будівництво і госп-во; технологія будівельних виробів, конструкцій і матеріалів; електропривод та автоматизація промислових і технологіч. комплексів; гірнича електромеханіка; теплогазопостачання, вентиляція та охорона повітряного басейну. Має 7 корпусів пл. 93 тис. кв. м, 7 навчально-науково-виробнич. комплексів. Сформовано 18 наукових шкіл. Навчається до 9 тис. студентів. Працює 1,5 тис. чол. Серед них 53 докторів наук, 4 академіки АГНУ. Всього більше 500 викладачів. Має спортбазу, бібліотеку, пансіонат, діє видавництво "Мінерал". Ректор В. Ф. Бизов.

Технічного університету бібліотека, створена у 1922. У 1933 одержала приміщення з читацьким залом. На 1941 фонд скл. 40 тис. книжок і видань. Відновила діяльність у 1944 і з фондом у 9 тис. видань. Має 14 читальн. залів на 600 місць, обслуговує 11 тис. читачів. Фонд скл. більше 1 млн. видань. Володіє колекцією ж. "Горный журнал" з 1825. З 1952 очолює Н. М. Кудряшова.

Технічного університету санаторій-профілакторій, відкрит. у квіт. 1968 на території студентськ. містечка. Має 130 місць, працює у 14 змін за рік, лікувальні мед. кабінети.

Технічного університету стадіон, відкрит. у трав. 1990. Пл. 1,5 га. Належить тех. ун-ту. Має футбольне поле 92 м х 53 м, трибуни на 1,57 тис. місць, гімнастич. містечко, баскетбол., гандбол., майданчики, легкоатлет. доріжки, місце для штовхання ядра. Пропускна спроможність 160 чол. Відбуваються заняття з фізкультури, турніри з футболу, волейболу, баскетболу, легкої атлетики. Розташован на вул. XXII партз'їзду в Дзерж. р-ні.

"Технобанк", акціонерно-комерційного банку Криворізьке територіально відокремлене безбалансове відділення відкрите у лют. 2001. Виконує всі види банківськ. послуг. Начальник В. Є. Родін.

Техногенні родовища, являють сукупність вторинних мінеральних ресурсів, що утворилися в результаті складування розкривних порід, відходів збагачення, які вважаються придатними для розробки та виробництва товарної продукції. Накопичуються у відвалах гірнич. порід, відходів металург. виробництва.

Технології машинобудування кафедра Криворізького технічного університету**,** створена у 1963 у скл. КГРІ. Перший завідуючий І. О. Бегагоен. Готує спеціалістів для машинобудівних з-дів. Діють 7 наукових лабораторій. Працівники проводять фундаментальні наукові дослідження.

Технології, організації і механізації будівництва кафедра Криворізького технічного університету, створена у лист. 1959 у скл. КГРІ. Діють сучасні лабораторії. Підготувала більше 2,5 тис. спеціалістів для буд. індустрії Кривбасу.

Технологія вибухової рудопідготовки залізистих кварцитів, розроблена науковцями КГРІ на початку 80-х. Підвищується енергія вибуху на подрібнення гірнич. маси. Дозволяє збільшити строк дії ковша екскаватора, дробарок, підвищується продуктивність млинів ГЗК.

Технологія відбійки напружених гірничих порід, розроблена науковцями КГРІ у 80-х. Зменшує обсяг бурових робіт і знижує витрати вибухових речовин. Застосовується у гірнич. промисловості Кривбасу.

Технологія закладання відпрацьованого простору хвостами збагачення і породами розкриття, розроблена науковцями КГРІ у 80-х. Призначена для відпрацювання

магнетитових кварцитів за умов міської забудови, де необхідно зберегти дану поверхню від обвалення і шкідливого впливу відходів збагачення.

Технологія та устаткування для одержання окатишів нового технічного рівня, розроблена науковцями КГРІ у середині 80-х. Забезпечує знищення дріб'язку, стирання сирих окатишів, перепаду тиску газу. Використовується у гірничо-збагач. процесі.

Технологічний факультет Інституту економіки та нових технологій Української академії наук національного прогресу, одержав ліцензію Міносвіти України у січ. 1997. У 1998 пройшов державну акредитацію й отримав дозвіл готувати бакалаврів та спеціалістів за рівнем 3-ї акредитації з отриманням дипломів держзразка. Входить до скл. навчально-наукового комплексу Київський політехніч. ін-т Національний технічн. ун-т. Поглиблено вивчаються іноземні мови, існує високий рівень комп'ютеризації. У Криворізьк. технологіч. фак-ту курс лекцій читають 2 академіки, 4 професори, 16 доцентів. Студенти-відмінники мають змогу проходити практику у провідних вузах США, Великобританії, Німеччини. Готує спеціалістів та бакалаврів на денному та заочному відділеннях за спеціальностями матеріалознавства та маркетингу металів, комп'ютеризованої системи автоматики, гнучких комп'ютеризованих систем та робототехніки, філософії. Розташован на вул. Революційній в Дзерж. р-ні.

Технологія видобутку марганцевих руд західками з механізованою підготовкою ніш, розроблена спеціалістами НДГРІ у середині 80-х. Сприяє зниженню собівартості гірнич. робіт.

Технологія кріплення гірничих виробок монолітною бетонною кріплю, розроблена спеціалістами НДГРІ у середині 80-х. Сприяє безпеці праці за умов нестійких порід, спрощує монтаж і демонтаж обладнання. Використовується на Марганецьк. ГЗК.

Технологія проведення вибухів поблизу споруд, розроблена спеціалістами НДГРІ в середині 80-х. Призначена для інтенсифікації ведення гірнич. робіт поблизу будівель, комунікацій, в кар'єрах, при будівництві гідротехніч. споруд ін.

Технологія розкриття і транспорту глибоких кар'єрів з використанням поживних залізничних тунелів, розроблена спеціалістами НДГРІ в кінці 60-х. Авторське право захищене у 1971. Дозволяє скоротити відстань транспортування і вис. підйому по вертикалі гірнич. маси коштовним автотранспортом, підвищує продуктивність транспорт. засобів, зменшує обсяг розкриття по кар'єрах. Застосовується за умов крупних глибоких кар'єрів.

Технологічні процеси зварювання металів та зміцнення деталей енергією вибуху, розроблені науковцями КГРІ у кінці 70-х. Сприяє зміцненню деталей.

"Техносервіс", державний ремонтно-монтажний комбінат відкрит. у 1951, як дільниця по ремонту та обслуговуванню холодильного і торгово-технологіч. обладнання. У лип. 1960 утворен. ком-т "Укрторгмонтаж". Проводив ремонт торг. обладнання, компресорів, електродвигунів, монтаж фреонових та аміач-х компресорів, виготовлення торг. обладнання у магазинах. У квіт. 1964 реорганізован. у ком-т "Укрголовторгтехніка". Відкрилася гальванічна дільниця, виготовлялися хлібні лотки. Випустив до 200 найменувань обладнання для торг. мережі. Серед кращих працівників В. М. Береза, І. Ф. Мельник, М. М. Гралий, В. З. Боловченко ін. Директори В. Г. Денисенко, М. М. Заневич, В. О. Коваленко. Розташован на вул. Окружній у Ц.-Міськ. р-ні.

Тигель, 1. Ємність для плавлення металу та хіміч. робіт. Розрізняються Т. графітовий, термітний, вогнетривний, плавильний, платиновий, пробірний. **2.** Масивна металева плита ручних друкарських верстатів або тигельних друкарськ. машин. Широко використовувалась з початку XX ст. до 70-х.

Тигипко Анатолій Григорович (10.11.1936, Вінницька обл. - 1992, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Запорізьк. медін-т (1963). З 1964 працював у аптеках Кр. Рогу, у 1973-1981 керуючий Криворізьк. аптекоуправлінням.

Тигипко Дмитро Павлович (5.8.1929, Вінницька обл.). Почес. металург. Освіта н/середня. У 1947-1959 розливник сталі мартен. цеху Єнакієвськ. металург. з-ду. У 1959-1990 ст. розливник сталі ком-ту "Криворіжсталь". Видат. спеціаліст. Брав участь у пуску конвертор. цеху № 1. Наставник і раціоналізатор. Ініціатор труд. починів. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Леніна.

Тиждень добровільної явки гірників, які ухилялися від трудової повинності проходив 10-18 травня 1921. До 500 чол. увійшли до скл. Трудової армії.

"Тиждень добровольця", політична акція на підтримку військ Півд. фр., що вів боротьбу з Врангелем, проведена у Кр. Розі у середині 1920.

Тиждень допомоги повітряному флоту, патріотична акція, проведена у Кривбасі восени 1923. Криворіжці зібрали кошти до 20 тис. крб. на будівництво авіаескадрильї ім. Ілліча.

"Тиждень допомоги фронту", акція підтримки військ. Півд. фр., що вів боротьбу з Врангелем проведен. у Кр. Розі у середині 1920.

"Тиждень захисту дітей", політична акція проведена у Кр. Розі у 1920. Мала за мету допомогти безпритульним дітям.

"Тиждень родин червоноармійців", політична акція проведена у Кр. Розі у середині 1920 і спрямована на підтримку сімей бійців Червоної Армії, яка вела бої з Врангелем.

"Тиждень селянина", політична акція на підтримку хлібороба Криворіжжя, проведена у середині 1920.

Тиква (Lagenaria)**,** однорічна рослина родини гарбузових. Вирощують як харчову, так і декоративну. На Криворіжжі пл. займали 330 га.

Тиква Мотрона Семенівна (1926, Криворіжжя-1944, там же). Уч. опору часів ВВВ. Освіта н/середня. Уродженка с. Дубове. Розстріляна фашистами за переховування червоноармійців, які потрапили в оточення.

Тимашкова Г. М. (пром. керівник.), трудова діяльність пов'язана з Криворізьк. коксохіміч. з-дом. У 1936-1937 директор цього підприємства. Жертва сталінськ. репресій. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Тимашова балка, розташована на півн. Жовт. р-ну. Права притока балки Федорова. Довж. 1,5 км. Схили часом круті. Збереглися зарості колючого терну, степової рослинності. Місце проведення змагань з авто-мотокросу.

Тимашова балка, розташована в р-ні сел. Рудничне Ц.-Міськ. р-ну. Впадає в р. Інгулець. Має 2 розгалуження. Загальна довж. до 2 км. Майже знищена відвалами ПівГЗК, НКГЗК. У верхній частині споруджені ставки. Назва походить від ім'я запорізького козака.

Тиміргалєєва Людмила Миколаївна (27.10.1941, Донецька обл.). Чл. СЖУ. Зак. Дніпропетров. ун-т (1977). У 1961-1977 кор. газ. "Радянський будівельник", у 1977-1989 редактор газ. "Радянський гірник" (РУ ім. Дзержинського). Одна з організаторів та у 1983-1993 редактор газ. "Шахтар Кривбасу". У 1993-1995 секретар прес-служби міськвиконкому. У 1995-2000 голов. редактор радіомовлення Криворізьк. теле-радіооб'єднання. З 1995 голова міської організації Спілки журналістів України. Делегат з'їздів журналістів України (1992, 1997). Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Тимофєєв Володимир Васильович (24.11.1938, Кр. Ріг). Засл. працівник промисловості України (1994). Освіта середня. З 1964 електромонтер домен. цехів № 1-2 ком-ту "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, передовик виробництва.

Тимофєєв Георгій Данилович (19.1.1909, Кр. Ріг). Пром. керівник. Освіта вища. Першобудівельник КРЕС. З 1933 інж., конструктор КРЕС. У 1941-1944 інж. Саратовськ. ТЕЦ. У 1944-1974 нач. відділу обладнання, голов. механік, нач. рем.-мех. цеху КРЕС/ТЕЦ ім. Ілліча. Відбудовував КРЕС. Представник династії енергетиків. Виховав кілька поколінь енергетиків. Очолював раду ветеранів підприємства. Один з організаторів музею та знавець історії підприємства.

Тимофєєв Дмитро Степанович (1907, Лозуватка-1974, там же). Новатор. Освіта н/середня. Один з перших комсомольців, трактористів с. Лозуватка. Ударник перших

п'ятирічок. Під час ВВВ вирощував хліб у далекому тилу. Скл. трактори з танкових вузлів. Працював у с. Лозуватка. Нагородж. орд. Леніна.

Тимофєєв Євген Георгійович (22.1.1935, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Одес. політех. ун-т (1957). У 1957-1959 інж. Донецьк. енергоуправління. З 1959 нач. зміни, котлотурбін. цеху, голов. інж., нач. диспетчер. служби, ст. інж.-інспектор Криворізьк. КГРЕС/ТЕЦ ім. Ілліча. Керував реконструкцією турбообладнання, переведенням його на теплофікаційний режим, впровадженням газоподібн. палива. Відстань теплотрас зросла до 200 км. Відмінник енергетики України (1999). Автор 106 рацпропозицій.

Тимофєєв Євлогій Євтихійович (24.8.1935, Литва). Засл. гірник України (1982). Зак. Н/Тагіл. гірнич. тех-м (1954). У 1954-1965 забійник, майстер РУ ІІІ Інтернаціоналу Свердлов. обл. З 1965 нач. дільниці ШПУ № 1 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". 18 рацпропозицій. Уч. швидкіс. проходок.

Тимофєєв Іван Сидорович (19.1.1888, Криворіжжя-30.12.1977, там же). Георгіївський кавалер. Освіта н/середня. Вів одноосібне госп-во у с. Лозуватка. Уч. 1-ї світ. війни у скл. арт. частин. Арт. розвідник. Брав участь у захопленні "язиків". За мужність удостоєн. Георгіївських хрестів 2-4 ст., представлявся до 1-го ст. Прапорщик. Працював у кол-пі ім. Сталіна. Похован. у с. Глеюватка.

Тимофєєв Макар Сидорович (31.3.1891, Криворіжжя-11.4.1971, там же). Георгіївський кавалер. Освіта н/середня. Вів одноосібне госп-во. Один з перших поселенців с. Глеюватка. Уч. 1-ї світ. війни у ск. арт. частин. За мужність у боях відзначен. Георгіївським хрестом 4 ст. Ст. унтер-офіцер. Працював у с/госп. Похован. у с. Глеюватка.

Тимофєєв Олексій Прохорович (1903, Лозуватка - січ. 1985, Кр. Ріг). Держ. керівник. Зак. Криворізьк. парт. школу (1924). З початку 20-х працював на Шмаківськ. руднику. Уч. відбудови Кривбасу. Перебував у скл. кавбригади Г. І. Котовського. Створював осередки незаможних селян на Криворіжжі, очолював партосередок в с. Лозуватка. З 1932 інструктор, зав. відділом, у 1939-1941 1-й секретар Криворізьк. райкому КП(б)У. Уч. ВВВ з серп. 1941. Брав участь у відбудові Кривбасу. Займав керівні парт. і госп. посади на Криворіжжі. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Тимофєєв Онисим Степанович (16.2.1901, Криворіжжя). Сільгосп. керівник. Освіта н/середня. У 1916-1918 працював на Ростковськ. руднику. Уч. рев. подій 1917 у скл. загонів Червоної гвардії. Уч. гром. війни на Півд. фр. у скл. кав. бригади Г. І. Котовського. У 1921-1929 вів одноосібне госп-во у с. Лозуватка. У 1929-1932 голова кол-пу "Шлях до комуни". У 1932-1941 бухгалтер кол-пів "Україна", ім. Петровського. У 1941-1944 бухгалтер кол-пів у Сталінград. обл., у 1944-1956 зав. Криворізьк. райфінвідділом, райторгу. Почес. громадянин с. Лозуватка (1995).

Тимофєєва Ірина Вікторівна (5.9.1960, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1976 маляр-штукатур, формувальник, маляр БУ ВАТ "ЦГЗК". Систематично перевиконує виробничі завдання, майстер-наставник. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Тимофєєва Марія Харитонівна (1.2.1929, Калузька обл.). Науковець. Зак. Північно-Кавказький гірнич. ін-т (1953). У 1953-1957 працював у гірнич. промисловості НДР. З 1958 керівник групи, зав. лабораторією збагачення ін-ту "Механобрчормет". Канд. тех. наук (1972). Автор 62 праць з проблем вивчення руд Нікопольського, Велико-Токмакського родовищ. Здійснила класифікацію марганцевих руд. Вивчала мули Чорного моря, наявність золота в рудах України.

Тимофєєнко Альберт Федорович (8.3.1937, Нікополь-5.6.1997, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1972). У 1955-1957 ст. технік підприємства "Головнафтошляхводбуду". У 1960-1973 майстер, ст. технік, заст. нач. цеху, секретар парткому Дзерж. рудорем. з-ду. У 1973-1974 заст. директора об'єднання "Кривбасрудоремонт". У 1974-1975 голов. інж. Ленінськ. рудорем. з-ду. З 1975 директор з-ду "Ремгірмаш". Умілий організатор виробництва.

Успішно виконував виробничні плани. Виховав багато спеціалістів. Вів громадську діяльність. Автор винаходів. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Грамотою Президії Верх. Ради України.

Тимофій-весновій, день 6 березня. Означав початок весни на Криворіжжі.

Тимофій-підзимник, народна назва 4 лютого на Криворіжжі. В цей день, як правило, спостерігаються сильні морози. Якщо виглядає сонце, то весна буде ранньою.

Тимофіївка (Phleum)**,** рід трав'янистих рослин родини злакових. Суцвіття - густа, циліндрич., колосовидна волоть. Колоски дрібні, 1-квіткові, стиснуті з боків. На Криворіжжі поширені 2 види. **Т. степова**, багаторічник 40-60 см заввишки, часто зустрічається по степових схилах балок з легким механічним складом грунтів. **Т. лучна,** яка зовні дуже мало відрізняється від попереднього виду, зустрічається рідше - на заплавних луках та по днищах балок. Із дикорослих злаків найкраща кормова рослина.

Тимошов Григорій Іванович (1904, Ростов. обл. -?). Пром. керівник. Зак. Новочеркаськ. індустр. ін-т (1934). Стояв біля витоків енергетики України. У 1945-1947 директор КРЕС. Доля невідома.

Тимошевський Володимир Миколайович (9.4.1929, Кіровоград. обл.). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З 1964-1989 бригадир екскаваторників СУ тр-ту "Дніпроекскавація". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Вийняв перший ківш грунту на будівництві швидкіс. трамваю. Почес. будівельник ДП № 9. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Тимошенка, вулиця мкрн. ім. Ілліча Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Віддалена частина р-ну. До 1975 мав назву провулок 2-й Балашовський. Довж. 500 м. Пл. 3 тис. кв. м. Має 12 приват. будинків. Обслуговує 41 в/з.

Тимошенка, вулиця житломасиву Першотравневого Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 40-ві. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 носив назву провулок 2-й Балашовський. Довж. 537 м, ширина 5 м. Пл. 2,6 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 73 приват. будинки. Названа на честь військ. діяча Тимошенка Семена Костянтиновича (20.2.1896, Одес. обл.-31.3.1970, Москва), Маршал Рад. Союзу (1940), двічі Герой Рад. Союзу (1940, 1965). У січ. 1920 у скл. 1 КА перебував на Криворіжжі. У 1940-1941 нарком оборони. Кавалер орд. "Перемога". Обслуговує 1 в/з.

Тимошенко Василь Михайлович (26.3.1902, Кіровоград. обл.-12.9.1967, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1936). У системі охорони здоров'я з початку 30-х. Уч. ВВВ у скл. військ. госпіталів. З 1946 голов. лікар медсанчастини ШУ ім. Орджонікідзе. Перший голов. лікар та організатор 8-ї міськлікарні. Сформував колектив, створив базу. Хірург вищої категорії. Відмінник охорони здоров'я. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки.

Тимошенко Іван Архипович (18.11.1924, Гомельська обл. - кінець 90-х, Кр. Ріг). Кавалер 3-х орд. Слави. Зак. Київ. танк. уч-ще (1958). Уч. ВВВ з трав. 1944 у скл. 81 гв. окрем. танк. полку. Мех.-водій Т-34. Відзначився в боях за Румунію, Угорщину, Австрію. 29.9.1944 в р-ні м. Турда знищив 2 гармати. У груд. 1944 утримав міст через р. Іпель. 30.3.1945 поранен. під Віднем, знищив 2 гармати. З 1969 підполковник у відставці. Працював у Дзерж. РВК. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки, Слави 1-3 ст., Червоної Зірки (Румунія).

Тимошенко Микола Іванович (29.9.1950, П'ятигорськ). Засл. працівник промисловості України (1997). Зак. Харків. автошлях. ін-т (1974). З 1975 механік, нач. дільниці, голов. інж., нач. гірничо-транспорт. цеху ІнГЗК. Автор і керівник впровадження 137 рацпропозицій, що заощадило 2,4 млн. грн. Очолив заміну застарілої рембази, випробування 110, 120-тонних самоскидів для перевезення гірнич. маси. Розробив комплексні заходи по реставрації окрем. деталей автомобілів БєлАЗ.

Тимошина Агрипина Семенівна (...1897, Моск. обл.-13.8.1965, Кр. Ріг). Уч. рев. подій. Освіта середня. У 1908-1918 ткаля на фаб-ці у Волоколамську. У 1919-1922 інструктор

Звенигородськ. комітету РКП(б), вихователь дитбудинку. У 1928-1932 інструктор колгосп. союзу. У 1932-1944 організувала жіночий рух в Бурятії, за що відзначена золотим знаком Бурятії № 1. У 1944-1946 на відповідальній роботі в жіноч. радах у Москві. У 1947-1953 керувала системою громадського харчування у Кр. Розі.

Тимощук Володимир Михайлович (1923, Хмельницька обл.). Герой Рад. Союзу (1.11.1943). Працював слюсарем у Далеко-Схід. геолог. управлінні. В арм. з 1941. Уч. ВВВ з трав. 1942, у скл. окрем. розвід. роти 28 гв. СД визволяв Кр. Ріг. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1 ст.

Тимощук Федір Карпович (1902(?), Криворіжжя-1943, Кр. Ріг). Сільгосп. керівник. Освіта н/середня. Уч. гром. війни на Півд. фр. У 20-х створив товариство спільної обробки землі в с. Анастасіївка Грузької сільради. У 30-х голова кол-пу "Шлях врожаю". Розстрілян. фашистами за відмову працювати на окупантів.

Тимченко Анатолій Петрович (5.6.1941, Дніпропетровськ). Пед. керівник. Зак. Дніпропетров. ун-т (1972). У 1958-1961 методист, худ. керівник Широківськ. будинку культури. У 1961-1970 учитель музики СШ № 70. У 1970-1972 учитель біології СШ № 7. У 1972-1975 заст. директора СШ № 103. У 1973-1983 директор СШ № 109. У 1983-1989 директор СШ № 45. З серп. 1989 директор колегіуму № 81. Відмінник освіти України. Стояв біля витоків організації колегіумів в Україні. Автор статей на пед. теми. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Тимченко Василь Сергійович (2.7.1917). Засл. будівельник України (1961). Освіта середня. З 1934 працював на будовах. Ветеран тр-ту "Криворіжбудмеханізація". Бригадир екскаваторників. Переможець річних змагань. Ударник п'ятирічок. Раціоналізатор і наставник. Нагородж. орд. Леніна, Червоної Зірки.

Тимченко Віктор Костянтинович (17.10.1941, Кр. Ріг). Діяч культури. Зак. Львів. консерваторію (1970). У 1962-1964 викладав музику в м. Усольє-Сибірське Іркут. обл. У 1964-1970 педагог Криворізьк. муз. школи № 1. З 1970 викладач, з 1973 заст. директора, з 1979 директор муз. уч-ща. Делегат з'їзду ВЛКСМ (1958). З 1987 голова міськ. відділення Всеукр. муз. спілки. Організатор фестивалів, конкурсів, оглядів. Виховав багато проф. музикантів. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Тимченко Олексій Григорович (17.3.1921, Полтав. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1952). Уч. ВВВ. У 1952-1992 гірнич. майстер, нач. ш. ім. Ворошилова, голов. інж. ш. "Саксагань", нач. ш. "Комунар", нач. виробнич. відділу РУ ім. Дзержинського. Ветеран РУ, уміло керував шахтами. Автор 10 наук. праць, володар патентів на винахід. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., знак. "Шахтарська слава" 2, 3 ст.

Тимченко Сергій Григорович (28.8.1952, Кіровоград. обл.). Енергокерівник. Зак. КГРІ (1974). У 1974-1978 електрик НКГЗК. У 1978-1979 ст. інж., у 1979-1985 голова профкому, у 1985-1988 заст., з червня голов. інж. підприємства Криворізькі електромережі Умілий організатор постачання електроенергії.

"Тимурівець", дитячий оздоровчий табір відкрит. на березі Чорного моря в р-ні Євпаторії у червні 1960 і до 1968 являв наметове містечко. Приймає 450 чол. на зміну. У 1968 побудовано 2 корпуси. Існують пляж, їдальня, ігрові майданчики, медпункт. Належить ВАТ "Криворіжаглобуд".

Тімірязєва, вулиця житломасиву ім. Р. Люксембург Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 2 тис. м, ширина 9 м. Має 12 багатоповерх. будинків, проживає 1412 чол., 43 приват. будинки, проживає 153 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь природодослідника Тімірязєва Климента Аркадійовича (3.6.1843, Петербург-28.4.1920, Москва). Основоположник рос. школи фізіології рослин. Праці з питань фотосинтезу, водного режиму рослин. Обслуговує 37 в/з.

Тин, дерев'яна огорожа двору на Криворіжжі, переважно сільськ., у давні часи. Плівся з хмизу, лози тощо. Був 2-х видів: вертикального частоколу та горизонтальної щитової

огорожі. Т. широко побутує у криворізьк. фольклорі. "Тікав від дівчини Мартин та й заховався десь за тин" (прислів'я).

Тинка С. С. меморіальна дошка, встановлена у 1974 на будинку № 1 по вул. Тинка Сакс. р-ну. Напис свідчить, що вулиця названа на честь уч. рев. подій на Криворіжжі С. С. Тинка.

Тинок Микола Кузьмич (1900, Кр. Ріг-1.8.1964, там же). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. гром. війни на Півд. фр. У 1921-1941 бурильник ш. ім. 1-го Травня ШУ ім. Дзержинського. Ударник перших п'ятирічок, стахановець. Першим у Кривбасі застосував глибоке буріння свердловин. Представник династії гірників. У 1941-1945 працював на Уралі. Двічі відбудовував шахти Кривбасу. Один з найвідоміших гірників Криворіжжя. У 1945-1958 працював майстром ФЗН. Нагороджений орд. Леніна.

Тинок Степан Семенович (5.5.1887, Кр. Ріг-13.5.1973). Уч. рев. руху. Освіта н/середня. У 1892-1909 молотобоєць Карнаватськ. рудника. Уч. рев. подій 1905. Випадково уник арешту. Перебував у підпіллі. У 1909-1911 слюсар майстерень 85 Виборзьк. полку в Новгороді. У 1911-1914 працював на Карнават. і “Дубова Балка” рудниках. Уч. 1-ї світ. війни. У 1917 голова Дубовобалківськ. та Вечірньокутськ. ревкомів, заст. голови Криворізьк. ради. Формував загони Червоної гвардії, 1-й ревполк. У лют. 1920 голова Криворізьк. ревтрибуналу, зав. повіт. бюро ВЧК. У 1922-1923 нач. міліції Кр. Рогу. У 1923-1924 прокурор Криворізьк. округу. У 1924-1928 пом. прокурора Катеринослав. губ. У 1924-1928 на слідчих посадах в Донбасі. У 1934-1941 працював на ШУ ім. Жовтневої революції. У 1941-1943 працював на Гороблагодатськ. руднику на Уралі. У 1943-1944 прокурор Верхньодніпровськ., Широківськ. р-нів. У 1944-1953 прокурор Кіцманівськ. р-ну Чернігів. обл. Ім'я носить вул. у Кр. Розі. Нагороджений орд. Леніна.

Тинка, вулиця житломасиву ім. Артема Сакс. р-ну. Закладена в 50-х. Розвитку набула в 60-70-х. Довж. 380 м, ширина 10 м. Має 33 висотних будинки, проживає 7840 чол. Названа на честь уч. рев. руху, почес. гірника С. С. Тинка. Обслуговує 8 в/з.

Тиньков Всеволод Григорович (25.1.1927, Кіровоград. обл.-19.2.1997, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Зак. гірнич. школу № 7 (1948). У 1944-1947 працював у кол-пі. У 1948-1977 скреперист шахт ім. Шильмана, "Південна" РУ ім. XX партз'їзду. Один з кращих скреперистів Кривбасу. Досяг визначних результатів у процесі видобутку руди. Нагороджений орд. "Знак Пошани", знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Тип, одиниця розчленування, що вивчається в типології.

Тип у біології, вища таксономіч. категорія в зоологіч. систематиці, що об'єднує споріднені класи тварин. Часто великі Т. поділяють на підтипи. В ботаніці Т. відповідає відділ.

Типи рудних полів, Криворізьк. рудного р-ну. Класифікація складена геологами у 1938. Саксаганськ. тип рудного поля довж. 1-4 км. Розташовані шахти РУ ім. Кірова, кол. РУ ім. К. Лібкнехта, "Більшовик", Комінтерну, Фрунзе, Р. Люксембург, Леніна, "Суха Балка". Шарнірний тип властивий кол. РУ ім. Дзержинського, Інгулецькому. Червоно-Глеюватський тип пролягав на кол. РУ ім. Ілліча. Визначаються складно-складчасті, розломно-глибокі структури, вертикальні вузли складчасті типи руд. полів Криворізьк. басейну.

Тираспольська, вулиця розташована у Сакс. р-ні. Закладена в 50-х. Розвитку набула в 60-х. Названа на честь м. Тирасполь у Молдавії. Обслуговує 10 в/з.

Тирка, 1. Випадок крадіжки на панських полях або у маєтку. 2. Покарання за крадіжку у давнину на Криворіжжі.

Тирло, народна назва стоянки автомобілів, що шукають попутного вантажу. У Кр. Розі це місце біля об'їзної дороги, місце для вигону худоби на водопій та на ночівлю у давнину на Криворіжжі.

Тирса, дрібні відходи під час розпилу деревини. З давніх часів на Криворіжжі використовувалася при будівництві та ремонті житла, замість добрива на приват. ділянках. Використовується у деревообробній промисловості для виготовлення меблів.

Тис мідний (Taxus baccota)**,** дерево з родини тисових. Вис. до 10-27 м, діам. 150 см. Крона густа, розлога, яйцеподібної форми. Хвоя плоска, темно-зелена зверху і світло-зелена знизу. Росте повільно. Розмножується насінням і саджанцями. Зимостійке, вимогливе до грунтових умов. Батьківщина - Захід. Європа. У Кр. Розі росте у групових насадженнях.

1738 року карта, розроблена картографами Російської імперії для ведення бойових дій проти турок на театрі майбутніх походів в р-ні Дніпра і Дністра. Позначені маршрути руху військ, а вони проходили територією сучас. Криворіжжя.

Тисяча вісімдесятий партизанський загін (1080), створен. у серп. 1941 за ініціативою Криворізьк. міськкому КП(б)У для боротьби у тилу нім.-фашистськ. загарбників. Районними дії визначалися околиці Кр. Рогу, дніпровські плавні в р-ні Нікополя. У задачі входило ведення розвідки, проведення диверсій. Нараховував до 100 чол. Провів кілька боїв і на кінець лист. 1941 припинив свою діяльність через складні погодні умови та відсутністю значних лісових масивів.

Тисяча вісімсот одинадцятий (1811), госпіталь сформован. у лип. 1941 у Кр. Розі з числа киворізьк. мед. працівників. Розташовувався у будівлях педін-ту. Мав до 400 ліжок. Приймав поранених у боях на захід. кордоні. Ліквідован. з наближенням ворож. частин до Кр. Рогу.

Тисяча двісті вісімдесят дев'ятий самохідний артилерійський полк (1289 САП), сформован. у серп.-верес. 1943 в Костерівськ. танкових таборах у скл. 7-го мехкорпусу. Бойове хрещення прийняв у жовт. 1943 у боях за П'ятихатки. У жовт.-лист. 1943 визволяв Криворіжжя, відзначився в боях за с. Ганнівка, Новолозуватка, Гейківка. Бойовий шлях проліг через міста і села України, Молдавії, Румунії, Болгарії, Угорщини, Австрії, Чехословаччини, Китаю. Під час боїв на Криворіжжі ком-р майор Є. П. Лисенко.

Тисяча двісті сорок дев'ятий винищувально-протитанковий артилерійський полк (1249 САП), сформован. у серп. 1943. Мав на озброєнні трофейні гармати. Являв собою резерв головного командування. Бойове хрещення прийняв під час визволення Дніпропетровська. За успішні дії під час боїв за Кр. Ріг одержав почес. найменування Криворізький (2.1944). За бої під Ясами і Кишиневом нагородж. орд. О. Невського. Війну закінчив у м. Грац (Австрія). За часів боїв у Кр. Розі ком-р підполковник М. С.Шпек.

Тисяча двісті тридцять другий гарматний артилерійський полк (1232 ГАП), сформован. у трав. 1942 в Сухумі на базі 3-го дивізіону 647 артполку. Мав 3 дивізіони, озброєн. 152 гарматами. Бойове хрещення прийняв у серп. 1942 на голов. Кавказьк. хребті. Вів бої в р-ні Нальчика, Моздока, Ставрополя, Армавіра. У лип. 1943 увійшов до скл. 115 артбригади 9-ї артдивізії. Визволяв Лисичанськ, Запоріжжя, Апостолове. Під час боїв за Криворіжжі у скл. полку відзначився 1-й дивізіон капітана В. В. Шитова. У боях за Кр. Ріг підтримував частини 46 А. Уміло підтримував форсування Інгульця у берез. 1944 військами 8 гв. А. Визволяв Одесу, Тирасполь, міста Румунії, Угорщини, Австрії. У боях за Будапешт удостоєн. почес. найменування Будапештського. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р майор М. С. Комардін.

Тисяча сімсот сімнадцятий зенітно-артилерійський полк (1717), сформован. у серп.-верес. 1943 в Костерівськ. танкових таборах у скл. 7-го мехкорпусу. Бойове хрещення прийняв у боях за П'ятихатки. У жовт.-лист. 1943 вів бої на Криворіжжі. Визволяв с. Ганнівка, Новолозуватка, Гейківка. Бойовий шлях проліг через міста і села України, Молдавії, Румунії, Болгарії, Угорщини, Австрії, Чехословаччини, Китаю. Під час боїв на Криворіжжі ком-р підполковник Мілашевич.

Тисячі двісті сорок п'ятий винищувально-протитанковий артилерійський полк РГК (1245), сформован. у трав. 1943 у скл. 10-ї окрем. протитанк. бригади. На озброєнні мав 20

гармат 57 і 76 мм. Бойове хрещення прийняв у лип. 1943 поблизу м. Короча Бєлгород. обл. Визволяв Харків, Полтаву, форсував Дніпро в р-ні Бородаївки і Мишуриного Рогу. Під час боїв за Кр. Ріг діяв у смузі 188 СД і 10 гв. ПДД. У жовт. 1943-берез. 1944 знищив 24 танки. Брав участь в артпідготовках 30 січ., 17 лют., 6 берез., в ході яких знищив 4 дзоти, 98 кулеметів, 2 спостереж. пункти. Форсував Дністр, визволяв Молдавію, Болгарію, Угорщину, Австрію. За час бойових дій знищив 189 танків, 267 кулеметів, 63 автомашини противника. Розформован. у берез. 1947.

Тисяча двісті сорок третій винищувально-протитанковий артилерійський полк РГК (1243), сформован. у трав. 1943 у скл. 10-ї окрем. протитанк. арт. бригади. На озброєнні мав 20 гармат 57 і 76 мм. Бойове хрещення прийняв у лип. 1943 в р-ні м. Короча Бєлгород. обл. Визволяв Харків, Полтаву, форсував Дніпро в р-ні Бородаївки і Мишуриного Рогу. Під час боїв за Кр. Ріг діяв у смузі 15-ї гв. СД. Брав участь в боях за Інгулецьк. плацдарм. Форсував Дністр, визволяв Молдавію, Болгарію, Угорщину, Австрію. Розформован. у берез. 1947.

Тисяча чотириста сороковий самохідний артилерійський полк (1440), сформован. у серп.-верес. 1943 у Костерівському танковому таборі у скл. 7-го мехкорпусу. Бойове хрещення прийняв у жовт. 1943 в боях за П'ятихатки. У жовт.-лист. 1943 визволяв Криворіжжя, відзначився у боях за Ганнівку, Новолозуватку, Гейківку. Бойовий шлях проліг через міста і села України, Молдавії, Румунії, Болгарії, Угорщини, Австрії, Чехословаччини, Китаю. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р підполковник Жданов.

Тисяча шістдесят другий зенітно-артилерійський полк (1062), сформован. у жовт. 1942 в Москві у скл. 6 зенітно-арт. дивізії. Прикривав дії 5 гв. ТА. Мав на озброєнні гармати 88 мм. Відзначився в боях під Прохорівкою (Курська дуга), визволяв Харків, Полтаву, П'ятихатки. В жовт.-груд. 1943 уміло прикрив дії 5 гв. ТА на Криворізьк. напрямку. Визволяв Корсунь-Шевченківський, Умань, Борисов, Мінськ, Прибалтику, Щецин. Ком-р Л. І. Кірсанов.

Тисяча сто сорок дев'ятий стрілецький полк (1149), сформован. у серп. 1941 в Новоросійську у скл. 353 СД. Бойове хрещення прийняв у жовт. 1941 під Ростовом. Відзначився при обороні Туапсе. За це нагородж. орд. Червоного Прапора. Полк утримав плацдарм під Дніпродзержинськом. Успішно вів наступ під час вулич. боїв за Кр. Ріг. Визволяв Новий Буг, Казанку, Молдавію, Бургаз, Софію.

Тисяча сто сорок п'ятий стрілецький полк (1145), сформован. у серп. 1941 в Новоросійську у скл. 353 СД. Бойове хрещення прийняв у жовт. 1941 під Ростовом. Відзначився у боях за Кавказ під Туапсе, на Тамані, за с. Таранівка Харків. обл., за Дніпродзержинськ, Софіївку, Кр. Ріг. Визволяв Новий Буг, Казанку, форсував Дністр. Бойовий шлях закінчив у Софії.

Тисяча сто сорок сьомий стрілецький полк (1147), сформован. у серп. 1941 в Новоросійську у скл. 353 СД. Бойове хрещення прийняв у жовт. 1941 під Ростовом. Обороняв Туапсе. У 1967 на горі Семашхо встановлен. обеліск на честь героїв полку. Відзначився в боях за с. Таранівка Харків. обл., на Аульськ. плацдармі під Дніпродзержинськом. 1.1.1944 у штабі полку відбулася дивізійна нарада, яка поклала початок боїв за Кр. Ріг. 22.2.1944 роти вибили ворога з захід. берега Саксагані і досягли центру Кр. Рогу. Визволяв Новий Буг, Казанку, форсував Дністр, бойовий шлях закінчив у Софії. За часів боїв за Кр. Ріг ком-р полковник Д. В. Татарников.

Титаніт (від хім. елементу)**,** сфен, мінерал класу силікатів. Колір жовтий, коричневий, зелений. Блиск від алмазного до смолистого. Утримується у гранітах, сланцях. Вивчали Ю. М. Абрамович., В. Т. Латиш.

Титарева Лідія Тимофіївна (3.9.1938, Полтав. обл.). Сільгосп. керівник. Зак. Полтав. с/госп. ін-т (1970). У 1958-1985 зоотехнік, бригадир, ст. економіст в с/госп. підприємствах Полтав, Харків. обл. З 1985 працювала голов. зоотехніком держплемптахоз-ду

"Христофорівський". Нагородж. орд. "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Титаренко Галина Василівна (29.11.1933, Кам'янець-Подільськ. обл.). Медик. Зак. Дніпропетров. мед. ін-т (1957). У 1957-1962 терапевт 2-ї міськлікарні. У 1962-1997 фтизіатр 4-го протитуберкульозного диспансеру № 4. Вивчала проблеми охорони здоров'я металургів. Дослідник історії фтизіатрич. служби Криворіжжя.

Титаренко Григорій Євгенович (24.1.1959, Донецька обл.). Госп. керівник. Зак. Дніпропетров. ін-т інж. залізнич. транс-ту (1985). У 1988 майстер депо ст. Бугульма. З 1979 пом., машиніст тепловоза, нач. служби, голов. інж., нач. підприємства пром. залізнич. транс-ту.

Титаренко Григорій Тихонович (8.3.1926, Криворіжжя). Краєзнавець. Зак. Житомир. арт. уч-ще (1957). Уч. ВВВ з квіт. 1944 у скл. 128 бригади ППО. В арм. до 1971. З 1973 інструктор, інж. з профорієнтації, один із засновників та з 1988 директор народ. музею ПівнГЗК. Активіст ДТСААФ. Співавтор книги "Вони билися за Батьківщину" (1999). Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., знак. "За заслуги перед містом".

Титаренко Микола Данилович (5.12.1925, Дніпропетров. обл.-25.4.1986, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. транспорт. ін-т (1957). Уч. ВВВ з лист. 1943 у скл. 333 СП 6 СД і 490 СП 192 СД. У 1943-1971 майстер, заст. нач. цеху блюмінг-2, наладчик стана з-ду “Криворіжсталь”. З 1971 викладач металург. тех-му. Брав актив. участь у будівництві блюмінга-2, стана 1360. Автор 20 рацпропозицій. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Слави 3 ст.

Титенка поміщика земельні угіддя, розташовувалися на схід від сучас. с. Новоіванівка сучас. Глеюватськ. сільради. Пл. 100 га. Існували пасовища, стайні. Працювали наймити. У кінці 80-х частина земель взята в оренду засновниками с. Червона Балка.

Титенський (Андреєвий) ставок, закладен у кінці XIX ст. поміщиком А. Олексієнком. Являв невелике водне дзеркало з вербами по берегах. Розводилася риба. У 60-х XX ст. греблі відновили. Місце відпочинку жителів Терн. р-ну.

Титов Віктор В'ячеславович (13.10.1955, Кр. Ріг). Краєзнавець, археолог. Зак. Запорізьк. машбуд. ін-т (1980). Один із засновників дискотеч. руху в Україні. У 1980-1987 працював на авторем. з-ді, автобазі № 20. З 1981 бере участь в археологіч. дослідженнях. У 1987-1998 працював в міськ. музеї, очолював експедиції. Активіст зеленого руху. У 1993 започаткував експедицію "Козацькими шляхами". З 1995 досліджує балку Кобильну. Людина року в екології (1998). Бере участь у дослідженнях за програмою НАН України. Автор наук. праць.

Титов Віктор Дмитрович (15.9.1909, Іркутськ). Гірнич. керівник. Зак. Моск. гірнич. ін-т (1938). З 1929 нач. рудника, голов. інж. Мамського РУ тр-ту "Союзслюда". У 1938-1940 техкерівник ш. "Комунар" РУ ім. Дзержинського. У 1940-1941 нач. дільниці ш. "Нова" РУ ім. К. Лібкнехта. У 1941-1945 інж. гірнич. управління в Магнітогорську. У 1945-1957 голов. інж. РУ ім. К. Лібкнехта. У 1957-1961 директор НДГРІ. З 1961 працював у КГРІ. Канд. тех наук (1956). Автор 8 наук. праць, 4 книг. Розробив метод розкриття і підготовки поверхів на глибоких шахтах Кривбасу. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Титов Ілля Самсонович (2.8.1902, Смоленська обл. - 1991). Військ. діяч. Зак. Моск. ком. ун-т ім. Свердлова (1934). Наймитував. В арм. з 1923. Уч. ВВВ з лип. 1942. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р 810 СП 394 СД. Першим захопив ст. Червона, керував боями за центр Кр. Рогу. У 1954-1958 директор кінотеатру, з 1958 директор Будинку архітектора у Волгограді. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст., болгар. орд. "За хоробрість", югослав. орд. "Партизанська зірка".

Титов Олександр Іванович (9.4.1924, Саратов. обл.). Керівник правоохоронців. Зак. Орджонікідзівське уч-ще МВС (1960). Уч. ВВВ з квіт. 1943. З 1944 у військах НКВС, МВС. З 1958 у міліції Кр. Рогу. У верес. 1966 сформував і до жовт. 1973 очолював

спецбатальйон міліції. У 1973-1993 готував кадри для КЦРЗ, з-дів "Ремгірмаш", дизельн. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст.

Титов Олександр Михайлович (1906, Моск. обл. - 90-ті). Засл. будівельник України. Зак. Військ.-інж. акад. (1934). У 1925-1930 працював на Люберецьк. з-ді с/госп. машинобудування. У 1934-1945 нач. дільниці, виконроб нач. відділу тр-тів "Волгобуд", "Тагілбуд". У 1945-1958 бригадир, нач. сектора ін-ту Діпромезу, нач. відділу тр-ту "Запоріжбуд". У 1958-1972 нач. управління "Мінмонтажспецбуду" України. У 1973-1989 науковець ін-ту "УкрНДІпроектстальконструкція". Розробив швидкіс. методи монтажних робіт на будівництві домен. печей з-ду "Криворіжсталь", гірничо-збагач. ком-тів у Кр. Розі. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Титов Олег Сергійович (21.8.1925, Таджикистан). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1956). Уч. ВВВ. У 1949-1956 інж. інспекції "Діяпівдруда". У 1956-1958 майстер кар'єру, у 1969-1989 нач. рудника, заст. нач. техвідділу, гірнич. майстер НКГЗК. Керував будівництвом кар'єру № 1, вперше ввів у кар'єр тепловоз, вводив комбінован. авто-залізнич. тран-ту. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, знак. "Шахтарська слава" 2-3 ст.

Титов Сергій Віталійович (3.10.1961, Кр. Ріг). Священнослужитель. Зак. Криворізьк. педін-т (1989), Одес. духовну семінарію. Із середини 90-х настоятель храму св. архідиякона Стефана. Бере участь у відродженні Укр. православної церкви.

Титовський Олександр Федорович (17.9.1936). Засл. будівельник України (1991). Зак. Дніпропетров. інж.-буд. ін-т (1960). У 1960-1970 майстер, виконроб, нач. техвідділу тр-ту "Криворіжіндустрбуд". У 1970-2000 голов. інж., нач. ПМК-96 тр-ту "Криворіжсільбуд". Організатор будівництва на селі, житла для переселенців із зони аварії на ЧАЕС. Ім'я носить вул. у м. Переяслав-Хмельницький Київ. обл. (1996).

Тифу епідемії на Криворіжжі у 1918-1920, супроводжувалися значною смертністю серед населення. Вони буквально спустошували робітничі селища. Є відомості, що від цієї хвороби загинуло до 25% лікарів та 20% середнього медперсоналу Криворіжжя. Практично припинилася діяльність всіх лікарень. Діяла тільки земська. У груд. 1919-січ. 1920 відкрито і діяло 4 тифозних бараки на 200 ліжок. У берез. 1920 кількість ліжок досягла 500. Мед. допомогу одержували місцеве населення та бійці Червоної Армії. У лют.-берез. 1920 в Кр. Розі зафіксовано 471 випадки інфекційних захворювань, з них 288 висипного і 137 повторного тифу. Це стало предметом обговорення на І з'їзді медиків Криворіжжя, який відбувся у берез. 1920. У боротьбі з тифом загинули кращі лікарі Криворіжжя Кривоніс, Левицький, Павлов, Пінчук, Рехес, Яновський. Цю хворобу вдалося приборкати на початку 20-х під час широкої кампанії по відбудові промисловості Кривбасу.

Тиха, вулиця житломасиву Всебратське Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 248 м, ширина 7 м. Має 37 приват. будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 46 в/з.

Тихий Олександр Павлович (23.4.1929, Дніпропетров. обл.). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. ін-т інж. залізнич. тран-ту (1952). У 1952-1958 працював в ін-ті "Дніпротранс". У 1958-1964 голов. інж. БУ № 3 "Водоканалбуд". У 1964-1968 голов. інж. тр-ту "Криворіжшляхводбуд". Уміло керував будівництвом об'єктів, вивів підприємство на проект. потужність. У 1968 виїхав до Києва.

Тихий притулок, невелике село засноване у середині XIX ст. поблизу сел. Гданцівка. З кінця XIX ст. входило до скл. Мусіївськ. волості Херсон. губ. Мало інші назви - Гданцівка, Царська Могила. У 1903 мало 5 дворів, проживало 36 чол. Займалися землеробством. Після гром. війни увійшло до скл. Кр. Рогу, як частина Ц.-Міськ. р-ну.

Тихонов Петро Якович (1904, Петербург-1970, Ленінград). Ген.-майор (1942). Зак. Військ. акад. Генштабу (1942). В арм. з 1920. Уч. гром. війни. Уч. рад.-фін. війни. Уч. ВВВ з лип. 1941. Ком-р 1026 СП 260 СД. У лют.-лист. 1942 ком-р 173 СД. У лист. 1942-лют. 1944 ком-р 20 гв. СД. Один з організаторів визволення Криворіжжя. Уміло керував

з'єднанням у боях за Кр. Ріг. Удостоєн. орд. Кутузова 2 ст. В арм. до 1957. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Кутузова 2 ст., Б. Хмельницького 2 ст.

Тихоокеанська, вулиця мкрн. Перемога Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Залізорудний. Довж. 764 м. Пл. 2,8 тис. кв. м. Має 23 приват. будинки. Багата на зелені насадження. Обслуговує 7 в/з.

Тихоходи (Tardigrada)**,** клас безхребетних тварин членистоногих. Довж. 0,1-1,2 мм. Близько 300 видів, поширені у водах і вологих наземних грунтах всіх частин світу. В Україні - близько 70 видів і підвидів. Т. здатні витримувати тривале висихання та високі температури. Об'єкт дослідів для вивчення анабіозу.

Тичина, довга жердина, яка використовувалася для вимірювання, у давнину на Криворіжжі.

Тичини, вулиця Першотравневого житломасиву Терн. р-ну. Закладена у кінці 50-х. Сформувалася в 50-60-х. Довж. 250 м, ширина 8 м. Має 26 приват. будинків, проживає 92 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь укр. поета Тичини Павла Григоровича (27.1.1891, Чернігів. обл.-16.9.1967, Київ). Герой Соц. Праці (1967). Збірки віршів: "Сонячні кларнети", "Плуг", "Вітер з України", "Чуття єдиної родини". У 1953-1959 Голова Верх. Ради України. Обслуговує 17 в/з.

Тичка, дерев'яна рейка для підпори на шахтах Криворіжжя.

Тишко Віктор Іванович (23.11.1931, Кіровоград. обл.). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1955). У 1955-1970 гірнич. майстер, нач. дільниці шахт "Інгулецька", "Центральна". У 1970-1975 секретар парткому, у 1975-1978 голов. інж. РУ "Інгулець". З 1978 заст. нач. виробнич. відділу, заст. голов. інж. ш. "Центральна" ІнГЗК. Умілий організатор видобутку руди. Почес. гірник. Брав актив. участь у громадській діяльності.

Тишков Сергій Віталійович (6.4.1953, Магадан. обл.). Мед. керівник. Зак. Хабаровськ. медін-т (1978). У 1980-1982 лікар "швидкої" допомоги у Хабаровську. У 1982-1985 травматолог 16-ї міськ. лікарні. З лют. 1986 зав. травматолог. відділенням 1-ї міськ. лікарні. Володіє сучас. методами лікування. Має 10 винаходів, до 50 рацпропозицій, наук. праці. Уч. з'їздів травматологів. Відмінник охорони здоров'я.

Тіщенка поміщика земельні володіння, розташовувалися на захід від с. Лозуватка, поруч курганів Розкопаної могили. Мали 5,5 тис. дес. землі. Використовували для вирощування зернових, випасу коней, корів, овець. Існувала економія з житловим будинком, госп. спорудами, стайнею, вівчарнею, корівником, садом, ставком, пасікою. Піддавалася нападу селян у 1905, остаточно занепала під час рев. подій 1917 і гром. війни.

Тіщенко Юрій ("Сірий") (1880, Херсон. обл.-28.11.1953, Нью-Йорк). Літератор. Зак. учительську семінарію. Працював учителем на Криворіжжі. Уч. рев. подій 1905. Втік з-під арешту. Перебував у Львові. За дорученням М. Грушевського видавав "Літературно-науковий вісник" у Києві. Актив. учасник рев. подій 1917 на боці Центр. Ради. З 1920 жив в еміграції у Відні і Празі. Мав друкарню, писав літературні дослідження. З 1950 жив у США. Залишив спомин про М. Грушевського.

Тібеконіна І. В., статського радника Катеринослав. намісництва рапорт у серп. 1788. У документі повідомлялося про населення у казенній слободі Лозуватка (83 двори, 200 чол. і 153 жінки), у Мар'янівці (18 дворів, 35 чол., 25 жінок). Позначалася відстань від с. Лозуватка до Кр. Рогу (20 верст), Петрового (30). Мова йшла про доцільність будівництва церкви у с. Лозуватка.

"Тікен-так", гурт створен. у 2001 у скл. ПК ІнГЗК. У репертуарі сучас. пісні. Відвідує 14 чол. Керівник Л. В. Беспалова.

Тілець (від. лат. Taurus)**,** зодіакальне сузір'я, з яскравою зіркою Альдебаран. Знаходиться 2 розсіяних зіркових накопичень Плеяди і Гіади, а також потужне джерело радіо і рентгенівського випромінювання - крабовидна туманність з пульсаром PSR 0531+21. З території Криворіжжя спостерігається восени і взимку.

Тільга Степан Сергійович (28.10.1940, Дніпропетров. обл. - лист. 1998, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1970). У 1958-1959 кріпильник, майстер ш. "Центральна" (Інгулець). У 1964-1988 підруч. нагрівальника, майстер блюмінга № 2, нач. стана СПЦ № 2, заст. нач. цеху блюмінга № 1, нач. блюмінга №№ 3, 2. У 1988-1993 голов. інж., у 1993-1996 ген. директор ком-ту "Криворіжсталь". З берез. 1996 ген. директор представництва Спілки промисловців України. У роботі виявляв наполегливість, ініціативність. Автор наук. праць, 47 винаходів. Чл. виконкому міськради. Нагороджс. Почес. відзнакою Президента України, орд. Дружби народів, Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Тіме Іван Августович (23.7.1838, Златоуст-5.11.1920, Петроград). Проф. (1870). Зак. Петербурзьк. ін-т корпусу гірнич. інж. (1858). Видат. гірнич. інж. Проф. ін-ту (1870-1915). У 1859-1870 досліджував надра Уралу, Донбасу і Кривбасу. Автор праць з теорії гірнич. механіки. Нагороджс. орд. св. Володимира 2 ст., св. Анни 2 ст., св. Станіслава 2 ст.

"Тімуровець", піонерський/дитячий табір з-ду гірнич. машинобудування відкрит. у лип. 1952 поблизу с. Валове на Карачунівськ. водоймищі. Серед організаторів І. М. Сіренко, Б. О. Поповцев, А. Д. Бульба ін. Має корпуси, спорт. майданчики. На території висаджені дерева з Давидовськ. парку.

Тіпанова, вулиця розташована у півн. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. До 1975 мав назву провулок 6-й Софіївський. Довж. 470 м, ширина 7 м. Має 20 приват. будинків, проживає 37 чол. Названа на честь Героя Рад. Союзу Тіпанова Олександра Федоровича (20.10.1924, Рязанська обл.-18.1.1944, Ленінград. обл.). Уч. ВВВ з лют. 1943. Кулеметник 191 гв. СП 64 гв. СД 42 А. Закрив собою амбразуру ворож. доту. Навічно зарахован. до списків частини.

Тістиця, страва, зварена з ячменю у давні часи на Криворіжжі.

Тітієвський Юхим Маркович (жовт. 1929). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1952). У 1952-1956 гірнич. майстер Високогірськ. РУ на Уралі. У 1956-1963 нач. відділу, голов. механік ЦГЗК. У 1963-1966 голов. інж. управління обладнання Придніпров. раднаргоспу. У 1966-1987 нач. відділу управління "Головруда" СРСР. У 1987-1992 в системі Мінчормету. Автор 60 наук. праць, володар 15 свідоцтв. Золоті і сріб. медалі ВДНГ. Нагороджс. орд. Дружби народів, Почес. Грамотою Президії Верх. Ради Росії, знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Тіхвінська, вулиця розташована у центр. частині Жовт. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-70-х. Довж. 1 тис. м, ширина 9 м. Має 21 держ. будинок, проживає 250 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь міста Ленінград. обл. Тіхвін. Обслуговує 14 в/з.

Тіщенко Вадим Миколайович (24.3.1963, Львів. обл.). Засл. майстер спорту (1989). Півзахисник. Вихованець "Карпат". У 1981-1992 у матчах за "Ниву" (Вінниця), "Карпати", "Дніпро" провів 96 матчів, забив 12 голів. Сріб. призер чемпіонатів СРСР (1987, 1989). Володар Кубка СРСР (1989). Олімпійськ. чемпіон Сеула (1988). З лип. 1996 тренер "Дніпра", з лип. 1999 ст. тренер "Кривбасу-2".

Тіщенко Клавдія Іванівна (22.9.1925, Краснодар. кр. - 1997, Кр. Ріг). Науковець. Зак. Ленінград. гірнич. ін-т (1951). У 1952-1956 нач. збагач. фаб-ки РУ "Більшовик". У 1957-1986 нач. рудовипробувальної станції, зав. лабораторією технологіч. процесів, зав. відділом збагач. марганцевих руд ін-ту "Механобрчормет". Автор 52 праць з проблем рудопідготовки марганцевих руд, проектування збагач. фабрик. Депутат Верх. Ради України IV скл. (1955). Уч. ВДНГ, наук. конференцій. Нагороджс. орд. Леніна.

Ткаліч Володимир Юхимович (1909, Запорізька обл.-19.11.1937, Дніпропетровськ). Сільгосп. керівник. Зак. Криворізьк. с/госп. ін-т (1930). У 1930-1935 працював агроном. У 1935-1937 голов. агроном Котовськ. (Магдалинівськ.) р-ну Дніпропетров. обл. Створив "Ліктрест" з вирощування та переробки лікарськ. рослин. Вивчав властивості камфорного масла. У жовт. 1937 заарештован. і розстрілян. Реабілітован. у 1957.

Ткач Анатолій Степанович (11.4.1939, Дніпропетровськ). Чл. СХУ (1974). Зак. Київ. худ. ін-т (1972). Станк. живопис. Працює у Дніпропетровську. Уч. виставок з 1955. Твори присвячені Кр. Рогу "Романтики дев'ятої" (1974), "Зварниця ДП № 9 А. Максименко" (1973), "Гірники Кривбасу" (1975), "Перший горновий дев'ятої домни Л. П. Радченко" (1977). Ін. роботи "Метал і люди" (1972), "Мирний ранок" (1975), "Фронтова пісня" (1980), "За землю, за волю" (1983), "Пам'ятаю" (1985). Засл. діяч мистецтв України (1979). Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Ткач Дмитро Васильович (11.9.1912, Полтав. обл. -?, Київ). Чл. СПУ (1947). Зак. Харків. курси працівників преси (1932), Криворізьк. пед. ін-т (1940). Працював горновим, літспівробітник газети Дружківськ. металург. з-ду в Донбасі. З 1932 літпрацівник у газ. "Червоний гірник". Вперше написав про рекорди О. Семиволоса, друкував серію нарисів з сільгосп. виставки у Москві. Служив на флоті. Повернувся до "ЧГ". Перше оповідання написав у ж. "Забой" у 1932. Уч. ВВВ з червня 1941 на ЧФ на кораблі "Шторм". Обороняв Одесу, Севастополь, Новоросійськ, висаджував чорноморські десанти. Старшина групи радистів. Дописувач до газ. "Красный черноморец". Після війни працював відповідальним секретарем газ. "Червоний гірник". З початку 50-х працював у газ. "Зоря", заст. голов. редактора ж. "Дніпро", голов. редактором видавництва "Молодь", директором видавництва "Веселка". Автор 80 книг і збірок "Моряки", "Плем'я дужих" (1948), "Чергове завдання" (1951), "Господарі надр" (1953), "Гриць хоче стати моряком" (1955), "Комендант моря", "Чорне сальто" (1962), "Генуезька вежа" (1969), "Суду не буде" (1971), "Арена" (1960), "Крута хвиля" (1967), "Шторм і штиль" (1971), "Помста Сапун-гори" (1987). У 1958 здобув подяку Головкому Військ.-Морськ. Флоту СРСР С. Горшкова. Лауреат премії ім. Л. Українки. Чл. редколегії альманаху "Саксагань". Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки.

Ткач Іван Артемович (1904 – 80-ті, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З 20-х працював на залізниці. Ударник перших п’ятирічок, переможець стаханівських вахт. Машиніст паровоза ст. Кр. Ріг-Сортувальний до 1957. Брав актив. участь у відбудові залізнич. госп-ва. Нагородж. орд. Леніна.

Ткач Іван Єпіфанович (5.5.1908, Кіровоград. обл.-.1974, Кр. Ріг). Відом. геолог. Зак. КГРІ (1938). У 1938-1941 геолог ШУ ім. Фрунзе. У 1941-1944 нач. Гороблагодатськ. геологіч. партії на Уралі. З 1944 голов. інж., нач. Жовт. геологіч. партії. Керував відновленням геологіч. служби Кривбасу. Стояв біля витоків планової розвідки та експлуатації корис. копалин.

Ткач Любов Іванівна (1946). Засл. артистка України (1982). Освіта вища. З 1977 працювала у Криворізьк. муз.-драм. театрі ім. Шевченка. Грала провідні ролі. Серед них Маріца (Маріца), Ніна Бегак (Пізня серенада), Настя (Баб’ячий бунт), Еліза (Моя чарівна леді) ін.

Ткач Людмила Семенівна (24.11.1940, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1969-2000 в'язальниця фаб-ки "Індтрикотаж"/ТОВ "Елегант". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Брала участь у випуску нових видів одягу. Відмінник служби побуту. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Ткач Ольга Вікторівна(27.3.1967, Кр. Ріг). Поетеса. Зак. Криворізьк. гірничо-мех. тех-м (1986). У 1985-1995 працювала у спецшколі для підлітків. Тепер на творч. роботі. Автор популярних пісень для репертуару Т. Повалій ін. зірок сучас. укр. естради.

Ткач Раїса Іванівна (5.5.1930, Кіровоград. обл.). Відом. геолог. Зак. КГРІ (1953). У 1953-1968 ст. геолог, нач. геологіч. загону Укр. геологіч. тр-ту. У 1968-1994 голов. геолог, керівник геологіч. групи об'єднання "Кривбасруда". Автор фундаментальних геологіч. звітів по Сакс. руд. р-ну Кривбасу, перспектив. планів розвитку басейну. Уч. геологіч. конгресів.

Ткач Федір Вікторович (1948, Дніпропетров. обл.). Засл. артист України (1982). Зак. Харків. ін-т мистецтв (1975). У 1975-1977 працював у Карагандинськ. театрі муз. комедії.

З 1977 працював актором Криворізьк. муз.-драм. театру ім. Шевченка. Соліст-вокаліст оперети. Грав провідні ролі. Серед них Тасило (Маріца), Ніколла (Баб'ячий бунт), граф Данило (Весела вдова), Фредді (Моя чарівна леді). Прем. комсомолу Кривбасу (1978).

Ткаченка збройний загін, діяв у р-ні Рахманівки у кінці 1918-початку 1919. Займався грабуванням населення, здійснював напад на рудники Криворіжжя. Знищен. співробітниками ВЧК.

Ткаченко Андрій Андрійович (7.3.1924, Алтай). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. ВВВ з берез. 1943 у скл. 46 А. Уч. визволення Кр. Рогу. У 1946-1957 працював в Узбекистані. З 1951 працював складачем поїздів на РУ ім. К. Лібкнехта. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., "Знак Пошани".

Ткаченко Вадим Васильович (5.6.1938, Запорізька обл.). Буд. керівник. Зак. Криворізьк. буд. тех-м (1974). У 1954-1970 маляр тр-ту "Кривбасрудбуд". З 1970 маляр, ст. виконроб БУ №№ 6, 5 тр-ту "Криворіжжитлобуд". Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Виховав багато будівельників. Уміло керував процесом будівництва. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст., знак. "За заслуги перед містом".

Ткаченко Віра Йосипівна (3.3.1938, Дніпропетров. обл.). Засл. працівник промисловості України (1992). Освіта середня. У 1963-1993 токар гірничого машинобудівельного з-ду "Комуніст". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Краща за професією.

Ткаченко Володимир Матвійович (2.1.1903, Кіровоград. обл.-13.5.1983, Київ). Герой Рад. Союзу (6.4.1945). Ген.-лейтенант (1948). Зак. ВАК при Військ. акад. Генштабу (1948). Уч. гром. війни. В арм. з 1920. Уч. ВВВ з берез. 1942. Під час визволення Кр. Рогу нач. інж. військ 8 гв. А. Забезпечував інж. захист військ, керував будівництвом переправ через Інгулець. В арм. до 1969. Працював заст. нач. цивільн. оборони України. Нагородж. орд. Леніна (3), Червоного Прапора (5), Суворова 2 ст. Хрест Грюнвальда 3 ст. (Польща).

Ткаченко Денис Кирилович (18.2.1927, Одес. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1944-1977 слюсар, сталевар ливарного цеху з-ду "Комуніст". Брав участь у відбудові підприємства. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Перший на з-ді кавалер труд. ордена. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Ткаченко Іван Андрійович (20.2.1930, Кіровоград. обл.). Засл. механізатор сільського госп-ва України (1988). Освіта н/середня. У 1946-1998 тракторист кол-пу/рад-пу ім. Шевченка. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Майстер вирощування зернових. Уч. ВДНГ СРСР. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Ткаченко Іван Дмитрович (3.5.1936, Кр. Ріг). Керівник зв'язку. Майстер зв'язку СРСР (1989). Зак. Харків. ун-т (1963). У 1957-1958 майстер зв'язку ш. ім. Орджонікідзе. У 1963-1972 ст. інж., у 1972-1985 голов. інж., з 1985-1989 нач. міськ. виробничо-техніч. вузла зв'язку, з 1989 ст. диспетчер. Керував введенням АТС-65, 74, поширенням мережі електрозв'язку у Кр. Розі.

Ткаченко Марфа Яківна (1.7.1899, Полтав. обл. - 70-ті). Прокурор. Зак. Дніпропетров. юр. школу (1937). У 1913-1917 наймитувала. У 1926-1929 голова артілі "СОЗ", у 1929-1932 чл. правління кол-пу "Нове життя" у Пирятинськ. р-ні Полтав. обл. У 1932-1934 вчителька. У 1934-1936 голова профспілки курорту в Чернігів. обл. У 1936-1937 пом. прокурора м. Ічня Чернігів. обл. У 1938-1940 пом. прокурора Кр. Рогу. У лют. 1940-серп. 1941 прокурор Центр. р-ну Кр. Рогу. У 1941-1944 нарсуддя м. Белебей у Башкирії, м. Завидове у Калінін. обл. У 1944-1947 прокурор Центр. р-ну Кр. Рогу, у 1947 пом. міськ. прокурора. У 1948-1951 юрисконсульт ШУ ім. Кірова.

Ткаченко Микола Свиридович (1908, Кр. Ріг-груд. 1943, там же). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Під час окупації перебував у скл. підпільної групи. Розстрілян. після жорстоких катувань в гестапо.

Ткаченко Олександр Олександрович (1937, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта середня. З 1953 працював водієм у держптахз-ді "Христофорівський". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Ткаченко Олександр Сергійович (1936, Луганська обл.). Буд. керівник. Зак. Харків. інж.-буд. ін-т (1959). У 1959-1961 майстер, виконроб тр-ту "Лисхімпромбуд". У 1961-1971 голов. інж. БУ № 2 тр-ту "Сіворськодонецькхімбуд", нач. відділу ком-ту "Луганськхімбуд". У 1971-1991 нач. управлінь "Мінважбуд" і "Мінбуд" України. У 1991-1996 нач. управління корпорації "Укрбуд". Брав участь у будівництві коксохім. батарей, ДП № 9 у Кр. Розі. Акад. Акад. будівництва України. Прем. Ради Міністрів СРСР. Уч. ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС, землетрусу у Вірменії. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, Дружби народів, "Знак Пошани".

Ткачук Іван Гаврилович (6.1.1944, Одеська обл.). Кінорежисер. Зак. Одеську кіношколу (1961),Вищі режисер. курси (1980). З 60-х працював кіномеханіком в Одеській обл., директором кіномережі в м. Дубно Тульськ. обл., оператором на Кіровоград. обл. ТВ. З 1976 керівник кіностудії Мінчормету України, голов. режисер кіностудії "Кривбас". Був уповноваж. сатирич. ж. "Фитиль" по Дніпропетров. обл. Лауреат багатьох кіноконкурсів. Автор близько 40 документ. фільмів.

Тобольська, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася в 50-60-х. Довж. 926 м, ширина 8 м. Має 25 приват. будинків, проживає 89 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Тобольськ Тюмен. обл. Обслуговує 17 в/з.

Товариства спільного обробітку землі, з'явилися на Криворіжжі у середині 20-х XX ст. Стали прообразом кол-пів. Як правило користувалися землею, яка до 1917 належала панам. Мали примітивну техніку.

"Товариства тверезості", будинок відкрит. у 1915 в сел. Карнаватка. Таким чином володарі залізниці намагалися відлучити своїх службовців від пияцтва, а сел. було нашпиговане шинками, будинками розпусти.

"Товариство допомоги бідним євреям", "Товариство опіки над дітьми бідних євреїв", громад. організації єврейської міськ. спільноти, утримувалися на пожертвування багатих євреїв на початку XX ст. Організовувалося харчування, сплачувалося навчання, видавалася грошова підтримка.

"Товариство Нансен", шведська промислова фірма, яка у дореволюційні часи постачала вибухівку для рудників Кривбасу. У Кр. Розі її представляв І. І. Бонч-Богдановський.

Товкач, великий пестик, вирізаний зі стовбура не дуже товстого дерева. Використовувався для товчення картоплі ін. у давнину на Криворіжжі.

Товкачик (пестик)**,** закруглена паличка, призначена для розтовкування у ступці або ковганці спецій ін.

Товкунчикові, хижухові (Empididae)**,** родина коротковусих двокрилих комах. Довж. 1-15 мм. Близько 3 тис. видів, типовий вид, поширений в Україні (в т. ч. і в Кр. Розі) - товкунчик звичайний. Переважно хижаки.

Товстолоб, озерна зграйна риба. Колір темно-сріблястий. Довж. до 1 м, вага до 16 кг. Нерест під час весняного паводку. Плодовитість 490-540 тис. ікринок. Цінна промислова риба, об'єкт розведення. Має популяцію у водоймищах Кривбасу.

Товстоніжки, спільна назва перетинчастокрилих комах - насіннєїдів з надродини хальцид. Личинки розвиваються в насінні бобових. Довж. 1,5-4,5 мм. В Україні - 4 види, з них - найшкідливіші - **Т. люцернова, Т. конюшинова**.

Товстановський Дмитро Павлович (9.11.1911, Кр. Ріг-22.2.1971, Дніпропетровськ). Видат. гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1935). У 1929-1930 бурильник ш. ім. Орджонікідзе. У 1935-1936 нач. кар'єру Гур'ївськ. гірнич. управління. У 1937-1938 нач. дільниці ш. ім. Орджонікідзе. У 1938-1939 голов. інж. ШУ ім. Кірова. У 1939-1940 керуючий ШУ ім. Р. Люксембург. У 1940-1942 нач. управління хромітовими рудниками Актюбинськ. обл. У

1942-1944 голов. інж. Першоуральськ. ШУ Свердлов. обл. У 1944-1951 керуючий ШУ ім. Кірова. У 1951-1957 керуючий тр-том "Дзержинськруда". У 1957-1961 нач. відділу гірнич. промисловості Держплану України. У 1961-1965 нач. Голов. управління рудовидобувної промисловості України. У 1965-1971 заст. міністра чорної металургії України. Ударник перших п'ятирічок. Почес. гірник. Керівник відбудови ШУ ім. Кірова, будівництва об'єктів гірничоруд. промисловості України. Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора (3).

Товстановський Олег Дмитрович (22.2.1936, Урал). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1958). Працював на Костомушськ. ГЗК, голов. збагачувальником ПівнГЗК. Займався проблемами фільтрації концентрату. Представник гірнич. династії. Зробив вагомий внесок у розвиток процесу збагачення руд. Винахідник. Автор наук. праць.

Товстановського, вулиця житломасиву 173 кв. Жовт. р-ну. Закладена у кінці 50-х. Розвитку набула в 60-70-х. До 1985 мала назву вулиця Волгодонська. Довж. 750 м, ширина 11 м. Має 4 багатоповерх. будинки, проживає 250 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Розташовані СПТУ № 14, 2 магазини. Названа на честь організатора гірнич. промисловості Кривбасу Д. П. Товстановського. Обслуговує 31 в/з.

Товстянка деревовидна (Crassula arborescens)**,** рослина родини товстолистих. Батьківщина - Півд.-Захід. та Півд. Африка. Кущоподібне сукулентне дерево, вис. до 3 м. Стебло сіро-зелене. Листки довж. до 8 см, шириною 5 см, супротивні, сидячі, м'ясисті, широкооберненояйцеподібні або майже округлі, звужені до основи, цілокраї, голі, ложкоподібно вигнуті, сизуваті, іноді по краю червонуваті. Квітки в верхівкових волотеподібних суцвіттях, дрібні, білі. Зустрічається на Криворіжжі в колекціях квітникарів-любителів.

Тодорокіт (за родовищем в Японії)**,** мінерал класу оксидів. Колір коричневий. Непрозорий. У Кривбасі рідкісний. Виявлен. З. А. Янчуком під час рентгенівськ. досліджень.

Тодосійчук Іван Миколайович (28.2.1942, Чернівецька обл.). Банкір. Зак. КГРІ (1974). У 1960-1961 слюсар ком-ту "Кривбасбуд". У 1961-1963 секретар комітету ЛКСМУ тр-ту "Криворіжбуддеталь". У 1963-1976 майстер, ст. інж., нач. цеху, нач. виробнич. відділу, директор арматур. з-ду. У 1976-1984 директор об'єднання "Криворіжзалізобетон". У 1984-1991 2-й, 1-й секретар Довг. райкому КПУ. Керуючий Ц.-Міськ. відділенням Промінвестбанку України. Один із фундаторів банківськ. системи незалежної України.

Токар Володимир Іванович (23.7.1959, Дніпропетровськ). Чл. СХУ (1993). Зак. Укр. поліграфіч. ін-т ім. Федорова (1988). Працює в техніці живопису, станк. і комп'ютерної графіки, книжкового дизайну, живопису по склу. Уч. більше 25 виставок. Відомий як криворізьк. астролог під ім'ям "Астровол". Гороскопи і прогнози друкував в періодич. пресі України. Один з авторів міськ. герба. Серед робіт "Яблуко, що падає" (1990), цикл "Метаморфози" (90-ті), "Рудана" (1991) ін. Твори зберігаються в музеях, приват. колекціях України, Росії, Німеччини, Польщі, Канади, Монголії, США.

Токар Володимир Опанасович (9.10.1931, Дніпропетров. обл.). Пром. керівник. Зак. Київ. політех. ін-т (1955). У 1955-1962 майстер, механік, заст. нач. цеху, у 1962-1965 голов. інж., у 1965-1983 директор Криворізьк. цем. з-ду. Керував переоснащенням, нарощуванням пром. потужностей. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Токар Олена Владиславівна (30.3.1959, Кр. Ріг). Чл. СХУ (1993). Зак. Дніпропетров. худ. уч-ще. (1978). Працює в техніці живопису, акварелі, графіки, розпису на склі. Уч. 25 виставок. Твори зберігаються у приват. колекціях України, Росії, Ізраїлю, Канади, Монголії, Німеччини, США. Роботи "Осінь" (1991), "Іриси" (1991), "Вітряки" (1992), "Катерина" (1993) ін.

Токарня, механічна майстерня або цех у XIX-20-х XX ст. на Криворіжжі.

Токатліян Софія Каворківна (1923, Нікополь-12.3.1992, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. мед. ін-т (1949). У 1949-1950 інспектор медицини. У 1950-1985 лікар, зав.

відділенням гігієни харчування міськСЕС. Створила метод. центр, організовувала семінари. Відмінник охорони здоров'я.

Толбухіна, вулиця розташована у центр. частині Жовт. р-ну. Закладена в 50-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Зимівська. Довж. до 150 м. Має 3 будинки. Багата на зелені насадження. Названа на честь Маршала Рад. Союзу Толбухіна Федора Івановича (16.6.1894, Ярослав. обл.-17.10.1949, Москва). Герой Рад. Союзу. Під час ВВВ командувач Півд., 4 і 3-м Укр. фр. Кавалер орд. "Перемога". Обслуговує 13 в/з.

Толкачов Михайло Федорович (30.6.1922, Гомельська обл.). Герой Рад. Союзу (31.5.1945). Зак. Пензенське арт. уч-ще. (1942). В арм. з 1941. Уч. ВВВ з червня 1942. Відзначився у боях під Берліном у скл. 171 СД. В арм. до 1972, полковник. Оселився у Полтаві. Ім'я на стелі Героїв у Кр. Розі. Нагородж. орд. Леніна, О. Невського, Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки (2).

Толмачов Євген Артурович (25.7.1961, Бішкек). Чл. СКУ (1993). Зак. Нижньогород. консерваторію (1987). У 1987-1988 працюва у муз. школі № 3, муз. уч-щі. З 1989 викладач теоретич. дисциплін на кафедрі історії та теорії музики пед. ін-ту. Вивчає проблеми сучас. музики, укр. та рос. фолькльору, музич. соціології. Основні твори цикл романсів на твори О. С. Пушкіна "До моря" (1985), соната для валторни соло (1984), струнний квартет (1982), "П'ять інтермеццо" (1989), "Коли тобі немає 16-ти" дитячий мюзикл (1992), дитячі пісні, обробки укр. та рос. народ. пісень. Уч. міжнарод. конкурсу "Музика молодих" Київ (1995), дитячої пісні в Одесі (1996). Твори виконуються провідними симфоніч. та камер. колективами України, Росії. Хорові твори видані у Будапешті (1989).

Толмачов Станіслав Трохимович (2.12.1939, Кр. Ріг). Проф. (1987). Д.Т.Н. (1985). Чл.-кор. АГНУ (1992). Зак. КГРІ (1961). У КГРІ з 1961, асистент, аспірант, ст. викладач, доцент. З 1981 зав. кафедрою основ електротехніки, з 1997-електромеханіки. Автор 130 наук. праць, 15 винаходів. Вивчає проблеми розробки універсальних методів нелінійної теорії поля, сформував методологіч. принципи побудови рівнянь стану нелінійних анізотропних середовищ, вперше розробив елементи теорії вектор. гістерезису. Уч. міжнарод. наук. конференцій.

Толока, місце для зібрання людей, де завжди гралися діти, у переносному значенні - місце, де витоптано траву, тобто, де часто товчуться у давнину на Криворіжжі.

Толочик Микола Іванович (1932, Рівненська обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1958 працював бригадиром прохідників ШПУ № 2 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Толочкін Олександр Олексійович (1912, Оренбурзька обл. - ?). Військ. діяч. Зак. військ. уч-ще. Уч. ВВВ. Заст. ком-ра батальйону 269 СП 136 СД. Особливо відзначився в боях за Одер. Представлявся до звання Героя Рад. Союзу, польськ. орд. Хрест Грюнвальда. Після війни проводив військ.-патріот. роботу в Кр. Розі. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора.

Толочко Михайло Григорович (12.3.1929, Київ. обл.-21.3.1979, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1969). У 1951-1958 офіцер-артилерист. У 1958-1969 слюсар, механік, голова профкому, нач. виробнич. відділу НКГЗК. У 1969-1976 директор Качканарськ. ГЗК. У 1976-1979 директор ПівнГЗК. Канд. тех. наук. Керував реконструкцією ком-ту, впровадженням нових технологій. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Толстиков Олег Вікторович (1905, Тульська обл. - верес. 1971, Москва). Ген.-полковник авіації. Зак. Військ. авіа. акад., Військ. акад. Генштабу. В арм. з 1921. Уч. ВВВ з лип. 1941. Під час визволення Кр. Рогу ком-р 9-го змішаного авіакорпусу 17 ПА. Уміло керував діями авіації за складних погодних умов. Служив на керівних посадах у системі Цивільної оборони СРСР. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (5), Суворова 1 ст., Б. Хмельницького 1 ст., Суворова 2 ст., Кутузова 2 ст., Червоної Зірки.

Толстикова Людмила Іванівна (5.11.1950, Харків. обл.). Майстер-перукар. Зак. Київ. школу модельєрів. У 1970-1997 працювала у фірмі "Красуня", з 1992 голов. модельєр. У 1997 заснувала й очолила першу в Кр. Розі приват. школу перукарів "Самей". Уч. і переможець конкурсів.

Толстих Василь Павлович (12.7.1917, Краснодар. кр.). Герой Рад. Союзу (24.3.1945). Зак. Київ. військ. уч-ще. (1940). Працював агротехніком у кол-пі. Уч. ВВВ з червня 1941. 31.10.1943 керував боєм батареї 1438 САП 18 ТК під с. Недайвода, зупинив танки противника. В арм. до 1959. Майор. Оселився біля ст. Новопокровська, працював директором автобази. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Вітчизняної війни 1 ст.(2), Червоної Зірки.

Толстобров Милій Олексійович (9.9.1937, Кіровська обл. - 1991, Владимирська обл.). Герой Соц. Праці (1984). Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1969). У 1955-1957 слюсар Лисьвенськ. металург. з-ду Пензенськ. обл. У 1960-1989 слюсар по ремонту обладнання, підручний сталевара, сталевар, майстер мартен. цеху ком-ту "Криворіжсталь". Ударник п’ятирічок, переможець змагань, новатор виробництва. Наставник і раціоналізатор. Почес. металург СРСР (1978). Уч. ВДНГ (1970). Уч. виплавки 100 млн. т мартен. сталі на КМЗ (1968). Разом з А. В. Сторожуком останній у Кривбасі Герой Соц. Праці. Ім'я на стелі Героїв у Кр. Розі. Похован. у сел. Червоний Маяк. Нагородж. орд. Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора.

Толстого, вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 1,4 тис. м, ширина 6. Пл. 8,7 тис. кв. м. Тверде покриття з 1974. Має більше 100 приват. будинків. Названа на честь рос. письменника Толстого Льва Миколайовича (9.9.1828, Тульська обл.-20.11.1910, там же). Автор романів "Война и мир", "Анна Каренина", "Воскресение". Обслуговують 45, 78 в/з.

Толстого, площа житломасиву ім. Леніна Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася в 60-х. Довж. 200 м. Вкрита асфальтом. Встановлено пам'ятник Л. М. Толстому.

Толстому Л. М. пам'ятник, встановлен. у серп. 1966 на пл. Толстого, поблизу адмінкорпусу РУ ім. Леніна Терн. р-н. Скульптор О. В. Васякін, архітектор Б. І. Кохно. Являє чавунне погруддя на граніт. постаменті.

Тольятті, вулиця житломасиву ім. К. Лібкнехта Сакс. р-ну. Закладена в 50-х. Розвитку набула в 60-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Шишкіна. Названа на честь діяча італ. ревруху Тольятті Пальміро (26.3.1893, Генуя-21.8.1964, Крим). Антифашист, борець з режимом Муссоліні, ген. секретар ЦК КПІ. Обслуговує 11 в/з.

Толь (франц.)**,** рулонний покрівельний та гідроізоляційний матеріал з покрівельн. картону, просоченого кам'яновугільними або сланцевими дьогтепродуктами. Широко на Криворіжжі застосовується для гідро- та пароізоляційних будівельних споруд.

Томаківська Січ, існувала у 70-х XVI ст.-1593 на о. Томаківка на Дніпрі. Головні укріплення запорізьк. козаків. Зруйнована татарами. Мала значний вплив на території Криворіжжя.

Томасевич Петро Васильович (8.4.1924, Одеса-23.2.1984, там же). Герой Рад. Союзу (24.3.1945). Зак. Одес. мореход. уч-ще (1965). В арм. з 1942. Уч. ВВВ з січ. 1943. У скл. 795 СП 228 СП визволяв Криворіжжя, ст. сержант. Відзначився в боях за Лозуватку. Працював у Чорномор. пароплавстві. Нагородж. орд. Леніна.

Томашевська Поліна Наумівна (24.9.1952, Миколаїв). Мед. керівник. Зак. Карагандинськ. медін-т (1976). У 1976-1978 педіатр в м. Теміртау. З 1978 зав. гастроентерологіч. відділенням, зав. педіатрич. дільниці, заст. голов. лікаря, з квіт. 1998 голов. лікар 8-ї міськ. лікарні. Лікар вищої категорії. Уміло керує процесом лікування хворих. Займається науковою роботою. Ініціатор відкриття кількох дитяч. відділень.

Томашевський Володимир Володимирович (1.8.1968, Кр. Ріг). Художник. Зак. Криворізьк. пед. ін-т (1991). Працює у галузі станкового живопису. Викладає на худграфі

пед. ун-ту. Уч. виставок з 1994. Персональна виставка у Кр. Розі (1947). Виставки у Києві (1995), Кр. Розі (1997-2000). Серед робіт "Соняшники" (1994), "Вітряки" (1996) ін.

Томашевський Григорій Мефодійович (22.3.1901, Кр. Ріг-1939). Гірнич. керівник. Освіта вища. На рудниках Кривбасу з кінця 20-х. У квіт.-груд. 1937 голов. інж. ШУ ім. Фрунзе. Брав актив. участь у відбудові Кривбасу, реконструкції шахт. У груд. 1937 заарештован. Жертва сталінськ. репресій. Реабілітован. у 1957.

Томенко Микола Данилович (1937, Черкаська обл.). Чл. СПУ. Зак. Київ. ун-т. Працював кріпильником ш. "Гігант" РУ ім. Дзержинського. Служив на флоті. Автор збірок "Дика груша" (1968), "Між берегами" (1972), "Червоні вершники" (1976).

Томп Олексій Якович (16.3.1919, Запорізька обл.). Відом. геолог. Зак. Феодосійськ. гідротехніч. тех-м (1937), КГРІ (1957). З 1937 технік Владивостоцького управління гідрометеослужби. У червні-лист. 1937 у скл. гідрозагону ТОФ брав участь у наук. експедиції на Камчатці. Досліджував клімат, природу, погодні умови півострова. У лист.-груд. 1937 вивчав геологіч. будову, навколишні води о. Аскольд. У 1938-1941 ст. технік відділення гідрометеослужби о. “Советская Гавань”. У 1941-1945 гідротехнік гідротехніч. з-ду ТОФ. Забезпечував виходи військ. кораблів у море. У 1945-1948 зав. лабораторією сокз-ду в Кримськ. обл. У 1948-1950 гідрогеолог, у 1950-55 ст. геолог, у 1955-1957 голов. геолог, з 1957 нач. техвідділу РУ ім. Кірова. Проводив підрахунки запасів руд, її якості. Знавець геології Кривбасу.

Томська, вулиця житломасиву Суха Балка Жовт. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж 1,8 тис. м, ширина 9 м. Має 14 багатоповерх. будинків, проживає 1,72 тис. чол. Розташовані ЖКК № 16, 2 магазини. Вкрита асфальтом. Названа на честь обл. центру в Сибіру – м. Томськ (Росія). Обслуговують 12, 29 в/з.

Тонкодзьоба очеретянка (Tusciniola melanopogon)**,** птах родини славкових. Довж. до 20 см, вага до 30 г. Дуже дрібний перелітний птах. Верх світлий оливково-бурий з широкими чорнуватими повздовжніми плямами, голова жовто-сіра. Брова широка біла. Дзьоб тонкий. Населяє зарості очерету по берегах водойм Криворіжжя. Тримається потай. Гніздо у заростях очерету. Кладка у трав.-червні з 4-6 яєць. Крик - не голосне "гюрр". Живиться комахами.

Тонконіг (Poa)**,** рід трав'янистих рослин родини злакових. Суцвіття - волоть. Колоскові луски ланцетні, кілюваті, при основі кіля здебільшого несе пучок тонких звивистих волоконець. На Криворіжжі найбільш поширені 4 види. **Т. бульбистий** - весняний ефемероїд (цвіте IV-V), що має при основі пагонів цибулинки, утворені потовщеними піхвами прикореневих листків. Звичайно зустрічається на степах, сухих луках, іноді як бур'ян на витоптаних місцях. **Т. вузьколистий**, у якого листки неплідних пагонів 0,5-1,5 мм завширшки щетиновидно згорнуті або вздовж складені, широко розповсюджений на схилах балок, сухих луках, пасовищах, на газонах, відвалах, вздовж доріг. **Т. однорічний** - низькоросла 15-20 см заввишки блідо-зелена рослина з тонкими слабкими стеблами. Часто зустрічається на вогких місцях з порушеним трав'янистим покривом, особливо по житлових масивах. **Т. стиснутий** з плоскими двокілюватими стеблами поширений на глинистих схилах, кам'янистих відслоненнях, відвалах, дамбах хвостосховищ та на витоптаних місцях.

Тончев Іван Андрійович (8.6.1938, Одес. обл.). Передовик виробництва. Освіта середня. У 1954-1961 слюсар тр-ту "Кривбасрудбуд". У 1961-1966 водій автобаз №№ 16, 7. З 1966 водій підприємства "Зв'язкочормет". Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Тоня, місце на р. Інгулець і Саксагань, де завжди ловили рибу, у давні часи на Криворіжжі.

Топаз (від грец. о. Топазос)**,** мінерал класу силікатів. Блиск скляний, колір безбарвний, жовтий, блакитний. У Кривбасі зустрічається в піщаниках верх. світи в асоціації з хлоритом, альбіто-олігоклазом, турмаліном, скаполітом. Геолог Г. В. Тохтуєв у 1955

виявив Т. у магнетитових жилах на РУ ім. Кірова. Вивчали К. Ф. Щербакова, В. Ю. Фоменко.

Топішка, невелика хлібина, паляниця у давні часи на Криворіжжі.

Тополина, вулиця розташована в м. Інгулець З 1988 знаходиться у стадії забудови на території кол. садов. тов-ва.

Тополина, вулиця розташована в сел. Авангард Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку 50-х у зв'язку з початком будівництва силікат. з-ду. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 615 м, ширина 6,6 м. Пл. 4 тис. кв. м. Тверде покриття з 1960. Має 20 приват. і держ. будинків. Обслуговує в/з Авангард.

Тополя (Populus)**,** рід листопадних дерев родини вербових. До 30-45 (60) м заввишки. Крона шатроподібна, яйцеподібна або пірамідальна. Листки прості, чергові. Т. звичайно 2-домні, запилюються вітром. Квітки у чоловічих та жіночих сережках. Плід - коробочка. Насіння дрібне, з пучком тонких волосків, розносяться вітром. Розмножуються насінням, кореневими паростками, пневою паростю, в культурі - насінням і живцями. Близько 30 видів. В озелененні Кр. Рогу використовуються **т. бальзамічна, т. китайська або Сімона, т. біла, т. Болле, або самаркандська, т. пірамідальна, або раїна, т. чорна, або осокір**. Пройшли випробування в ботсаду і пропонуються т. пахуча, **т. Вересіна, т. Ветштейна. т. тремтяча, осика**. Т. - декоративні рослини. Рекомендується використовувати як паркові дерева в поодиноких, групових і алейних посадках на великих галявинах у лісопарках і гідропарках.

Тополь Віктор Миколайович (25.12.1954, Кр. Ріг). Художник. Зак. Криворізьк. худ. школу (1979). Займається живописом і графікою. Один з авторів стилю "Рекітон" (взаємодіючий з простором), організаторів молодіж. центру "Сплав", експериментальної творч. лабораторії, творч. об'єднання "АЯ" і першого в Україні музею сучас. мистецтва. Уч. 70 виставок. Входить у сотню найвідоміших художників України. Роботи зберігаються в музеях і приват. колекціях. Роботи "Кривий Ріг", "Осінь" (1985), "Пам'яті Леонардо" (1992), "Єдинороги" (1994), "Портрет дочки", "Портрет Мершавцева" (1994), "Міфи Кривого Рогу" (1995), "Рудана" (1997), серія "Еко-Кривбас" (1992-1999).

Топольницька Валентина Миколаївна (25.3.1937, Дніпропетров. обл.). Краєзнавець. Зак. Нікопольське пед. уч-ще (1957). Працювала учителем початкових класів, піонервожатою, вихователем у дитсадку. З 1990 в Інгулецьк. гімназії № 127. В 1992 створила музей народ. побуту "Берегиня". Знавець етнографії Криворіжжя. Керує секцією святої спадщини, школою писанки.

Топольницький Микола Макарович (15.7.1915, Кіровоград. обл.-8.1.1985, Ставрополля). Літератор. Зак. Одес. мед. ін-т. З дитинства жив у м. Інгулець. У 1934-1935 кор. газ. "Ударник степу" (Одес. обл.), у 1936-1937 кор. газ. "Прапор Леніна" (Широківськ. р-н), до 1938 кор. газ. "Червоний гірник", у 1939-1941 кор. газ. "Сталінець". Чл. бюро літстудії (Кр. Ріг). Уч. ВВВ з лип. 1941. З лип. 1942 перебував у полоні. У 1946-1947 працював лікарем міськСЕС. За політ. мотивами вислан. до Казахстану. Літературний архів зберігається у Спілці письменників України. Автор щоденника "Думи солдата".

Топольницький Онисим Макарович (1907, Кіровоград. обл.-7.3.1944, Криворіжжя). Народ. умілець. Освіта середня. Уч. організації кол-пу у Кіровоград. обл. Працював електрозв'язківцем на Сталінськ. металург. з-ді. На початку 30-х електрик на шахті ШУ ім. Ілліча. Винахідник і раціоналізатор. Конструював відеофони, телеапарати. Перемагав на конкурсах техніч. творчості. Уч. рад.-фін. війни 1939-1940. Уч. ВВВ з червня 1941. Партизанив на Волині. Восени 1943 у скл. підпільної групи готував збройний виступ у Кр. Розі. У скл. 1149 СП 353 СД визволяв Криворіжжя. Загинув у бою на Інгулецьк. плацдармі.

Торгово-взуттєвого об'єднання, садівницьке товариство закладене у 70-х в Довг. р-ні. Пл. 2,7 га. Має 38 ділянок.

"Торгсин" (торгівля з іноземцями), магазин діяв на початку 30-х на пр. К.Маркса. Задовольняв потреби іноземних спеціалістів, які брали участь у будівництві з-ду "Криворіжсталь". Неофіційно займався скупкою коштовностей у населення, особливо під час голоду 1932-1933. Закрит. невдовзі після пуску КМЗ.

Торевтика (грецьк. вправний у рельєфній роботі по металу) мистецтво рельєфної обробки художніх виробів з металу. Найчастіше називають обробку виробів шляхом натискання або карбування. Іноді означає оздоблення литих виробів.

Торит (за хім. елементом)**,** мінерал класу силікатів. Колір темно-бурий, коричневий. Блиск скляний. В Кривбасі дуже рідкісний. Зустрічається у вигляді зерен у четвертич. відкладеннях р. Жовта. Описан М. Г. Дядченком у 1958. Торока, ремінець позаду сідла для прив'язування різної поклажі або реманент, зброї у давнину на Криворіжжі.

Торов Олександр Геннадійович (19.6.1946, Ставрополля). Новатор виробництва. Зак. КГРІ (1976). З 1969 машиніст дробарки, нач. зміни, заст. нач. відділу кадрів ЦГЗК. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Торопов Павло Олексійович (1915, Ростов. обл.). Визволитель. Освіта середня. У 30-х відом. агроном у Ростов. обл. Уч. Всесоюз. с/госп. виставки. Стахановець. Уч. ВВВ з червня 1941. Уч. визволення Кр. Рогу у скл. 115 арт. бригади 9 арт. дивізії. Після війни знову у с/госп. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки, золотою, сріб., бронз. медалями ВДНГ.

Топорков Іван Васильович (20.10.1916, Казахстан-7.12.1966, Алма-Ата). Герой Рад. Союзу (22.2.1944). Освіта н/середня. В арм. з 1939. Уч. ВВВ з лип. 1942. В скл. 2 гв. окрем. понтон. батальйону 8 гв. А брав участь у боях за Кр. Ріг. Ім'я носить вул. у с. Катон-Карагай. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки.

Торговельного центру по вул. Головка в Терн. р-ні сквер, закладен. у середині 70-х. Пл. 0,5 га. Обладнан. пішохідними доріжками, місцями для відпочинку.

Торговельного цеху сквер, закладен. в 70-х по вул. Федоренка в Терн. р-ні. Пл. 0,2 га. Обладнан. пішохідними доріжками, місцями для відпочинку.

Торгівля, галузь господарства, яка реалізує товари шляхом купівлі-продажу. Виникла з появою громадського розподілу праці. На Криворіжжі включає в собі зовнішня (оптову та роздрібну) та внутрішню (експорт та імпорт) торгівлю.

Торгова пляшка, старовинна міра об'єму рідини, що дорівнювала 5 чаркам, 0,615 л. Використовувалася жителями Криворіжжя.

Торговицька Ганна Веніамінівна (3.6.1930, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Казанськ. медін-т (1954). В системі охорони здоров'я з 1954. У 1961-1996 голов. лікар кістково-туберкульозного санаторію. Умілий організатор і керівник системи охорони здоров'я. Лікар вищої категорії. Проживає у Німеччині.

Торжинський Іван Олексійович (12.1.1915, Миколаїв. обл.). Герой Рад. Союзу (24.3.1945). Зак. Сталінград. танк. уч-ще (1942). В арм. з 1937. Уч. ВВВ з лип. 1943. Ком-р роти танків 84 ТП 63 мех. бр. брав участь в осінніх 1943 боях за Кр. Ріг. З 1960 підполковник запасу. Працював в Одесі в управлінні "Шляхрембуд". Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (2), Вітчизняної війни 1 ст.(2), 2 ст., Червоної Зірки.

Ториліс (Torilis)**,** рід трав'янистих рослин родини зонтичних. 1-річні або 2-річні, коротковолосисті рослини. Листки двічі перисторозсічені. На Криворіжжі поширений **Т. японський**, що має вис. 40-90 см. Квітки білі. Плоди 2-3 мм завдовжки, яйцевидні, вкриті спрямованими вгору шипами, довж. яких дорівнює 1/2 ширини плода. Цвіте VI-VIII. Звичайно зустрічається по лісосмугах та штучних насадженнях, по чагарниках.

Тохтуєв Гліб Васильович (24.7.1910, Курган. обл. - ?). Д.Г/М.Н. Зак. Курган. ун-т (1941). У 1930-1935 механік, керівник групи машбуд. з-ду в Кургані. У 1941-1944 геолог Богословськ. РУ Свердлов. обл., Липецьк. РУ. У 1944-1955 голов. геолог Першотрав. РУ, ім. Кірова. У 1955-1963 ст. наук. співробітник НДГРІ. З 1963 працював в АН СРСР. Автор 44 праць з проблем методики розвідки родовищ. Доля невідома.

Точилина М. С. геологічні дослідження, проводилися на Криворіжжі у 1950-1953 за дорученням геологіч. секції Академії наук України. Вивчався генезис руд криворізьк. типу.

Точій Ганна Іванівна (23.3.1938, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. Уродженка с. Лозуватка. У 1957-1960 доярка кол-пів ім. Молотова, "Шлях Леніна", у 1960-1965 доярка рад-пу "Інгулецький", у 1965-1997 доярка Лозуватськ. птахофаб-ки. Мала високі надої. Сріб. (1978, 1980), бронз. (1973, 1975, 1976, 1984) медалі ВДНГ СРСР. Нагороджж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Точка, старовинна міра відстані, що дорівнювала 1/10 милі, 0,25 мм. Використовувалася жителями Криворіжжя.

"Точка зрения", незалежна громадсько-політична газета виходить у Кр. Розі з лист. 2000. Публікації присвячені соціально-політич. проблемам. Тираж до 2 тис. екз. раз на тиждень.

Травнева, вулиця мкрн. Перемога в Дзерж. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 1,8 тис. м. Пл. 10,8 тис. кв. м. Має 77 приват. будинків. Названа на честь 5-го місяця року. Обслуговує 74 в/з.

Травневе, житломасив Довг. р-ну. Закладен на початку XX ст. як селище залізничників. Забудова велася хаотично, існували землянки, бараки. З 30-х носило ім'я А. Жданова. Розвитку набуло у кінці 40-70-х. У лют. 1991 одержало сучас. назву. Має 4 вулиці, 73 приват. будинки, проживає 203 чол.

Травневе кладовище, розташоване на території Довг. р-ну. Пл. 12,1 га. Діє з 1995.

"Травневі рукавички", міський боксерський турнір проводиться з 1996 за ініціативою міськ. федерації боксу. Участь беруть хлопці 13-14 років. Збирається до 10-12 команд з Кр. Рогу ін. міст України, до 80-90 спортсменів. Пропагує бокс, визначає його майбутнє. Переможці одержують дипломи і пам'ятні призи.

Травник, лікар-знахар, що лікував травами, у давні часи на Криворіжжі.

Травник (Tringa totanus)**,** птах ряду сивкоподібних. Довж. до 30 см, вага до 150 г. Досить великий кулик з відносно коротким дзьобом, довгими ногами. Верх буровато-сірий з чорними плямами, низ білий з частими строкатинами, підхвістя біле. Населяє трав'янисті болота та луки поблизу водойм Криворіжжя. Приліт у квіт.-трав., відліт у серп.-верес. Гніздиться невеликими колоніями. Гніздо в траві. Кладка у трав.-червні з 4 яєць. Голос - швидке "тю-лі, тю-лі". Живиться безхребетними.

Травников Віктор Никандрович (...1922, Ярославль-16.8.1941, Кр. Ріг). Авіатор. Зак. авіауч-ще Уч. ВВВ з червня 1941 у скл. 229 бомб. авіаполку. Штурман екіпажу. Здійснив 25 б/вильотів 16.8.1941 вилетів у скл. екіпажу П. П. Холода на знищення ворож. колони бронетехніки у Кр. Розі. В ході нальоту літак був підбитий. За наказом ком-ра залишив машину. На землі прийняв нерівний бій і останню кулю залишив для себе. Перепохован. у 1954 в братській могилі парку кол. РУ ім. Р. Люксембург. Фронтовий щоденник зберігається в СШ № 37.

Травниця (травник)**,** народні цілителі, які лікували різні хвороби за допомогою трав, у давнину на Криворіжжі.

Трав'янка лучна (Saxicola rubetra)**,** птах родини мухоловкових (Muscicapidae) ряду горобцеподібних (Passeriformes). Дрібний за розмірами, менше горобця. Забарвлення самця коричнювато-буре зверху тіла із світлими ряботиннями. Добре помітні чорні плями на щоках і білі "брови", низ вохристо-білий, але горло виразно рудувате. На плечах добре помітні 2 великі білі ділянки, зовнішні рульові пера у основі білі. Самка забарвлена значно світліше, білі ділянки на плечах ледь помітні. Ареал охоплює Схід. і Захід. Європу, Кавказ, Сибір на схід до Єнісею, Півн.-Захід. Іран. В Україні гніздовий птах всієї території. На Криворіжжі зустрічається на луках, по балках, степових ділянках і різнотрав'ї, ділянках вздовж доріг, узліссях, чагарникових пустощах, полях і на скл. чорнозему. Гніздо будує на

землі. Кладка з 5-6 зеленувато-голубих яєць з рудими плямами в травні-початку червня. Перелітний, відлітає в кінці серп.-на початку верес. Зимує в Екваторіальній Африці.

Трав'янка чорноголова (Saxicola torguata)**,** птах родини мухоловкових (Muscicapidae) ряду горобцеподібних (Passeriformes). Менший за розмірами від горобця. Подібний до лучної трав'янки, але відрізняється зовсім чорною головою, спиною і горлом. По боках шиї помітні білі смуги, груди яскраво-руді. Ареал включає Схід. Європу, Передкавказзя, Кавказ, Урал, Сибір на схід до Магадану, Сахалін і півд. Курильськ. островів, Захід. Європу до Данії, Африку, Півд.-Захід. і Центр. Азію, Китай, Корею і Японію. В Україні гніздовий птах Прикарпаття, півд. Поділля, регулярно гніздиться вздовж середнього Дніпра. На Криворіжжі малочислений гніздовий птах, вперше зареєстрований на гніздуванні у 1987. Оселяється у сухих відкритих, часто кам'янистих місцях з невисоким і рідким чагарником, на скелястих берегах річок, струмків, по балках. Гніздо розташоване на землі, завжди надійно приховане кущем, травою. У кладці 5-6 зеленуватих яєць з дрібними рудими крапками. Насиджує тільки самка. Живляться дрібними комахами, їх личинками, павуками і червами. Перелітний птах, зимує в Екваторіальній і Схід. Африці, Малій Азії, Індії. Потребує охорони.

Традесканція (Tradescantia)**,** рід рослин родини комелінових. Нараховує близько 60 видів, поширених в тропіч. та субтропіч. р-нах Півн., Центр. та Півд. Америки. Більшість видів - трави з повзучим, розгалуженим стеблом та невеликими черговими яйцеподібними або продовгуватими листками. В культурі відомо близько 15 видів. На Криворіжжі в кімнатній культурі поширені види: **Т. білоквіткова, Т. Блосфельда, Т. прирічна, Трахікарпус Форчуна** (Trachcarpus fortunei), пальма з прямим стовбуром, вис. до 10-12 м. Батьківщина - Бірма, Китай, Японія. Листок віялоподібний, глибокорозсічений, зелений. Квітки жовті, ароматні, зібрані в пазушне суцвіття. Зустрічається в великогабаритних інтер'єрах Кривбасу. Декоративна рослина.

Трайдук Микола Федорович (6.8.1951, Челябінськ). Держ. керівник. Зак. Дніпропетров. інж.-буд. ін-т (1974), Акад. суспільних наук (1988). У 1968-1969 електрослюсар тр-ту "Криворіжзалізобетон". У 1974-1975 майстер ДБК тр-ту "Гур'євнафтохімбуд". У 1975-1980 майстер, нач. цеху тр-ту "Криворіжзалізобетон". У 1980-1986 інструктор, зав. орг. відділом, 2-й секретар Інгулецьк. райкому КПУ. У 1986-1991 1-й секретар Інгулецьк. райкому КПУ. У 1991-2000 ген. директор фірми "Промпобут". З трав. 2000 заст. міського голови. З кінця 2000 голова Дзерж. райради. Своєю діяльністю сприяє створенню робочих місць. Нагороджзнак. “За заслуги перед містом”.

Трайлер для великогабаритних вантажів ТКГ, створен. колективом ін-ту ВНДПрудмаш у 80-х. Призначен. для транспортування під землею шахт. обладнання. Маса 9,5 т. Виготовлявся на Воронезьк. з-ді гірничо-збагач. обладнання.

Трайтак Дмитро Іларіонович (8.11.1927, Кіровоград. обл.). Проф. Д.П.Н. Чл.-кор. Російськ. акад. освіти (1993). Зак. Криворізьк. пед. ін-т (1952). У 1952 працював учителем біології СШ № 47. У 1953-1964 асистент, ст. викладач, доцент, проректор Криворізьк. пед. ін-т. Згодом в наук.-дослід. ін-ті МО РРФСР, працював професором кафедри методики викладання природознавства, географії та екології Моск. ун-ту. Відомий вчений у галузі методики вивчення біології. Автор 200 наук. праць з проблем методики викладання біології. Підготував 34 докт. і канд. біолог. наук. Медаль ім. Ушинського, ім. Крупської.

Трактир, заклад, у якому продавали готові страви та напої у давнину на Криворіжжі. Мав пл. не менше 40 кв. метрів, скл. з 2-х кімнат для відвідувачів та буфету.

Трактористів, вулиця житломасиву ім. Шевченка Жовт. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 300 м, ширина 7 м. Має 28 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Обслуговують 49, 63 в/з.

Тракторні колони, діяли на Криворіжжі на початку 30-х. Являли формування з тракторів та їх обслуги. Техніка мала іноземні механізми. Брали участь в обробці землі перших кол-

пів на Криворіжжі. Робітники придбали техніку на кошти підприємств і на Криворіжжі діяло 5 таких колон. Стали прообразами МТС.

"Трампарк", змішаний ринок виник на місці стихійного у 1994 на вул. Каховській. Пл. 2,7 тис. кв. м. Має 104 торг. місця, м'ясо-молоч. павільйон.

"Трампарк", народна назва однієї з частин Ц.-Міськ. р-ну на кордоні з Дзерж. р-ном. Межує з Чорногоркою. Скл. з приват. сектора. Пл. до 15 га. Назва пішла від присутності трамвайного депо із середини 30-х.

Транзитна, вулиця розташована у захід. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. Довж. 971 м, ширина 7 м. Має 79 приват. будинків, проживає 198 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Обслуговує Залізничне в/з.

Транспорт Кр. Рогу, до початку 80-х XIX ст. скл. виключно з гужового. У 1884 почала діяти залізниця, на початок XX ст. постійно працювали до 100 візників. Перші авто з'явилися у приват. власності промисловців і крупних землевласників у 1910-1914. Перші автобуси з'явилися у середині 30-х. Транспорт. парк у 1934 скл. до 2 тис. одиниць. У 1935 започатковано трамвайний рух. У 1941 500 авто передано на потреби фронту. Відбудова транспорт. госп-ва тривала до початку 50-х. У січ. 1958 став до ладу перший тролейбус. маршрут пл. Миру – РУ ім. Р.Люксембург, довж. 24,4 км, діяло 83 автобуси і 38 трамваїв. Закладена основа сучас. транспорт. мережі. У 1969 діяло 13 трамвайних маршрутів, довж. 60 км, було 238 вагонів, які щорічно перевозили 60 млн. пасажирів. Діяло 650 автобусів, що обслуговували до 100 маршрутів, довж. 750 км. Автобуси перевозили 100 млн. чол. У 1969 функціонувало 12 тролейбусних маршрутів довж. 176 км, працювало 210 машин, які перевозили 45 млн. чол. щорічно. До послуг городян перебувало 220 таксі. У 1969 діяло 12 залізнич. маршрутів, які об'єднували Кр. Ріг з Києвом, Москвою, Харковом, Одесою, Сімферополем. Через Кр. Ріг прокладено 12 повітряних трас. Автовокзали обслуговували 25 напрямків, щоденно відбувалося 68 рейсів. У 1977 працювало 1192 автобуси, 550 таксі, 212 тролейбусів, 199 трамвайних вагонів. Міжміські маршрути сягали 12 тис. км, приміські – 1,4 тис. км, міські – 916 км. У 1990 послугами залізниці скористалося 19 млн. чол. Діяло 82 автобус. маршрутів довж. 1,2 тис. км, 500 таксі, 15 тролейбус. маршрутів довж. 426 км, 75 км склали трамвайні колії. Започаткован. рух швидкіс. трамваю, діяло 50 міжміських маршрутів. За 50 років Аерофлот забезпечив переліт 2 млн. криворіжців. У 90-х транспортна мережа Кр. Рогу значно змінилася та удосконалилася. У 2001 транспортні маршрути обслуговували АТП-14129, 14130, “Терниавто”, "Транспорт", дирекція залізнич. перевезень, "Криворіжелектротранс", швидкіс. трамвай, аеропорт, 4 автовокзали. Діяли 124 автобус. маршрути, де працювало 200 великих автобусів, 500 мікроавтобусів. На 26 тролейбусних маршрутах працювало 80-85 тролейбусів, на 20 трамвайних маршрутах діяло 80 вагонів, швидкіс. трамвай покривав 18 км. Щоденно перевозилося 150 тис. пасажирів.

Транспортна, вулиця розташована у півн. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. Довж. до 1 тис. м, ширина 7 м. Має 79 приват. будинків, проживає 145 чол. Багата на зелені насадження. Обслуговує 48 в/з.

Транспортної розв'язки сквер, закладен. у середині 70-х в Сакс. р-ні. Пл. 2 га. Обладнан. клумбами.

"Трансмаш", завод по виготовленню вагонів-думпкарів став до ладу у лист. 1996. Свій початок бере з 1978. Тоді Мінчормет СРСР мав намір закласти у Кр. Розі завод по ремонту тепловозів, вагонів і запчастин. І тільки у 1991 почалося будівництво за сучас. призначенням. З-д займає 10 га і випускає 4-колісні вагони-думпкари для перевезення сипучих вантажів. У створенні цих вагонів взяли участь 20 проект. ін-тів. Перші зразки пройшли випробування на ком-ті “Криворіжсталь”. Паралельно налагоджено випуск бортів думпкарів, лобові стінки вагонів, гумотехніч. вироби для кар'єрів ГЗК. З-д будували тр-т "Криворіжіндустрбуд", СУ-567 тр-ту "Дніпросантехмонтаж", МП "Електросила". Проект. потужність 500 думпкарів на рік. Працює більше 360 фахівців.

Трансформаторна будка, споруджена на початку XX ст. Одна з них збереглася на вул. Каунаській. Пам'ятка техніч. думки.

"Траса", комплекс програм, розроблених науковцями КГРІ у середині 80-х. Призначен. для визначення раціонального напрямку і форми траси у кар'єрах. Вперше впроваджен. на Першотравнев. кар'єрі ПівнГЗК.

Траубе Азарій Борисович (1886, Дніпропетров. обл.-.1952, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1925). Один з перших лікарів Криворіжжя.. Засновник дерматовенерологіч. служби Кр. Рогу. Вів актив. боротьбу з епідеміями. У 1941-1945 працював в Узбекистані. З 1945 голов. дерматолог Кр. Рогу. Відновлював медицину Кр. Рогу. Створив власну школу. Відмінник охорони здоров'я.

Траубе Віктор Михайлович (30.10.1930, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1954). У 1954-1957 організовував мед. службу на цілині. Працював зав. лікарнею в Акмолинськ. обл. У 1957-1960 лікар поліклініки "Будівельник". У 1960-1963 хірург 3-ї міськлікарні. З 1963 хірург 1-ї міськлікарні. Представник династії лікарів. Лікар-наставник. Активіст Цивільної оборони. Один з організаторів хірургіч. тов-ва. Автор наук. праць і рацпропозицій .

Траубе-Терпелива Зінаїда Григорівна (3.9.1901, Одеса-25.1.1977, Кр. Ріг). Відом. мед. працівник. Зак. Криворізьк. мед. уч-ще (1934). У 1934-1937 фельдшер на ШУ ім. Жовтневої революції. У 1937-1941 фельдшер "Медкомбінату" тр-ту "Криворіжбуд". У 1941-1944 працювала у Свердлов. обл. У 1945-1969 фельдшер поліклініки № 2, 2-ї міськ. лікарні. Один з організаторів донорського руху на Криворіжжі.

Траубе Лев Борисович (22.4.1890, Дніпропетров. обл.-9.11.1959, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. Катеринослав. гірнич. ін-т (1926). Уч. 1-ї світ. війни у скл. 134 Феодосійськ. полку. Уч. гром. війни у скл. 1 КА з січ. 1920. У 1927-1932 гірнич. майстер, нач. дільниці, зав. шахтою, заст. голов. інж. ШУ ім. Дзержинського. У 1932-1935 голов. інж. проектів Криворізьк. відділення ін-ту "Діяпроруда", інж. тр-ту "Руда". У 1935 керуючий, голов. інж. ШУ ім. газ. "Правда". У 1935-1939 голов. інж. проектів ін-ту "Кривбаспроект". Один з проектантів ш. "Гігант". У 1940-1941 нач. техвідділу тр-ту "Дзержинськруда". У 1941-1944 нач. техвідділу Бакальськ. ШУ на Уралі. У 1944-1952 нач. гірнич. інспекції. У 1952-1959 ст. інж. техвідділу тр-ту "Дзержинськруда". Двічі відбудовував Кривбас. Умілий керівник процесу гірнич. виробок. Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Траубе Михайло Борисович (6.6.1892, Дніпропетров. обл.-26.7.1974, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1926). Уч. 1-ї світ. війни. Уч. рев. подій на Катеринославщині. Уч. гром. війни. У 1926-1928 лікар Новопавлівськ. дільнич. лікарні. У 1928-1937 зав. амбулаторією ШУ ім. Жовтневої революції. Створив міцну медбазу. Вів боротьбу з епідеміями, травматизмом, антисанітарією, сприяв відкриттю фабрик-кухонь. У 1937-1939 лікар лікарні з-ду “Криворіжсталь”. Уч. походу у Західн. Україну 1939. У 1941-1944 лікар у Свердлов. обл. У 1944-1945 лікар у м. Пінськ. У 1945-1953 лікар 2-ї міськлікарні. У 1953-1964 ст. лікар та один із засновників служби "швидкої допомоги". Засновник династії медпрацівників. Виховав багато спеціалістів. Відмінник охорони здоров'я.

Траубе Фрідріх Львович (Курбатов Федір) (22.2.1919, Дніпропетровськ-22.7.1943, Бєлгород. обл.). Поет. Зак. СШ № 8 (1937). Навчався у Дніпропетров. ін-ті інж. залізнич. тран-ту, Моск. літ. ін-ті ім. Горького. З кінця 20-х жив у Кр. Розі. Відвідував літстудію газ. "Червоний гірник". У Москві навчався разом з П. Вороньком, С. Наровчатовим, М. Кульчицьким. Уч. ВВВ з лип. 1941. Воював у скл. партизанського загону під Москвою ("взвод поетів"), 468 СП 111 СД. Заст. нач. штабу полку з розвідки. Загинув у бою. Похован. у с. М'ясоєдове. Пам'ятник (1947). Поеми "Криворіжжя", "Ціолковський". Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст.

Тревко Віра Семенівна (1938). Відом. хлібопекар. Освіта середня. З 1955 майстер-пекар хлібоз-ду/ком-ту № 1. Майже півстоліття віддала справі хлібовипікання у Кривбасі. Один з найдосвідченіших пекарів України. Переможець змагань. Уміло впроваджувала нову технологію хлібопекарства. Наставник. Виховала кілька поколінь хлібопекарів. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

Трегуб Іван Степанович (1909, Херсон. обл.-30.1.1944, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Працював на шахтах Кривбасу. Під час окупації Кр. Рогу перебував у підпіллі. Воював у партизан. загоні. Розстрілян. гестапо після жорстоких катувань.

Трегуб Вадим Іванович (13.12.1935, Полтав. обл.). Госп. керівник. Зак. КГРІ (1978). У 1998-1964 диспетчер з-ду "Буддеталь" тр-ту "Криворіжбуддеталь", голов. диспетчер тр-ту "Криворіжаглобуд". У 1964-1974 директор бетон. з-ду, голов. диспетчер, голов. інж., нач. управління тр-ту "Криворіжаглобуд". У 1974-1976 нач. управління "Кривбаспостач". З 1976 перебував на керівних посадах у тр-ті "Криворіжбуд". Уч. ВДНГ СРСР.

Трегубов Віталій Анатолійович (26.8.1936, Кр. Ріг). Проф. (1985). Д. Т. Н. (1984). Чл.-кор. АГНУ (1991). Зак. КГРІ (1959). З 1959 гірнич. майстер ш. "Південна" РУ ім. Ілліча, ст. наук. співробітник філіалу дослід. ін-ту шахтних систем. У 1965-1968 аспірант КГРІ. З 1985 зав. кафедрою гірнич. механіки і теплоенергетики КГРІ/КТУ. Вивчає проблеми вібраційної динаміки кар'єрних машин, енергозберігаюч. та інформ. технологій. Автор 132 наук. праць, володар 20 свідоцтв і патентів. Підготував 6 канд. тех. наук.

"Трейд Лайн", виробничо-комерційного центру криворізька філія створена у 1996. Займається реалізацією автозапчастин, акумуляторів, масел. Має фірмові магазини у Ц.-Міськ., Жовт. р-нах. Асортимент товарів може доставлятися клієнту за вказаною ним адресою. Директор А. І. Радченко.

Тремоліт (за одноймен. назвою родовища у Швейцарії)**,** амфітол. Безколірний, білого, зеленуватого кольорів. Зустрічається в сланцях і карбонатових породах верхньої світи і в талькових сланцях. Продукт регіонального метаморфізму. У Кривбасі вивчали геологи В. Ю. Фоменко, К. Ф. Щербакова.

Треньова, вулиця житломасиву Гірницький Терн. р-ну. Закладена на початку 50-х. Сформувалася в 60-х. Довж. 1,9 тис. м, ширина 8 м. Проживає 29 чол. Розташован. будинок-інтернат. Вкрита асфальтом. Названа на честь драматурга Треньова Костянтина Андрійовича (2.6.1876, Харків. обл.-19.5.1945, Москва). Автор п'єс "Любов Ярова", "На березі Неви". Обслуговує Гірниче в/з.

Трест овоче-молочних радгоспів, створен. у квіт. 1960 на території Криворізьк. р-ну як спеціалізований. У 1960 об'єднував 12, а у 1965 – 22, у 1968 – 29 приміських рад-пів. У 1965 одержано 1,1 тис. т м'яса, 2,5 тис. т молока, 1700 тис. шт. яєць. У 1970 закріплено 190,9 тис. га землі, з них 172,5 тис. – с/госп. угідь. У 1965-1977 здійснена спеціалізація відділків і бригад рад-пів з вирощування окремих видів овочевих культур. У 1983 реорганізован. в об'єднання "Криворіжплодоовочгосп". Директори М.М.Ганнич, Ф.П.Коваленко, А.М.Ведькал, В.А.Пряник, О.С.Печенюк, М.В.Негода.

"Третій вирішальний", колгосп існував у с. Широке Криворізьк. р-ну. З 1929 об'єднував 50 родин, мав 700 га угідь, 100 коней, 10 плугів, 10 борін, 25 возів. Перший тракторист М. Верескун. У 1932 разом з комунами "Леміш" та "Ударник" об'єднався у кол-п "Комбайн" з центром у с. Широке. Голова Т. П. Пироженко.

Третій відвал ІнГЗК, закладен. у 60-х. Розташован. на півн. схід від кар'єру. Довж. 1,5 тис. м, ширина 900 м. Пл. 76,7 га. Обсяг 19 тис. куб. м. Середня вис. 26,2 м. Має 2 яруси. Запаси 15471,3 тис. куб. м.

Третій А відвал ІнГЗК, закладен. у 60-х. Розташован. на півд. борту кар'єру. Пл. 33,4 га. Середня вис. 7,3 м. Обсяг 244 тис. куб. м.

Третій відвал ПівнГЗК, сформован. у 1961-1964 шляхом вивезення порід, сланців, малорудних кварцитів з Першотравневого кар'єру. Півд. борт розташован за 2,8 км від ст. Сировинна. Довж. 750 м, ширина 400 м. Пл. 30 га, вис. 43 м. Запаси 6805 тис. куб. м.

Третій відвал ЦГЗК, закладен. у 1964 шляхом вивезення порід, сланців, малорудних кварцитів з кар'єрів №№ 1 і 2. Розташован. на півн. від шламосховища, за 2 км від ст. Прикар'єрна. Довж. 2,1 тис. м, ширина 650 м. Пл. 138 га, вис. 38,5 м. Запаси 45050 тис. куб. м.

Третій-біс відвал, сформован. у 1961-1964 шляхом вивезення порід, сланців, малорудних кварцитів з Першотравневого кар'єру. Півд. борт розташован за 3,5 км від ст. Сировинна. Довж. 500 м, ширина 200 м. Пл. 10 га, вис. 25 м. Запаси породи 1547 тис. куб. м.

Третій гвардійський повітрянодесантний полк (3 гв. ПДП)**,** сформован. у груд. 1942 на базі 8 ПДБ в м. Тейкове Іванов. обл. Бойове хрещення прийняв у скл. 1 гв. ПДД у січ. 1943 під час форсування р. Ловать і ліквідації "Дем'янського котла" на Півн.-Захід. фр. Вів бої під Старою Русою, форсував Дніпро, визволяв П'ятихатки. У жовт.-лист. 1943 відзначився в боях на Криворіжжі, визволяв с. Недайвода і Лозуватка. Особовий скл. уміло відбивав атаки ворожих танків. Визволяв Кіровоград, Черкас. обл., Дубоссари, Бухарест. 17.9.1944 удостоєн. почес. найменування Бухарестський. Вів бої в Румунії, Угорщині, бойовий шлях закінчив у Брно. 28.5.1945 нагородж. орд. Б. Хмельницького 2 ст. Брав участь у війні з Японією, здійснив похід через Великий Хінган до Порт-Артура.

Третій гвардійський стрілецький полк 4 гв. СД. (3 гв. СП), сформован. у серп. 1940 в Могильові як 477 СП у скл. 161 СД. Бойове хрещення прийняв у боях за Мінськ. Вів оборонні бої в Білорусії, під Смоленськом, Тихвіном. 9.2.1942 удостоєн. гвардійського звання. У лип. 1942-квіт. 1943 вів бої на Дону, Міусі. Визволяв Донбас, Запорізьку обл., Апостолове. Відзначився в боях за Новий Кривий Ріг, Олександрів Дар, на плацдармі р. Інгулець. Брав участь у Березнегувато-Снігурівськ., Ясько-Кишинівськ. операціях. Удостоєн. почес. найменування Браїловський. Брав Будапешт і Відень. Нагородж. орд. Кутузова 3 ст.

Третій кавалерійський полк Червоного козацтва, сформован. у 1918 за ініціативою В. М. Примакова. На початку 20-х над ним шефствували трудівники Кривбасу. Відбувалися обміни делегаціями, юнаки Криворіжжя служили у його лавах.

Третій Марини Раскової, провулок житломасиву ім. Горького закладен. в 50-х. Довж. 100 м, ширина 7 м. Має 4 приват. будинки, проживає 14 чол. Назван. на честь Героя Рад. Союзу М. М. Раскової. Обслуговує 17 в/з.

Третій міський планувальний район, охоплює житломасиви півн. частини Кр. Рогу - КРЕС, кол. РУ ім. Фрунзе, "Суха Балка", Рибасове, Соколовка, кол. РУ ім. Р. Люксембург, ім. Леніна, сел. ЦГЗК. Пл. 3 тис. га. Населення на момент планування до 350 тис. чол.

Третій Сальський, провулок мкрн. ім. Ілліча Дзерж. р-ну. Закладен. у кінці 40-х. Віддалена частина р-ну. Довж. 600 м. Пл. 3,6 тис. кв. м. Обслуговує 41 в/з.

Третій Спас-горіховий, народна назва 29 серпня. До цього дня на Криворіжжі достигають горіхи.

Третій трамвайний маршрут, відкрит. у 1936. З'єднував з-д "Металіст" з їдальнею КХЗ. У 1964 подовж. від вул. Української до сурикового з-ду. У 1994 подовж. від Дзерж. рудорем. з-ду до цементно-гірнич. ком-ту. Довж. 27,6 км. Проходить вул. Тбіліською, Орджонікідзе, Шкільною, Леніна, Правди, Українською, Широківською.

Третій тролейбусний маршрут, відкрит. у 1958. До 1986 з'єднував пл. Визволення з пл. Толстого, з 1986 - пл. 30-річчя Перемоги з пл. Толстого. До 1986 відстань 55,6 км, з 1986 - 37,7 км. Проходить пр. 200 Річчя Кр. Рогу, вул. Тухачевського, Кремлівською, Ногіна, Мусоргського, 23-го Лютого.

Третій Український фронт, утворен. у жовт. 1943 шляхом перейменування Півд.-Захід. фр. До скл. входили 1,8 гв. А, 6, 12, 46 А, 17 ПА. Визволив Дніпропетровськ, Запоріжжя. У лют.-берез. 1944 у скл. 8 гв. А, 37, 46 А, 17 ПА визволив Криворіжжя. Актив. учасник Березнегувато-Снігурівськ., Одеськ., Ясько-Кишинівськ., Бєлград., Будапешт., Балатонськ., Віденськ. операцій. Розформован. у червні 1945. Під час боїв за Криворіжжя командуючий генерал армії Р. Я. Малиновський.

Третя міська дитяча лікарня, відкрита у 1964 в результаті реорганізації 14-ї міськлікарні. Мала неврологіч., інфекційне, хірургіч., отоларингологіч., соматич., молодшого віку відділення, поліклініку на 200 відвідувань, 250 ліжок. У 1973 на базі формується кафедра педіатрії фак-ту удосконалення лікарів. Неврологіч. відділення переведене в 11-у міськлікарню, хірургічне - в 8-у міськлікарню. Кількість ліжок скоротилася до 210. У 1989 відкрит. Центр гастроентерології на 40 ліжок, філію поліклініки на мкрн. Зарічний. У 1994 кафедра педіатрії переведена в 8-у міськлікарню. У 1997 стаціонар переведен. у 4-у дитяч. лікарню, відкривається денний стаціонар на 20 ліжок. Обслуговує 20 тис. дітей, має 2 поліклініки. Голов. лікарі О. А. Яновська, А. І. Заболотний, В. Г. Шихалєєв, О. М. Гураль.

Третя дільниця, частина території ком-ту "Криворіжсталь", де розташовується доменне виробництво, цех водопостачання та силове госп-во, а також півд.-схід. частина Дзерж. р-ну від ст. Кривий Ріг до ставків. Розташована 2-а міськлікарня, ВАТ "Криворіжгаз", кілька житлобудинків. Закладена в 1931 у зв'язку з будівництвом КМЗ. Порядковий номер надали геодезисти під час проведення польових зйомок.

Третя міськлікарня, бере початок у 1936 від поліклініки, що розташовувалася на вул. Калиниченка. Діяли амбулаторно терапія, хірургія, травматологія, неврологія, офтальмологія, стоматологія. Стаціонарна допомога надавалася в 1-й міськ. та інфекційній лікарнях, що знаходилися в Дзерж. р-ні. У 1938 відкрита типова поліклініка по вул. Пушкіна. Під час окупації розташовувався нім. госпіталь і конюшня. У 1948-1949 перебувала у підпорядкуванні 1-ї міськлікарні. У січ. 1950 відкриті терапевтич. відділення на 40 ліжок, хірургіч. на 40 ліжок, гінекологіч. на 20 ліжок. У січ.-серп. 1950 називалася 8-ю міськлікарнею. Сучас. нумерацію має з серп. 1950. Відкрилися фізіотерапевтич., стоматологіч. відділення, морг, зубопротезна майстерня. Мала автомобіль, конюшню на 10 коней. У 1969 відкриті ендокринологіч., офтальмологіч., гастроентерологіч. центри (завідуючі О. С. Козирєва, О. І. Полякова, В, П. Галинська). У 1969 до скл. входили 3 терапевтич. відділення на 140 ліжок, хірургіч. на 100 ліжок, гастроентерологіч. на 40 ліжок, ендокринологіч. на 80 ліжок, неврологіч., зорове на 80 ліжок. Відкрит. новий типовий корпус. У 1974 приєдналися 10-а міськалікарня, водолікарня, медсанчастина РУ ім. Ілліча. Кількість ліжок збільшилася до 600. У 1988 зоровий центр переведен. у 4-ту міськлікарню. У 1992 на базі терапевтич. відділення № 4 відкрито відділення для реабілітації чорнобильців. У 90-х відбувалося скорочення ліжок. Пл. 3,2 га. Допомога надається у 5 корпусах. У 1999 працювало 543 чол., з них 113 лікарів. Працює 10 династій. Голов. лікарі Є. М. Татаринова, К. П. Кривошеїна, Г. М. Єркін, І. М. Панченко, О. О. Пашин, Л. П. Стьопкіна, Б. А. Забелов.

Третя міська стоматологічна поліклініка, відкрита у 1964 на кошти ЦГЗК. Працювало 30 лікарів у 3-х відділеннях. У 1975 організоване хірургіч. відділення з базою для факультету удосконалення лікарів. Обслуговує жителів Жовт., Сакс., Терн. р-нів. Працює 51 лікар, 43 медсестра. Головн. лікарі Д. А. Модилевський, Г. І. Мішина, В. О. Плющаков.

Третя дитяча музична школа, відкрита у верес. 1957 у типовому будинку. Діяли класи фортепіано, скрипки, віолончелі, баяна, домри, кларнета, труби. У 2001 працювали відділи фортепіанний, народ. інструментів, струнний, вокальний, теоретич., духових та ударних інструментів, художній, групи естетичного виховання. За роки існування випустила більше 3 тис. чол., 500 з них стали проф. музикантами. Почес. грамоти Мінкультури України, знаки "За відмінну роботу". Навчається 404 чол., працює 43 викладачі. Діють оркестр народ. інструментів, ансамбль домристів, духовий оркестр, ансамбль скрипалів, бандуристів, фольклор. ансамбль "Співаночка", які перемагали на республік. конкурсах. Диплом кращого учбового закладу культури Кр. Рогу (2000). Серед кращих педагогів О. К. Вовчук, Т. А. Бем, Л. В. Гром, А. С. Данилова, І. В. Власенко, І. В. Вашкевич, І. О. Івченко, С. Й. Охонько, Л. В. Федорова, О. В. Приходько, Л. Д. Шишова ін. Серед випускників переможці міжнарод. конкурсів Л. Горошко, О. Ушакова, О. Паламарчук, А. Король, Н. Самотуга, А. Куреденко, М. Грезицька, О. Музика, О. Ковбик, Ю. Москаленко,

І. Климова ін. Директори Г. М. Ярута, А. І. Колодяжний, К. І. Вовчук, Ю. І. Хомяков, А. Ю. Саржинська, Н. Л. Пронькіна. Розташована на вул. Демиденка Сакс. р-ну.

Третя протитуберкульозна лікарня, існувала у 1973-1979. У 1979 перепрофільована у санаторій для хворих із закритою формою туберкульозу. Розташовувалася в м. Інгулець.

Третя-"сліпа", малопотужна допоміжна шахта рудника "Більшовик" діяла з кінця 20-х до 1941.

Третя танкова бригада, сформована у жовт. 1942 в Саратові і увійшла до скл. 23 ТК. Відзначилася в боях за Сталінград, Краснодон, Ізюм, Запоріжжя, Кр. Ріг, Казанку, Тирасполь, Ясси, Будапешт, Відень. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р підполковник В. Красноголовий.

Третя Українська Радянська Армія, сформована у квіт. 1919 в Одес. обл. До скл. входили 1-а Бесарабська і 2-а Інтернаціональна дивізії. Вела бойові дії проти денікінців у р-ні Одеси, Херсона, Миколаєва. У трав. 1919 перекинута на боротьбу з формуваннями Григор'єва. Вела бойові дії на території Криворіжжя. Розформована у червні 1919 і передана 12 А Зап. фр.

"Третя шахта", Карнаватськ. рудника закладена у 1907 на лежачому боці кар'єру № 3. Мала похилу форму. Ствол пройдений на глибину 120 м. Копер дерев'яний, кліть мала 2 вагонетки. У 20-х перейменована на ш. "Першотравнева" РУ ім. Дзержинського.

"Третя-біс", шахта Карнаватськ. рудника закладена у 1913 для відпрацювання нижчележачих горизонтів шахти № 3. Ствол пройдений на глибину 100 м, мав дві кліті. Проект. потужність 300 тис. т. руди. На 1917 проходка не закінчилася. Відбудована у 1928 і одержала назву ш. ім. 1-го Травня ("Першотравнева") РУ ім. Дзержинського.

Третя-біс шахта, стала до ладу у 1913 у скл. Сакс. рудника. Мала малу потужність, дерев'яний копер, кінні барабани. У 1918 затоплена і зруйнована. Відбудована у 1930 як ш. ім. 1-го Травня ШУ ім. Дзержинського.

Третя шахта Стародобровського рудника, закладена на землях поміщика В. В. Добровольського на початку XX ст. Мала незначну потужність і особливого впливу не мала.

Третя шахта Ушаковського рудника, закладена на землях поміщика Ушакова у 1897. Стала до ладу у 1901 і започаткувала підземний видобуток на руднику. Мала дерев'яний копер, підйомну машину, кліть на 1 т. Потужність до 50 тис. т. Глибина ствола 129 м. Діяла до початку гром. війни.

Третя-"Глеюватка", шахта РУ ім. Фрунзе діяла з початку 30-х на покладах 1-го і 2-го Сакс. руд. пластів у межах Глеюватськ. руд. простягання. Глибина виробок 175 м. Потужність до 200 тис. т руди. У серп. 1941 зруйнована і затоплена. Відбудована у 1945. Ліквідована у 1954.

Третяк Анатолій Григорович (1.9.1938, Кіровоград. обл.-1.10.1985, Кр. Ріг). Засл. гірник України Зак. СПТУ № 6 (1957). У 1957-1985 прохідник, бригадир комплекс. прохідницьк. бригади ш. "Комунар", електрослюсар лабораторії НОП РУ ім. Дзержинського. Новатор виробництва. Один з перших у Кривбасі почав видобувати кварцитові руди. Постійно удосконалював виробництво, підвищував продуктивність праці. Делегат XXVI з'їзду КПРС, XVI з'їзду профспілок України. Держ. премія України (1979). Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Третяк Григорій Корнійович (27.5.1927, Дніпропетров. обл. - 90-ті, Кр. Ріг). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. У 1956-1960 тракторист-комбайнер кол-пу ім. Щорса, у 1960-1978 рад-пу ім. К. Лібкнехта. Передовик виробництва. Майстер вирощування високих врожаїв кукурудзи (47,4 ц/га). Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Третяк Михайло Іванович (1926, Чернігів. обл.-трав. 1972, Кр. Ріг). Буд. керівник. Зак. Запорізьк. ін-т с/госп. тран-ту (1949). З 1949 ст. інж. у тр-ті "Стерлітамакбуд". З 1951 у Кр. Розі. Інж.-технолог, директор рем.-механіч. з-ду, заст. голов. інж. тр-ту "Кривбасрудбуд".

З 1964 у тр-ті "Криворіжбудмеханізація", керуючий тр-том. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Третяков Іван Нестерович (1907, Миколаїв. обл.-26.10.1943, Криворіжжя). Військ. діяч. Зак. військ. уч-ще. В армії з 20-х. Уч. ВВВ з лип. 1941. Уч. визволення Кр. Рогу у скл. 5 ТА. Підполковник, заст. нач. розвідвідділу штабу 5 ТА. Забезпечував введення у прорив танк. з'єднання. Загинув в результаті нальоту авіації ворога під Лозуваткою. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Третьякова, вулиця житломасиву ЖКК № 16 центр. частини Жовт. р-ну. Закладена в кінці 40-х. До 1975 мав назву провулок Черкаський. Довж. до 500 м, ширина 7 м. Має 16 будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь рос. мецената Третьякова Павла Михайловича (27.12.1832, Москва-16.12.1898, там же). Засновник Третьяковської галереї. З 1856 збирав твори рос. художників, яким надавав велику матеріальну допомогу. Обслуговує 15 в/з.

Третьої дільниці родовище бідних залізних руд, розташоване у Кр. Розі поміж РУ ім. Р. Люксембург і РУ ім. Леніна. Географіч. координати: 48º 5'-48º 4' півн. широти, 33º 29'-33º 30' схід. довготи. Належить до півд. частини Криворізьк.-Кременчуцьк. руд. підзони. Виявлене у 20-х XX ст. Геологіч. розвідка проводилася у 1972-1975. Запаси руди розвідані до 1,5 тис. м. Приурочене до глибокого пониження магніт. поля. Сакс. синкліналь виконує роль рудоконтролюючої структури. Пл. 1,9 км х 0,3 км. Рудні тіла пластоподібні. Вік 2,1 тис млн. років. Склад: залізисті роговики, джеспіліти. Утримання заліза 32%. Вивчали геологи С. С. Цирульникова, Т. М. Сумцова, М. І. Веригін, С. Г. Євсипович.

Третьої дільниці рудне родовище, розташоване у межах РУ ім. Леніна. Географіч. координати 48º 05'-48º 04' півн. широти, 33º 29'-33º 30' схід. довготи. Являє півд. частину Криворізько-Кременчукськ. руд. підзони. Поблизу розташована ст. Колачевська. Геологіч. розвідка проводилася у 1948-1953 тр-том, "Кривбасгеологія". Не експлуатується. Прогнозні запаси до глибини 2,5 тис. м скл. 110 млн. т. руди. Пл. 1,9 км х 0,3 км. Сакс. синкліналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Належить до залізисто-кремнистої формації. Вік 2,0 тис.-2,1 тис. млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці, багаті заліз. руди. Типи руд: силікатно-магнетитові, залізнослюдко-магнетитові. Утримання заліза 46-38%. Вивчала геолог С. С. Цирульникова.

Третьяков Федір Михайлович (30.4.1936, Кр. Ріг). Керівник будівельників. Зак. КГРІ (1976). У 1957-1975 муляр, виконроб, нач. дільниці, голов. інж., нач. управління тр-ту "Кривбасрудбуд". У 1975-1985 голов. інж, нач. УКБ міськвиконкому. У 1985-1993 заст. голови міськвиконкому. У червні 1986-червні 1987 нач. штабу будівництва житла в с. Лукаші, Усівка Київ. обл. для переселенців із зони аварії на Чорнобильськ. АЕС. З 1993 нач. міськ. пенсійного фонду. Керував будівництвом шахт, аеропорту, швидкіс. трамваю, мкрн. №№ 5, 6 Зарічний ін. Нагородж. Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України, знак “За заслуги перед місмтом”.

Третяченко Олександр Миколайович (7.12.1938, Дніпропетровськ). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1960). У 1960-1966 гірнич. майстер ВКБ РУ ім. Р. Люксембург. У 1966-1967 голов. інж., нач. ш. ім. Фрунзе. У 1968-1980 голов. інж., нач. ШБУ № 2, 1980-1995 голов. інж., у 1995-1999 керуючий тр-том "Кривбасшахтопроходка". Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

"Трибуна передовика", багатотиражна газета ІнГЗК, під такою назвою виходила у червні 1966-1992. Розповідала про життя людей ком-ту. Виходила раз на тиждень тиражем 1,5 тис. екз. Редактор Г. В. Лук'янова.

Триглав, найвищий язичницький бог. Об'єкт культу прадавніх жителів Криворіжжя.

"Три года Промышленного банка", додаток до газ. "Червоний гірник" вийшов у 1925. Аналізувався стан банківської справи у Кр. Розі.

Тридцяте середнє професійно-технічне училище (СПТУ № 30)**,** бере початок від школи ФЗН № 43, створеної у груд. 1944 на базі РУ ім. Кагановича. Готувала спеціалістів гірнич.

профілю. У 1950 перейменована у ФЗН № 55, а у січ. 1960 у гірничопромислову школу № 7. У січ. 1956 утворилося гірничопромислове уч-ще № 3. Термін навчання збільшився до 2 років. У верес. 1963 перейменоване у ПТУ № 30. Готувало робітників для тр-ту "Ленінруда" з 4-річним терміном навчання. У 1967 утворилося СПТУ № 30.

Тридцятиріччя Перемоги, площа розташована у Сакс. р-ні. Закладена в 60-х. Сучас. назву дістала у 1975. Пл. 480 кв. м. Головна транспорт. магістраль Кр. Рогу. Обладнана клумбами.

"30-річчя Великої Перемоги", моторизован. похід по місцях бойової слави Криворіжжя проведен. у квіт. 1975 за ініціативою курсантів авіауч-ща та учнів СШ № 25. Шлях проліг через шахту № 5 РУ ім. Ілліча, меморіал на Криворізьк. кладовищі, пл. Визволення, монумент "Перемога", села Червоне, Недайвода, Лозуватка. Біля кожного монумента відбувалися мітинги, покладання квітів, зустрічі з ветеранами війни.

Тридцять восьма автоматична телефонна станція (АТС-38)**,** введена у дію у 1990. Має 10,3 тис. номерів. Обладнана системою "Пентаконта". Проект ін-ту "Діпрозв'язок". Обслуговує абонентів Терн. р-ну.

Тридцять дев'ята гвардійська стрілецька дивізія (39 гв. СД), сформована у серп. 1942 на базі 5 ПДК в Моск. обл. у скл. 112, 117, 120 гв. СП, 87 гв. артполку. Бойове хрещення прийняла у верес. 1942 при обороні Сталінграда у скл. 62 А. Нагородж. орд. Червоного Прапора (31.3.1943). Визволяла Запоріжжя, Дніпропетровськ. За форсування Дніпра орд. Червоного Прапора (14.10.1943). Взимку 1944 вела бої на півд. Криворіжжя, відзначилася при форсуванні Інгульця і визволенні Нового Бугу. Нагородж. орд. Суворова 2 ст. За Одесу орд. Б. Хмельницького (20.4.1944). Брала участь у Любліно-Брестськ., Вісло-Одерськ., Берлінськ. операціях. Нагородж. орд. Леніна (28.5.1945). Більше 14 тис. чол. нагородж. орд. і медалями. У період боїв на Криворіжжі ком-ри полковники С. М. Калінін, В. М. Штриголь.

Тридцять дев'ята танкова бригада (39 Тбр), сформована в кінці 1942 в Саратові, увійшла до скл. 23 ТК. Брала участь у боях за Сталінград, Краснодон, Ізюм, Чапліно, Запоріжжя, Кр. Ріг, Казанку, Ясси, Будапешт, Відень. Одержала почес. найменування Чаплінська (1943).

Тридцять дев'яте середнє професійно-технічне училище (СПТУ № 39)**,** відкрите у серп. 1966 на базі тр-ту "Дніпроелектромонтаж". З 1978 дає середню освіту. У 1992 базою став тр-т "Дніпрометалургмонтаж". З 1997 готує робітників для об'єднання "Кривбасруда". Підготовлено 8 тис. фахівців різних галузей.

Тридцять друга мотострілецька бригада (32 мбр), сформована у лип. 1942 у скл. 3-х батальйонів. На озброєнні мала бронетранспортери "Універсал-1" канадськ. виробництва. Бойове хрещення прийняла у лист. 1942 під Сталінградом. Брала участь у боях на Курській дузі. Перебувала у скл. 18 ТК 5 гв. ТА. Визволяла Донбас, форсувала Дніпро. У жовт.-груд. 1943 брала участь у боях на Криворіжжі. Визволяла до 40 населених пунктів. У груд. 1943 переведена на Кіровоград. напрямок. Визволяла Молдавію, Румунію, Угорщину, війну закінчила в Австрії. Після війни розформована. Прапор зберігається у Музеї Збройних Сил Росії.

Тридцять друге середнє професійно-технічне училище (СПТУ № 32)**,** бере початок від гірничо-виробничої школи № 10, створеної у 1954 на базі РУ ім. Орджонікідзе. Згодом утворилося ПТУ № 5, яке у 1963 стало ПТУ № 32. Готувало гірників, а з 60-х робітників для ПівнГЗК. У 1967 одержало статус середнього. Підготувало більше 11 тис. спеціалістів. Серед випускників депутат Верх. Ради СРСР (1988) Г. П. Леженко. У серп. 1997 перетворене у філії СПТУ № 7. Готує фахівців побутової сфери.

Тридцять перше середнє професійно-технічне училище (СПТУ № 31)**,** бере початок від ремісниич. уч-ща № 31, створен. у 1947 на базі РУ ім. Дзержинського. Перший набір скл. 100 чоловік, готувало гірників. У серп. 1997 СПТУ № 31 стало філією СПТУ № 45. Підготувало 16,5 тис. спеціалістів для шахт і КМК.

Тридцять п'ята автоматична телефонна станція (АТС-35)**,** введена в дію у 1969 (1983). До 1990 мала № 55. Має 7,4 тис. номерів. Обладнана системами "АТС-54", "Тесла". Проект ін-ту "Діпрозв'язок". Обслуговує абонентів Терн. р-ну.

Тридцять п'ята гвардійська стрілецька дивізія (35 гв. СД), сформована у серп. 1942 в Моск. обл. на базі 8-го повітрянодесантного полку. До скл. входили 100, 101, 102 гв. СП, 65 гв. артполк. Бойове хрещення прийняла у серп. 1942 у скл. 57, 62 А під Сталінградом. Визволяла Барвенкове, Лозову. Удостоєна орд. Червоного Прапора (31.3.1943), почес. найменування Лозівська (23.9.1943). У скл. 8 гва. визволяла Запоріжжя, півд. Криворіжжя. За уміле форсування Інгульця нагородж. орд. Суворова 2 ст. (19.3.1944). Брала участь у Березнегувато-Снігурівськ., Одеськ. (орд. Б. Хмельницького 2 ст., 20.4.1944), Люблінo-Брестськ., Варшаво.-Познанськ., Берлінськ. операціях. За часів боїв на Криворіжжі ком-р ген.-майор І. Я. Кулагін.

Тридцять п'ята зенітно-артилерійська дивізія РГК (35 ЗАД) сформована у лип. 1943 у Москві у скл. 1390, 1396, 1398 зеніт.-арт. полків. На озброєнні мала гармат 85 мм-16, 37 мм-32, зеніт. кулемет-52. У верес. 1943 прибула на Степ. фр. і прикривала Харків та війська 37 А. У верес.-жовт. 1943 прикривала форсування Дніпра на рубежі Солошино-Перевалочне-Мишурин Ріг-Дніпрово-Кам'янська. Під час боїв за Кр. Ріг прикривала дії 37 А і 5 гв. ТА. Брала участь у поєдинку з ТД "Велика Німеччина". 29.10.1943 2 і 3 батареї 1398 зеніт. полку мужньо прикривали дії рад. військ в р-ні Мар'янівки. Особовий скл. загинув, але позицій не залишив. 1398-й формувався в р-ні с. Петріково (сучас. відвали ПівнГЗК). У лют. 1944 руйнувала ворож. оборону на Інгульці в р-ні Родіонівки. Брала участь у визволенні Нового Бугу, Вознесенська, Тирасполя. За бої у Ясько-Кишинівськ. операції удостоєна почес. найменування Нижньодністровська. Воювала в Румунії (Тульга, Констанца), Болгарії (Добрич, Стара Загора, Пловдив). До верес. 1945 охороняла небо Софії. Розформована у берез. 1947. Прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії. Під час боїв за Кр. Ріг Д. командував полковник М. І. Салмін.

Тридцять сьома армія, сформована у серп. 1941 на базі Київ. укріпрайону Півд.-Захід. фр. До скл. входили 147, 171, 175, 284, 285 СД. Вела оборонні бої на Київ. напрямку. Після значних втрат розформована у кінці верес. 1941. Друге формування відбулося у лист. 1941 на Півд. фр. До скл. входили 57, 82 СК. Форсувала Дніпро, з жовт. 1943 вела бої на Криворіжжі. З'єднання зробили вагомий внесок у визволення Кр. Рогу. Визволяла Вознесенськ, Тирасполь, бойовий шлях закінчила в Болгарії (Бургас). У період боїв на Криворіжжі командуючий ген.-лейтенант М. М. Шарохін.

Тридцять сьоме середнє професійно-технічне училище (СПТУ № 37)**,** бере початок у 1926 від гірнич. школи ШУ ім. Артема, яка готувала спеціалістів для відбудови рудника. За 1926-1941 підготовлено до 2 тис. чол., які стали основою колективу ШУ ім. Артема. У 1944-1951 діяло як ФЗН РУ ім. Кірова. У 1951-1970 профтехуч-ще, з 1970 має сучас. назву. Готує прохідників, машиністів кранів, слюсарів, штукатурів, малярів, продавців, касирів. За час існування підготувало близько 20 тис. спеціалістів. Має техбазу, майстерні, полігони, зал, спортмайданчик, їдальню. Діють музей, гуртки, спортсекції. Серед кращих викладачів В. Лепеха, М. С. Кіреєв, Я. І. Литвиненко, В. І. Кот, Є. М. Коваленко ін. Розташоване на вул. Бикова у Сакс. р-ні.

Тридцять третє середнє професійно-технічне училище (СПТУ № 33), бере початок від школи ФЗН № 35, створена у берез. 1944 на базі ШУ ім. Орджонікідзе. Перший прийом скл. 200 чоловік. У трав. 1951 реорганізоване у гірничопромислову школу № 2. У серп. 1960 реорганізоване у будівельне уч-ще № 1 на базі тресту "Криворіжпівнічрудбуд". Готувало монтажників, теслярів, штукатурів ін. З трав. 1963 утворен. ПТУ № 33. Нагороджене Грамотою ВЦРПС. Підготувало більше 16 тис. будівельників. Серед випускників Герой Соц. Праці Г. Ю. Бондар.

Тридцять шоста автоматична телефонна станція (АТС-36)**,** введена у дію у 1991. Має 8,3 тис. номерів. Обладнана системою "АТСК-У". Обслуговує абонентів Терн. р-ну.

Тридцять шосте професійно-технічне училище (СПТУ №36)**,** бере початок від ремісничого уч-ща № 7, відкритого у лист. 1940 на базі ШУ "Інгулець". Навчалося 200 чол. У серп. 1941 евакуйоване до Магнітогорська, де увійшло до скл. ремісніч. уч-щ №№ 13, 20. Учні працювали на металург. з-ді. У 1943 РУ № 13 удостоєне орд. Трудового Червоного Прапора і Прапора Держкомітету оборони СРСР. У 1944 повернулося до Інгульця. У 1944-1950 діяло як ФЗН № 36, у 1950-1961 як гірничопромислова школа № 3, у 1961-1963 як будівельне уч-ще № 10. У жовт. 1963 реформоване у ПТУ № 36 з базовим тр-том "Криворіжаглобуд". У 1972 стало середнім. Навчалося до 700 чол. Готувало бурильників, прохідників, екскаваторників, бульдозеристів, слюсарів, столярів, токарів, штукатурів, кухарів, продавців. У 1998 перетворене у навчально-виховний заклад № 36. За роки існування підготовлено 13 тис. спеціалістів. Ліквідоване у верес. 2000 шляхом приєднання до СПТУ № 44. Директори Огнєв, Кулішов, Г. П. Приходько, Г. Ф. Шевелуха, С. Л. Молчанов, Г. Ф. Колесник, М. С. Козіков, А. П. Архіпов, Г. О. Рощин, О. М. Михайлов, А. А. Сторчеус.

Тризна, у давнину обряд поминання померлих людей на Криворіжжі.

Тризубець, древкова колюча зброя укр. козаків XVII-XVIII ст. Використовувалася у бойових діях козаками із зимівок Криворіжжя.

Тризубець (Triglochin)**,** рід трав'янистих рослин родини тризубцевих. На Криворіжжі 1 вид - **Т. морський** - багаторічник 15-40 см заввишки. Листки прикореневі, вузьколінійні. Суцвіття довге, колосовидне. Оцвітина трав'яниста, 6-листа. Плоди овальні, 6-гранні, на відхилених ніжках, розпадаються на 6 яйцевидних плодиків. Цвіте VI-VIII. Зустрічається звичайно по солончакових луках, вогких солончаках. Зола рослини містить багато соди. Плоди - поживний корм для водоплавної птиці.

Трилисник, народна назва конюшини у сільському Криворіжжі.

Тринадцята дитяча музична школа, відкрита у січ. 1989 в результаті реорганізації вечірньої муз. школи № 9, яка діяла з 1964. Діє театр "Дитинство". Особливу популярність має хор "Зозуленька". На фортепіан., народн., оркестр., фольклор., вокальн., театр. і художн. відділах навчається 267 чол. Працює 32 викладачі. Директори Л. М. Венгер, Н. В. Бизова, Л. С. Цоколова. Розташована на вул. Упіта в Сакс. р-ну.

Тринадцяте технічне училище, створене у червні 1979 з допомогою з-ду "Восход". 4 групи готували токарів, фрезерувальників, операторів верстатів з ЧПУ. У червні 1980 відбувся перший випуск 97 спеціалістів. За час існування у такому статусі підготовлено понад 1 тис. фахівців. У 1984 реорганізоване у СПТУ № 59. Директор Г. В. Гетьманець.

Тринадцятий гвардійський повітрянодесантний полк (13-й гв ПДП), сформован. у груд. 1942 на базі 214 ПДБр. у м. Тейкове. Бойове хрещення прийняв у берез. 1943 на р. Ловать в р-ні Дем'янська. Вів бої під Старою Русою. Брав участь у форсуванні Дніпра в р-ні Мишуриного Рогу. У жовт. 1943-січ. 1944 визволив П'ятихатки, відбивав атаки ворога під Недайводою, Лозуваткою. Діяв у центрі 1 гв. ПДД. Особовий склад уміло відбивав атаки ворожих танків. Визволяв Кіровоград., Черкас. обл., Дубоссари, вів бої в Румунії, Угорщині. Бойовий шлях закінчив у Брно. 17.5.1945 нагороджений орд. Суворова 3 ст. Брав участь у війні з Японією. Здійснив похід через Великий Хінган до Порт-Артура.

Тринадцятий трамвайний маршрут, відкрит. у 1981. З'єднує КМК з цем. ком-том. Довж. 7 км.

Тринадцятий тролейбусний маршрут, відкрит. у 1980. З'єднує кінотеатр "Кривбас" з пл. Горького. Довж. 19 км. Проходить вул. Дишинського, Світлогорською, Волгоградською.

Триніжок, 1. У давнину підставка для стрільби з мушкета або рушниці. **2.** Підставка теодоліта та інших геодезичних приладів. **3.** Підставка під фотоапарат. **4.** Перші бурові вежі.

Трипілля, найбільш поширена у XIX-поч. XX ст. система хліборобства. Земля ділилася громадою на 3 частини: одна - під озимі культури, друга - під ярові, третя - пари. На перших 2-х частинах кожному селянину відводилася ділянка землі. Пасовисько

залишалося громадським. З осені пари засівалися озиминою. Відбувалося певне чергування, що давало змогу відтворити родючість грунту. Селяни Криворіжжя суворо дотримувалися цієї системи.

Трипільська культура, археологічна культура епохи мідного віку, поширеної на Правобережній Україні. Датується IV-II ст. до н.е. Носії займалися скотарством і землеробством. Скл. з патріархальних сімей. Поселення у вигляді глинобитних будинків, розташованих по колу. Мала значний вплив на розвиток Криворіжжя.

Трисок, жодного разу нестрижена вівця у давні часи на Криворіжжі.

Триста двадцять четвертий Криворізький армійський винищувально-протитанковий артполк (324-5 ВПА), сформован. у червні 1943 у Гороховецьк. арттаборі. Бойове хрещення прийняв у Мишуриному Розі. Визволяв П'ятихатки, Жовті Води. Знаходився у розпорядженні командуючого 37-ї А. На криворізьк. землі визволяв Гомельське, Новоіванівку, Олексіївку, Олександрівський рудник, Веселі Терни, Зелений Яр, Довгинцеве, рудники "Змичка", "Жовтень", Гейківку, Христофорівку. 22.10.1943 відзначився лейтенант Балаш. У Недайводі вів успішну дуель з танками і літаками противника. В. О. Меркулов підбив 3 "тигри", ст. сержант О. Й. Марков в одному бою знищив 7 танків. Під Веселим Кутом лейтенант С. Калашников відбив 3 атаки ворога. Серж. О. Ніколаєв знищив нім. генерала. Артполк удостоєний почес. найменування Криворізький (26.2.1944). Брав участь у боях за Півд. Буг, Дністр, Дунай. Нагородж. орд. Б. Хмельницького 2 ст. (1945). Полком командували майори О. І. Клинов, І. В. Попов.

Триста п'ята штурмова авіадивізія (305 ШАД), сформована у берез. 1943 в р-ні Міллерове у скл. 175, 237, 955 ШАП у скл. 9 змішан. авіакорпусу 17 ПА. Мала на озброєнні літаки Іл-2. Бойове хрещення прийняла у трав. 1943 на Харків. напрямку. У лип. 1943 група Іл-2 нанесла нічний удар по ворож. аеродрому Основи. За участь у визволенні Донбасу удостоєна орд. Червоного Прапора (18.7.1943), тільки під час Ізюмськ. операції здійснено 1128 б/вильотів. У боях за Павлоград знищила 25 літаків, пошкодила 15 аеродромів. У лист. 1943 удостоїлася почес. найменування Павлоградська. Відзначилася при штурмі Запоріжжя. З 14.10.1943 по 1.3.1944 успішно діяла на Криворізьк. напрямку з аеродрому Кодаки. Комески К. М. Шакурський та В. Г. Яцина здійснили вогневі тарани. Знаходилася у підпорядкуванні 8 гв. А, взаємодіяла з 46, 37 А. Після визволення Кр. Рогу полки базувалися на аеродромі сел. ім. Валявка. Через негоду б/вильоти часто зривалися. Брала участь у визволенні Казанки, Роздільної. З лип. 1944 увійшла до скл. 14 ПА 3-го Прибалт. фр. Визволяла Дно, Псков, Ригу, Курляндію. Нагородж. орд. Б. Хмельницького 2 ст. За часів ВВВ здійснила 15 тис. б/вильотів, виховала 26 Героїв Рад. Союзу. Мала свою пісню на слова Л. Л. Лепешинського. Розформована у 1946. Ком-ри полковники М. Г. Міхєічев, Ф. І. Полушко.

Триста п'ятдесят третя стрілецька дивізія (353 СД), сформована у серп. 1941 в Новоросійську у скл. 1145, 1147, 1149 СП і 902 артполку. За місцем форсування дістала найменування Новоросійська. Бойове хрещення прийняла у жовт. 1941 під Ростовом у скл. 56 А. Брала участь у визволенні Ростова. У скл. 18 А обороняла Туапсе. Стримала шалений тиск противника. Відзначилася у боях за с. Таранівка Харків. обл., Дніпродзержинськ, за що удостоєна почес. найменування Дніпродзержинська (жовт. 1943). З жовт. 1943 вела запеклі бої на підступах до Кр. Рогу. Визволила Кринички, Красний Орлик, Софіївку, Апостолове. На світанку 22.2.1944 оволоділа схід. околицею Кр. Рогу, вибила ворога із захід. берега Саксагані, у взаємодії з дивізіями 46 А оволоділа центром. За ці бої нагородж. орд. Червоного Прапора. У берез. 1944 успішно форсувала Інгулець, Півд. Буг, Дністр. Визволяла Молдавію, болгар. міста Шумен, Бургас, Варну, Софію. За часів боїв за Кр. Ріг ком-р ген.-майор Ф. С. Колчук.

Триста сімдесят перший Криворізький нічний бомбардувальний полк (371-й), сформован. у 1942 на Сталінград. фр. За часів боїв на Криворіжжі здійснив 2789 б/вильотів, вивіз 1663 поранених, доставив у польові госпіталі 25239 літрів крові, 37039 кг

медикаментів, 26.2.1944 дістав почес. найменування Криворізький. Ком-р майор М. Ю. Соколов.

Триста тридцять перший гарматний артилерійський полк (331 ГАП), сформован. восени 1942 і перебував у підпорядкуванні РГК. Успішно діяв під час боїв за Кр. Ріг у скл. 37 А. На підступах знищив 26 танків, 60 автомобілів. Відзначився в боях за територію ШУ ім. Орджонікідзе. Дивізіон майора Шалімова знищив 11 танків, 40 автомобілів, 12 батарей. Визволяв півд. області України, Молдавію, Румунію, Болгарію. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р підполковник Биковський.

Триста шістдесят шостий зенітно-артилерійський полк (366-5), сформован. у жовт. 1942 у скл. 4-х батарей. Бойове хрещення прийняв у скл. 5 ТА. Брав участь у Курській битві, форсуванні Дніпра. Під час боїв за Криворіжжя прикрив дії танкістів у р-ні сіл Червона Балка, Глеюватка, Новоіванівка. Нагородж. орд. Леніна (19.4.1944), удостоєн. почес. найменування Молодечненський. За часів війни збив 252 ворож. літаки. Розформован. у 1946. Ком-р П. К. Кузнецов.

Тритон звичайний (Triturus vulgaris)**,** представник родини саламандрових ряду хвостатих земноводних. Поширен. в Півн. Євразії від Франції до Алтайськ. кр. В Україні зустрічається майже всюди, окрім півд. степів і Криму. На Криворіжжі населяє ліси, парки, сади і чагарники, уникаючи відкритих просторів. Весну і першу половину літа проводить в мілких, звичайно стоячих водоймах. Живиться безхребетними тваринами: багатоніжками, кліщами, дощовими хробаками, гусеницями, комахами, личинками комарів та іншими. До розмноження приступає в квітні, коли вода прогрівається до +7 град. С. Самка відкладає від 60 до 700 яєць на листя підводних рослин. Розвиток з личинковою стадією. Статевозрілими стають на 2-3-у році життя. Зимують на суші: в норах, купах листя, погребах.

Трифонова Світлана Миколаївна (12.9.1966, Кр. Ріг). Відом. спортсменка. Навчається в Дніпропетров. ін-ті фізкультури. У юності в результаті хвороби позбавлена можливості ходити. З 1987 займається спортом. Тренери М. Рурак, О. Семенов, О. Стефанішин. Уч. марафону інвалідів Москва - Кр. Ріг (1991). Переможець багатьох міжнарод. змагань інвалідів. Уч. Паралімпійських ігор в Сіднеї, бронз. призер ігор в Нагано, володарка 3 сріб. і 1 бронз. медалей в Солт-Лейк-Сіті. Нагородж. орд. "За заслуги" 2, 3 ст.

Трихограма (Trichogramma)**,** рід перетинчастокрилих комах надродини хальцид. Довж. тіла 0,3-0,6 мм. Понад 60 видів, в Україні - 5 видів. Найвідоміша Т. бура або звичайна. Т. паразитують в яйцях багатьох видів комах, їх використовують у біологіч. методі боротьби з деякими шкідниками с/госп. культур.

Тріасовий період (від грецьк. - три)**,** період мезозойської ери. Почався 230 млн. років. Тривав 230 млн. років. Існували материки Лавразія і Гондвана. Період формування гірнич. систем. Геологіч. поклади Кривбасу становлять тріасову систему.

Трієр, сільгосп. машина для віяння і сортування зерна. Різновид віялки. На початку XX ст. на Криворіжжі використовували Т. з ручним приводом, пізніше - з електричним.

Тріпалка (тіпалка)**,** пристрій для розламування кістриці у стеблинах коноплі для отримання волокна у давнину на Криворіжжі.

"Тріумф", боксерський клуб створен. у лист. 1997 на базі центру спорту "Олімп". Налічує 200 чол. Проводить тренування і змагання. Голова О. М. Кучерявий.

"Троїсті музики", народний фольклорний колектив Червонівськ. будинку культури створен. у 1994 за ініціативою В. Ф. Замороки. У репертуарі 64 укр. народ. пісень, обрядів. Веде актив. концертну діяльність. До скл. входять працівники КСП "Червоний забійник". З 1996 народний. Переможець і дипломант фестивалів і конкурсів "Вікторія" (1995), "Придніпров'я", "Червона калина", "Кришталеві чари", "Діамантове намисто" (1997).

Троїця (П'ятидесятниця), один з православних церковних свят на Криворіжжі. Встановлене на честь Святого Духу і відзначається на 50-й день після Паски. Означає початок літнього сезону.

Троїцька, вулиця житломасиву ім. Р. Люксембург Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Попередня назва вулиця 2-а Полярників. Довж. 520 м, ширина 8 м. Має 51 приват. будинок, проживає 181 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 37 в/з.

Тролейбусний рух у Кр. Розі, почався у 1958 за маршрутом РУ ім. Кірова-Ставки. Парк тролейбус. р-ну, що входив у систему КТТУ, нараховував 15 одиниць рухомого складу. Працювало 30 водіїв. Діяли тролейбуси типів МТБ і 8-2Д. У 1959 побудоване тролейбус. депо "Роковата" на 50 одиниць. У 1960 відкрито тролейбус. рух 44 кв.-ЦГЗК. У 1969 тролейбус. парк скл. 222 одиниць. Працювало 323 водії. У 1971 відкрите тролейбус. депо № 2 на 100 одиниць техніки. У 1986 нараховувалося 108 одиниць, водіїв - 208 чол. У 2001 тролейбусів 78, водіїв-131 чол. Діє 22 маршрути.

"Трон", народна трагедія-містерія відбувалася під час Різдвяних свят. Усі діючі особи переодягалися у костюми, накладали грим, використовували маски. У руках тримали муляжі зброї, косу "смерті". Часто видовища носили ознаку протесту проти існуючого ладу, тому на Криворіжжі поліція забороняла подібні дійства.

Тропарь (від грецьк. - пісня), в православних церквах Криворіжжя на честь святого або свята. На Русі відоме з XI ст.

"Тропік", напій, сильногазований, безалкогольний, розроблений технологами концерну "Надєжда" у кінці 90-х. Склад: очищена вода, аспартам, лимонна кислота, бензоат натрію, ароматич. основа "Маракуйа", діоксид вуглецю. Рекомендується як низькокалорійний напій. Протипоказання - не рекомендується вживати хворим на фенілкетонурію. Гідно представляє криворізьку марку.

Тропініна, провулок розташован. у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладен. на початку XX ст. Розвитку набув в 30, 50-х. До 1975 мала назву вулиця Черняховського. Довж. 88 м, ширина 7 м. Вкритий відсівом, багатий на зелені насадження. Має 16 приват. будинків. Назван. на честь рос. живописця Тропініна Василя Андрійовича (30.3.1776(1780?), Новгород. губ.-15.5.1857, Москва). Звільнений з кріпацтва (1823). Зак. Петербурзьку АМ (1804). З 1824 - її акад. Твори "Дівчина з Поділля", "Хлопчик з топірцем", "Весілля в селі Кукавці" (у 1804-1812, 1818-1821), "Мереживниця" (1823), "Гітарист" (1832), портрети - О. Пушкіна (1827), В. Зубової (1834) ін. Обслуговує 72 в/з.

Тропкін Іван Лазаревич (13.7.1941, Чернігів. обл.). Військ. діяч. Зак. Моск. вище прикордонне уч-ще (1969). З 1969 служив у прикордонних військах. Очолював заставу у Гродненськ. прикордон. загоні. У 1986-1992 перший начальник контрольно-перепускного пункту "Кр. Ріг-Аеропорт". Відмінник прикордонних військ. Подяка Верх. Ради СРСР з організацію зустрічі олімпійськ. вогню у 1980.

Тросак, підковний шип у давнину на Криворіжжі.

Трофименко Анатолій Леонтійович (30-ті, Кр. Ріг). Засл. раціоналізатор України (1978). Освіта середня. Працював у цеху ремонту металург. обладнання з-ду "Криворіжсталь". Автор більше 100 рацпропозицій. Пристосував шахтний скрепер для очищення мартен. печей. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Трофименко Іван Павлович (7.1.1928, Смоленська обл.). Засл. раціоналізатор України. Освіта н/середня. З 1944 працював у с/госп. У 1952-1959 слюсар ПівдГЗК. У 1959-1993 бригадир слюсарів по ремонту обладнання рудника НКГЗК. Автор понад 200 рацпропозицій. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Трофименко Лариса Сергіївна (15.2.1950, Криворіжжя). Парламентарій. Зак. Сімферопольськ. ун-т (1972), Дніпропетров. с/госп. ін-т (1987). У 1972-1975 учитель-філолог Кадіївськ. СШ Харків. обл. У 1975-1977 директор Новолозуватськ. НСШ. У 1977-1982 директор Лозуватськ. СШ № 1. У 1982-1987 заст., з 1987 голова виконкому Криворізьк. райради. У 1992-1997 голова Криворізьк. райдержадміністрації. У лист. 1997-

квіт. 1998 голова райради. Народ. депутат України (1998). У 1994-1998 очолювала постійну комісію з діяльності рад облради. Доклала зусиль на газифікацію сіл, будівництво 84 тис. кв. м житла ін.

Трофименко Михайло Іванович (9.5.1964, Кр. Ріг). Засл. тренер України (1997). Зак. Вінницьк. педін-т (1988). Майстер спорту з акробатики. Вихованець СК "Богатир". Тренер В. В. Земляний. Першим у світі виконав потрійне сальто на акробатич. доріжці. Чл. збірної України з акробатики. Призер чемпіонатів України. Тренер ДЮСШ № 1. Виховав чемпіонів світу серед юніорів О. Махоріну, Т. Завгородню, С. Науменко. З 1998 тренер обл. спецшколи з акробатики (Вінниця).

Трофименко Федір Денисович (1928 - ?). Буд. керівник. Освіта середня. У 1952-1954 працював на Уфімськ. залізниці. У 1954-1956 голов. інж. Умєвськ. МТС (Башкирія). У 1956-1962 голов. інж. Гейківськ. МТС. У 1962-1962 голов. механік силікат. з-ду. У 1963-1974 керуючий, з 1984 голов. інж. Криворізьк. райсільгосхімії. Нагороджений орд. "Знак Пошани".

Трофимова Ірина Іванівна (26.1.1944). Діяч культури. Зак. Криворізьк. педін-т (1979). З 1962 викладач по класу фортепіано і заст. директора муз. школи № 3. Лауреат обл. конкурсу (1987). Веде концертну діяльність з вихованцями. Створила експеримент. групу "До-ре-мишки". Виховала 30 проф. музикантів.

Трохима-безсонника, народна назва 5 серпня на Криворіжжі. З цього дня наставала пора посилених польових робіт.

Трохофора, вільно плаваюча личинка деяких кільчастих червів (поліхет, ехіурид, сипункулід) і молюсків.

Троценко Віктор Карпович (13.5.1888, Сумська обл.-4.6.1978, Харків). Архітектор. Автор проектів шкіл, лікарень, клубів у Кр. Розі (20-30-ті).

Трощенко Владлен Микитович (24.12.1930, Томськ). Проф., Д.Г/М.Н. Зак. Томський політех. ін-т (1953). З 1950 геолог геологіч. розвід. партій у гірнич. Алтаї, Схід. Казахстані, Алатау, Захід. Саянах. Брав участь у розвідці родовищ заліза, ртуті, золота. У 1957-1964 асистент, доцент кафедри петрографії Томськ. політех. ін-ту. З 1964 доцент, проф. кафедри мінералогії гранітоїдів докембрія Криворізьк. зони. Автор близько 200 наук. праць, монографій, учбових посібників.

Троян, язичницький слов'янський бог. Об'єкт культу прадавніх жителів Криворіжжя.

Троян Яків Венедиктович (1914, Вінницька обл.-5.1.1958, Кр. Ріг). Почес. гірник. Освіта н/середня. З 1932 бурильник ш. ім. 1-го Травня ШУ ім. Дзержинського. Ударник перших п'ятирічок. Серед перших стахановців. Уч. стаханов. зльотів Кривбасу. Брав актив. участь в евакуації рудника. У 1941-1944 працював на Уралі. 24.11.1946 встановив всесоюз. рекорд, коли на ш. "Комунар" оббурив 23 забої за зміну. Був символом відбудови Кривбасу. Новатор виробництва, наставник. Нагороджений орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Троянд, вулиця розташована у півн. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. До 1975 мав назву провулок 3-й Пензенський. Довж. 338 м, ширина 7 м. Має 14 приват. будинків, проживає 30 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 48 в/з.

"Троянда", садівницьке товариство КМК закладене у 70-х у Дзерж. р-ні. Пл. 8 га. Має 114 ділянок.

"Троянда", садівницьке товариство ш. "Гвардійська" закладене у 70-х в Жовт. р-ні. Пл. 4,5 га. Має 90 ділянок.

Трояшки, побутові вила у давні часи на Криворіжжі.

Трубецького, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Попередня назва провулок 4-й Куйбишева. Довж. 687 м, ширина 14,3 м. Пл. 3,7 тис. кв. м. Тверде покриття з 1972. Має більше 30 приват. будинків. Названа на честь декабриста Трубецького Сергія Петровича (9.9.1790, Нижній

Новгород-4.12.1860, Москва). Князь. Герой Вітчизняної війни 1812. Призначен. керувати повстанням на Сенатській площі. Страту замінено довічною каторгою. Обслуговує 45 в/з.

Трубкокрутові (Attelabidae)**,** родина жуків, близьких до довгоносикових. Довж. тіла 2-10 мм. Шкідники плодових і лісових рослин. Понад 1,3 тис. видів, поширені переважно в тропіках, в Україні - 32, серед них букарка, казарка та ін. Личинки багатьох видів розвиваються всередині згорнутих у трубку листків (звідси й назва).

Трубобетонні опори надштабельних галерей, розроблені науковцями КГРІ на початку 80-х. Призначені для утримання галереї відкритих складів сипучих матеріалів. Зменшується термін на їх встановлення, загальна собівартість. Використовується у промисловості.

"Трубольот", народ. назва людей без житла, що ночують на трубах теплотрас. Виникла на Криворіжжі у 30-ті.

Трубоукладник 1УМВ2 створен. колективом ін-ту ВНДПрудмаш у 80-ті. Презначен. для демонтажу і монтажу трубопроводів стиснутого повітря. Вантажоспроможність 2 т. Маса 9 т. Виготовляв Воронезьк. з-д гірничо-збагач. обладнання.

Трубчанінов Михайло Павлович (12.11.1912, Волгоград. обл.-3.5.2000, Кр. Ріг). Засл. лікар Росії (1970). Зак. Волгоград. медін-т (1940). Уч. ВВВ з серп. 1942 у скл. мед. частин. В арм. до 1971, полковник мед. служби. З 1971 проживав у Кр. Розі. Брав участь у військово-патріотич. вихованні молоді. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки (2).

Трубчаста гідророзпірна анкерна кріп та обладнання по її встановленню, створена спеціалістами НДГРІ на початку 80-х. Призначена для кріплення гірнич. виробок слідом за проходкою за умов гірнич. виробок.

Труд Андрій Іванович (20.8.1921, Кіровоград. обл.). Герой Рад. Союзу (13.4.1944). Зак. Військ.-повітр. акад. (1955). З дитинства жив у Кр. Розі, навчався в Криворізьк. аероклубі. В арм. з 1940. Уч. ВВВ з лип. 1941. Літав поруч з О. І. Покришкіним. Літав у скл. 16 гв. ВАП 5 гв. ВАД. Над Кубанню таранив "Ю-88". Визволяв Львів, війну закінчив у нім. м. Гроссенхайм. Здійснив 420 б/вильотів, уч. 120 боїв, збив 24 літаки. В арм. до 1972, полковник. Оселився в Сумах. Ім'я на стелі Героїв у Кр. Розі. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Вітчизняної війни 1 ст. (2), Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки (2).

"Труд", колгосп організован. у 1929 у с. Кам'яне Поле Зеленопільськ. сільради. Мав до 800 га землі. Займався вирощуванням зернових, розведенням худоби. Мав ферми, стайню, свинарник. Працювало до 150 чол. Зруйноване під час війни. Відновлен. у 1944. Ліквідован. у серп. 1950 шляхом приєднання до кол-пу ім. 1-го Травня на правах бригади.

"Труд", сільгосп. створена в 1924 у с. Красіне єврейськ. громадою. Працювало 50 сімей, які володіли 12 кіньми, 10 волами. У 30-х перетворена на кол-п. Займався вирощуванням зернових на пл. до 1 тис. га. Вважався одним з кращих на Криворіжжі. Ліквідован. з початком війни.

"Труд", садівницьке товариство БУ № 1 тр-ту "Криворіжіндустрбуд" закладене у 80-х в Довг. р-ні. Пл. 2,5 га. Має 50 дільниць.

"Трудгуж", артіль з перевезення вантажів діяла у 1944-1959. Прообраз сучас. АТП.

"Трудівник", багатотиражна газета рад-пу "Веселі Терни" виходила у лип. 1968-серп. 1991. Розповідала про життя господарства, його людей. Тираж 250 екз. раз на декаду.

Трудівників, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Сформована в 50-60-х. До 1975 мав назву провулок 4-й Постишева. Довж. 262 м. Пл. 942 кв. м. Має 11 будинків. Обслуговує 32 в/з.

Трудова армія, напіввійськові формування діяли у 1920-1922. Формувалися за ініціативою РВР 3-ї А на території СРСР, які найбільше постраждали в результаті гром. війни та іноземної інтервенції. На території Криворіжжя у цей період діяла Т. а у скл. 1,6 тис. чол. Командував С. К. Мацилевський. Бійці брали участь у відбудові гірнич.

промисловості, взяли шефство над селом. Існувала сувора дисципліна, яка характерна воєн. часу. У військовому відношенні підпорядковувалася РВР СРСР, у госп.-трудовій Раді робочої та селянськ. оборони. На місцях діяльністю керували місцеві Ради, зокрема Криворізька. Розформована у груд. 1921 із введенням НЕП. Особовий скл. в основному влився у трудові колективи Кр. Рогу.

"Трудова спілка", сільгосп. артіль заснована у 1930 у с. Водяне Красінськ. сільради. Мала до 600 га землі. Вирощувала зернові, розводила велику рогату худобу, овець. Працювало до 100 чол. Очолював артіль Павленко. Ліквідована у кінці 30-х.

Трудове, село Красінськ. сільради розташоване за 1,5 км на півд. схід від центру сільради. Рельєф спокійний, дещо хвилястий. Виникло у 1922 шляхом переселення людей з території сучас. Кіровоград., Херсон. обл. Постраждало під час війни. Відбудова тривала на початок 50-х. У 1973 проживало 61 чол. Пл. 7 га. Має 1 вулицю, 15 дворів, де проживає 21 чол.

Трудовий ставок, закладен. у 1924 на території рад-пу "Красіне" у межах с. Трудове. Пл. 13,4 га, водні запаси 268 тис. куб. м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів.

Трудових резервів, вулиця житломасиву Весела Дача Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 3-я Академічна. Довж. 158 м, ширина 3,7 м. Пл. 584,6 кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 6 приват. будинків. Обслуговує 25 в/з.

Трудового села група курганів, розташовані, **1.** На вододілі за 0,8 км на захід від села і за 0,55 км р. Водяна. Скл. з 8 насипів витягнутих з півн. на півд. Домінуюча вис. 3,8 м. У народі відома, як "Саксаганська могила". Напівсферичної форми. У підніжжі уламки вапняку. Решта вис. від 0,5-0,2 м, розорюються. **2.** На вододілі за 0,5 км на схід від околиці села і за 0,5 км на захід від с. Північне. Скл. з 6 насипів. Вис. від 0,9 до 0,5 м, розорюються. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983**.**

Трудового села кладовище, закладене у кінці 20-х. Пл. 0,5 га. Поховані жителі с. Трудове Красінськ. сільради. Кількість поховань невідома.

Трудової Слави, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 5-а Польова. Довж. 643 м, ширина 4,5 м. Пл. 2,8 тис. кв. м. Тверде покриття з 1975. Має 92 приват. будинки. Обслуговує 45 в/з.

Трудової і бойової слави музей РУ ім. Кірова, відкрит. у 1975 за ініціативою ветерана підприємства В. М. Дорошенка. Висвітлює трудовий шлях від Галковської рудні до наших днів. Скл. з 5 розділів. Серед експонатів атрибути праці рудокопів XIX-початк. XX ст., макети техніки, особисті речі гірників. За час існування музей відвідало понад 400 тис. чол.

Труман Михайло Калманович (10.4.1931, Запорізька обл.). Почес. гірник. Зак. КГРІ (1967). У 1953-1959 нач. проходки тр-ту "Сталіншахтопроходка". У 1959-1982 нач. дільниці, нач. ш. "Нова-Північна", "Батьківщина", голов. інж. ШПУ №№ 2, 3, з 1982 нач. виробнич. відділу ШБУ № 4 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Труна, давня назва домовини на Криворіжжі.

Трунов Іван Іванович (1941). Засл. артист Казахстану. Зак. Моск. муз. уч-ще ім. Гнєсіних. На сцені з початку 60-х. У 1973-1983 працював у Карагандинськ. театрі музкомедії, де зіграв 50 ролей. З 1983 працював актором Криворізьк. муз.-драм. театру ім. Шевченка. Грав провідні ролі. Серед них Феррі "Сільва", Яшка "Весілля у Малинівці", Фальк "Летюча миша", Фуше "Катрін" ін.

Трунов Олег Олексійович (20.12.1943, Київ. обл.). Майстер спорту. Зак. Львів. ін-т фізкультури (1978). Призер ДСТ "Авангард", багаторазов. чемпіон Дніпропетров. обл., Кр. Рогу з вільної боротьби. Працював учителем фізкультури, тренером, директором ДЮСШ № 2. Серед вихованців МСМК С. Одай, І. Ломоносова.

Трутень, 1. Самець бджоли (див. бджола медоносна). **2.** Переносно - людина, що живе за чужий рахунок, чужою працею, нероба, паразит.

Труфанов Кузьма Григорович (початок XX ст. - ?). Ген.-майор (1943). Зак. КУКС (1939). В арм. з 20-х. Кадровий військовий. Стояв біля витоків бронетанкових і механізован. військ. Уч. ВВВ з верес. 1941. Під час визволення Криворіжжя ком-р 18 ТК. На підступах до Кр. Рогу був тяжко поранений. До госпіталю у Москву вивіз льотчик М.Дев'ятаєв. Нагородж. орд. Леніна, Червоного Прапора (2), Суворова 2 ст. Доля невідома.

Труфкін Анатолій Дем'янович (21.8.1954, Одеська обл.). Чл. СХУ (1994). Зак. Одеськ. педін-т (1976). Доцент кафедри образотворч. мистецтва худграфу і Криворізьк. пед. ун-ту. Уч. виставок з 1983. Виставки в Мансфельді (НДР, 1989), Тузлі (Югославія, 1990), Італії (1991-1997), Києві, Одесі (1995-1997), Кр. Розі (1997-2000). Працює у галузі станкового живопису. Захоплюється пейзажем, натюрмортом, портретом. Серед робіт "Прогулянка" (1994), "Весна" (1998) ін.

Труханенко Прокіп Порфирійович (1903-1967, Кр. Ріг). Почес. гірник. Освіта н/середня. Уч. рев. подій, гром. війни. Брав актив. участь у відбудові ШУ ім. К. Лібкнехта. Комсомолець 20-х. Уч. агітколективу "Синя блуза". Ударник перших п'ятирічок, стахановець. Виховав багато гірників. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Труханов Сергій Васильович (8.8.1967, Крим. обл.). Діяч культури. Освіта середня. У 1988-1991 працював у цеху водопостачання ком-ту "Криворіжсталь". Відвідував секцію бальних танців ПК металургів. У 1991 створив клуб спорт. танцю на базі ПК коксохіміків. У 1994-1996 працював у ПК ш. "Гігант". З 1996 керівник клубу спорт. танцю "Престиж" на базі СШ № 103. Тренер і суддя вищої категорії. Чемпіон області із спорт. танців (1994-1998), сріб. і бронз. призер чемпіонату України (1996-1998). Брав участь у міжнарод. змаганнях в Чехії, Польщі, Німеччині.

Труханова Вікторія Вікторівна (7.4.1969, Кр. Ріг). Діяч культури. Освіта середня. З 1986 вихователь диткомбінату № 148. У 1991 одна із засновниць міськ. клубу спорт. танців. Активно пропагує спорт. танці, як олімпійськ. вид спорту.

Труш Варвара Парамонівна (17.12.1912, Дніпропетров. обл.-20.8.1985, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1930-1955 відкатниця, скреперист шахти № 2 ШУ ім. Орджонікідзе. Однією з перших оволоділа технікою праці на скрепер. лебідці. Ударник перших п'ятирічок, стахановка. У 1941-1945 працювала на Уралі. У 1945-1955 скреперист ш. ім. Орджонікідзе. Уч. відбудови Кривбасу. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Труш Іван Омелянович (1930, Кіровоград. обл.). Відом. проектант. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1955). З 1955 ст. інж., керівник групи, голов. конструктор проектів, зав. відділом ін-ту "Діпрорудмаш"/ВНДПрудмаш. Керував створенням гірнич. вантаж. техніки. Сріб. медаль ВДНГ (1981). Винахідник. Прохідницький вагон удостоєн. Держ. Знаку якості. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Труша, провулок розташован. у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладен. на початку XX ст. Розвитку набув в 30-х. Довж. 110 м, ширина 7 м. Має 31 приват. будинок. Вкритий відсівом, багатий на зелені насадження. Назван. на честь укр. живописця Труша Івана Івановича (17.1.1869, Львів. обл.-22.3.1941, Львів). Художній критик, громадський діяч. Зак. Краків. акад. мистецтв (1897). Твори пейзажі - "Луки і поля", "Квіти", "Дніпро під Києвом" (1910), "Могила Т. І. Шевченка в Каневі" (1900); жанрові картини - "Трембітарі" (поч. XX ст.), "Пралі" (1933); портрети І. Франка (1897), М. Лисенка (1900) ін. Обслуговує 2 в/з.

Трушин Павло Семенович (12.6.1935, Саратов. обл.). Відом. проектант. Зак. КГРІ (1970). У 1959-1961 машиніст бур. верстата НКГЗК. У 1961-1963 працював в гірнич. промисловості в Індії. У 1963-1973 машиніст, нач. бур. дільниці кар'єру НКГЗК. У 1973-2000 ст. інж., керівник групи, голов. інж. проектів КГЗКОР.

Трясучка (Briza)**,** рід рослин родини злакових. На Криворіжжі у квітникарстві вирощують три інтродуковані види. **Т. велика**, батьківщина - Середземномор'я. 1-річна трав'яниста рослина з розгалуженим прямостоячим стеблом, вис. 35-40 см. Листки лінійно-ланцетні. Квітки черепичасто-2-рядні, золотисто-зеленуваті, зібрані в продовгувато-серцевидні колоски, які утворюють пониклу волоть. Цвіте VI-VII. **Т. мала**, батьківщина - Середземномор'я. Багатостебельна рослина вис. 15-25 см. Волоті широкорозлогі з численними колосками блідо-зеленого кольору. Цвіте VI-VII. Всі види використовуються для мавританських газонів, низьких бордюрів і сухих букетів.

Тсоавіахім (Товариство сприяння обороні, авіації і хімзахисту), створене у січ. 1927 на базі Доброхіму, Авіахіму, Аерохіму. У 1929 у Кр. Розі нараховувалося 16 тис. членів, діяли 97 осередків, 72 оборон. гуртки. У 1935 до скл. увійшов аероклуб. Вихованці хоробро захищали Вітчизну під час ВВВ. Відновило діяльність у Кр. Розі у берез. 1944. У 1948 поділен. на 3 самостійні організації ДТСАРМ, ДТСАв, ДТСФЛОТу.

ТСОУ (Товариства сприяння обороні України), добровільна оборонна організація створена у верес. 1991 на базі ДТСААФ. Діють 158 первинних організацій, 2 автошколи, 5 спортивно-техніч. клубів, 50 спорт. секцій з 14 видів спорту. Міська організація займає провідні місця в Україні. Голова В. Р. Фесенко.

Ту-114, у верес. 1976 вперше здійснив посадку на грунтовій смузі, що сталося у Кр. Розі. Літак пілотували М. П. Рябінін, Г. М. Баркатов, С. Г. Рябцев, лайнер зайняв почесне місце у музеї авіації Криворізьк. уч-ща цивільної авіації.

Ту-134 літак, бортовий номер 65615, виготовлен. у 1968. Прибув до Кр. Рогу 29.3.1982 з Ленінград. авіаполку.

Ту-134 літак, бортовий номер 65613, виготовлен. у 1968, прибув до Кр. Рогу 30.3.1982 з Ленінград. авіазагону.

Ту-154, посадка на полі держплемрад-пу "Червоний шахтар" сталася у жовт. 1979 у зв'язку з тим, що Міністерство цивільної авіації СРСР прийняло рішення передати зразок цього магістрального літака музею Криворізьк. авіатехніч. уч-ща. Літаком керував засл. льотчик-випробувач СРСР В. Д. Попов, а посадку забезпечував диспетчер аеропорту П. П. Лисенко.

Ту-154Б літак, бортовий номер 85040, виготовлен. у 1970. Прибув у Кр. Ріг у 1983 із Свердлов. авіаполку.

Ту-154Б літак, бортовий номер 85149 виготовлен. у 1972. Прибув у Кр. Ріг у 1988 з центру цивільної авіації держав. економіч. взаємодопомоги.

Ту-154Б, літак, бортовий номер 85131, виготовлен. у 1975. Прибув до Кр. Рогу 5.10.1979 з Бориспільськ. авіаполку. На цьому літаку вперше у світі здійснена посадка на грунтовий аеродром машини такого класу і відбулася вона саме у Кр. Розі. Літак приймав участь у зйомках фільму "Екіпаж".

Тульська, вулиця розташована у захід. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. Довж. 952 м, ширина 7 м. Має 64 приват. будинки, проживає 159 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь обл. центру Росії - м. Тули. Обслуговує Залізничне в/з.

Туризм (франц. прогулянка, подорож)**,** подорожі у вільний час, пов'язані з виїздом за межі постійного проживання; один з видів активного відпочинку. Т. поділяють на спортивний, пізнавальний, діловий, любительський, релігійний та ін. Існує пішохідний, лижний, транспортний, комбінований. У Кр. Розі діють міська федерація, близько 30 турклубів та секцій.

Тувінська, вулиця житломасиву КДЗ Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку 50-х у зв'язку з розвитком потужностей Карачунівськ. кам'яного кар'єру. Розвитку набула в 50-70-х. До 1975 мала назву вулиця 3-я Дробильна. Довж. 380 м, ширина 3,4 м. Пл. 1,2 тис. кв. м. Серед старожилів родини Гикунів, Лужників, Яковлєвих, Галушко, Сівків. Названа на честь Туви, одного з регіонів Росії. Обслуговує 70 в/з.

Тугорхсан (X ст. н.е.)**,** половецький хан, полководець, що вів грабіжницькі війни на території правобережжя Дніпра (територія сучас. Криворіжжя). Фактично був безмежним хазяїном земель Дикого поля.

Туза М. (МСМК (1989)**,** спортивна діяльність пов'язана зі СК "Богатир". У 1990 чемпіон світу з велоспорту. Чл. збірної СРСР. Переможець змагань і турнірів. Тренер Л. Стеценко. Вичерпаних біографіч. даних не виявлено.

Тулумбас, великий барабан на Криворіжжі, завезений козаками з Туреччини.

"Туманні картини", щось на зразок виставоч. залу, де з допомогою проектора демонструвалися галереї відом. у царськ. Росії людей. Існував у дореволюц. Карнаватці за поданням комерсанта Тура.

Тумба, стовп кругової форми, невелика споруда, де розклеювалися афіші, накази, об'яви. Мали поширення у Кр. Розі з початку 20-х. Кілька подібних залишилося у Ц.-Міськ. р-ні.

Тунгуська, вулиця житломасиву Верабове Жовт. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула 30, 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Перещепінська. Довж. 480 м, ширина 7 м. Має 20 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Названа на честь р. Тунгуська Підкам'яна у Краснояр. краю (Росія). 30.6.1908 у басейні р. впав метеорит, який одерж. назву "Тунгуський". Обслуговує 40 в/з.

Тупикова, вулиця розташована у півд. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. Розвитку набула в 30, 50-60-х. Довж. 200 м, ширина 9 м. Має 68 приват. будинків, проживає 160 чол. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 23 в/з.

Тупіцин Микола Іванович (1916, Могильов. обл.). Пром. керівник. Зак. Ленінград. ін-т механізації с/госп. (1941). Уч. ВВВ з лист. 1941 у скл. 308 окрем. міндивізіону. Серед перших використовував гв. міномети "Катюші" у бойових умовах. У 1946-1950 інж., нач. техвідділу, у 1950-1953 голов. інж. авторемз-ду тр-ту "Кривбасруда". У 1953-1959 директор МТС Томаківськ. р-ну. У 1959-1961 голова Томаківськ. райвиконкому. У 1961-1977 нач. цеху, відділу техніч. контролю Дзерж. рудорем. з-ду. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки (2), "Знак Пошани".

Тупицький Сергій Костянтинович (18.3.1938, Дніпропетров. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1960). У 1960-1964 ст. майстер, енергетик Токівськ. каменедробильн. з-ду. У 1964-1970 нач. відділу постачання тр-ту "Орджонікідзе-Марганець". У 1970-1985 заст. директора, голова профкому тр-ту "Орджонікідзе-Марганець". У 1985-1988 ст. наук. співробітник, зав. відділом технології розробки марганцевих родовищ НДГРІ. З 1988 нач. відділу товарів народ. споживання, заст. ген. директора Орджонікідзівськ. ГЗК. Канд. тех. наук (1981). Акад. Укр. міжнарод. академії оригінальних ідей. Автор більше 40 наук. праць, володар 16 автор. свідоцтв з проблем технології розробок марганцевих руд.

Туполєва, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 40-х. Розвитку набула із створенням авіатехніч. уч-ща. Довж. 200 м. Забудована будинками авіаторів. Названа на честь авіаконструктора Туполєва Андрія Миколайовича (10.11.1888, Тверська обл.-23.12.1972, Москва). Акад. (1953), тричі Герой Соц. Праці (1945, 1957, 1972), ген.-полковник (1967). Створив понад 100 типів літаків марки "ТУ". Обслуговує 45 в/з.

Тур, сплетений з лози кошик, набитий землею. За часів козаччини на Криворіжжі використовувався у фортефікаційних цілях, як захист від вигнепальної зброї.

Тургайська, вулиця житломасиву ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. До 1975 носив назву 2-й Прохолодний провулок. Забудова почалася у 1956 під час будівництва НКГЗК. Довж. 420 м. Має 2 будинки. Названа на честь Тургайськ. краю в Казахстані. Обслуговує 34 в/з.

Тургенєва, вулиця житломасиву Гданцівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. Довж. 386 м, ширина 4,6 м. Пл. 1,7 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 43 приват. будинки. Названа на честь рос. письменника Тургенєва Івана Сергійовича (9.11.1818, Орел-3.9.1883, Петербург). Серед творів "Записки мисливця", "Рудін", "Дворянське гніздо", "Батьки і діти". Перекладав укр. письменників. Обслуговую 4 в/з.

Туренко Григорій Григорович (13.4.1951, Кр. Ріг.). Поет. Зак. КГРІ (1974), літератур. ін-т ім. Горького (1989), курси "Постріл" (1990). У 1976-1991 інженер ін-ту "Кривбаспроект". У журналістиці з 1991. В 1992-1994 голов. редактор альманаху "Саксагань". Працював зав. відділом газ. "Металлург". 1989-95 керівник літоб'єднання "Рудана". Прес-аташе ФК "Кривбас". Автор поетич. збірок "Обращение" (1988), "Верю" (1993), "Литучеба" (1994), "Фрагмент автобиографии" (1996). Лауреат премій спілки письменників СРСР (1989), ім. Комсомолу Кривбасу (1989). "Командарм індустрії" (1999).

Туренко Григорій Семенович (8.1.1928, Кіровоград. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1944-1949 токар з-ду "Комуніст". Брав участь у відбудові виробництва. У 1949-1998 токар рем.-мех. цеху № 1 ком-ту "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Засл. працівник ком-ту "Криворіжсталь". Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Турик Петро Іванович (1.3.1921, Черкаська обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. Працював у системі ЦСУ Кіровоград. обл. Уч. ВВВ з лип. 1941 у скл. 176 СД. Працював бурильником, гірнич. майстром, нач. дільниці ш. "Гігант" РУ ім. Дзержинського. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Трудового Червоного Прапора.

Турило Анатолій Михайлович (13.9.1953, Кр. Ріг). Д.Е.Н. (1997). Зак. КГРІ (1975). У 1975-1976 гірнич. майстер Знам'янськ. щеб. з-ду. У 1976-1978 пом. машиніста екскаватора, слюсар, пом. майстра рудника ЦГЗК. З 1978 аспірант, ст. викладач, доцент, проф. кафедри економіки пром. виробництва і будівництва КГРІ/КТУ. Вивчає проблеми оцінки економіч. ефективності виробництва, фінансового оздоровлення економіки, матеріального стимулювання розвитку виробництва. Автор 80 наук. праць.

Туранська, вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася в 1960. До груд. 1975 носила назву вулиця 3-я Правобережна. Довж. 420 м. Залишилося 2 приват. будинки. Потрапила в санзону кар'єру ПівдГЗК. Названа на честь центру Евенк. автоном. округу Красноярськ. кр. - м. Тура. Обслуговує 22 в/з.

Туріна Світлана Семенівна (17.4.1962, Бурятія). Діяч культури. Зак. Криворізьк. педін-т (1995). У 1980-1981 працювала у молодіж. театр. студії МХАТ (Москва). Поетеса, скрипаль. Чл. літстудії "Пошук". Художник-модельєр. З 1980 друкується у періодич. пресі. Літературний псевдонім Павлина Світла. З 1990 пише пісні для відомих укр. співаків. У 1996 брала участь у створенні худ. фільму "Потоки", як дизайнер одягу, гример. Лауреат міжнарод. фестивалів. Грамота Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (Канада, 1997).

Туркенича, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася в 50-х. До 1975 мав назву провулок Шимановського. Довж. 295 м, ширина 8 м. Має 11 приват. будинків, проживає 39 чол. Вкрита асфальтом. Названа на честь керівника підпільної організації "Молода гвардія" Туркенича Івана Васильовича (18.1.1920, Воронезька обл.-14.8.1944). Командир "Молодої гвардії". Загинув у бою на р. Вісла. Обслуговує 17 в/з.

Туркменська, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. До 1975 мала назву вулиця Жданова. Довж. 171 м. Пл. 555 кв. м. Має 10 приват. будинків. Названа на честь Туркменії. Обслуговує 32 в/з.

Турко Григорій Мефодійович (трав. 1928-серп. 2001, Криворіжжя). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. З початку 50-х комбайнер Гейківськ. МТС, кол-пу "Україна", рад-пу "Інгулецький". Майстер високих врожаїв зернових. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Бронз. медаль ВДНГ (1969). Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Турковицької Божої Матері ікона, виходить до земель Схід. Польщі-Холмщини і Підлісся. У XIV ст. польський князь В. Опольський вивіз її з м. Белза, як святиню міста. За переказами написана євангелістом Лукою. Карета застрягла у багнюці поблизу с. Турковичі і шість пар коней не могли зсунути карету, від якої виникло сяйво. Місцеві

жителі вирішили спорудити на тому місці церкву. Згодом тут виник чоловіч. монастир. У 1789 монастир закрив уніатський єпископ Максиміліан, У 1902 відкрит. жіночий монастир. У 1906 ігуменя Афанасія зустрічала єпископа Євлогія копією чудотворної ікони. На початку 80-х відреставрована копія встановлена у церкві м. Томашов. У 1990 ікону перенесли до Свято-Онуфрієва монастиря. Список ікони придбан. у Свято-Вознесенську церкву Кр. Рогу. У серп. 1998 ікона урочисто перенесена до кафедрального Спасо-Преображенськ. собору. Свята на честь ікони Турковицької проводяться 15 липня.

Турлична будівля, будівля, основа якої сплетена з гілок верби і потім обмазана з обох сторін глиною. Т. б. побутувала на Криворіжжі за часів козаччини.

Турлук, хата, сплетена з хмизу та обмазана в середині і зовні глиною з кізяка і соломи у давні часи на Криворіжжі.

Турмалін (від сингальського - сердолік)**,** мінерал класу силікатів. Блиск скляний. Колір зелений, червоний, синій, чорний. Зустрічається в сланцях верх світи у вигляді зерен. А. Г. Шендерова у 1956 виявила Т. у деяких сланцях до 5%, а у хлористо-хлоритоїдних до 15%. Утворюється в процесі метаморфізму опадів, утримуючих бор. Вивчали Й. І. Танатар, П. М. Каніболоцький.

Турман, порода голубів-вертунів.

Турнепс, вид ріпи.

Турнікет, пристрій для поодинокого проходу людей на прохідних підприємств, стадіонах, швидкіс. трамваю.

Турнір, вид змагань. На Криворіжжі проводяться спортивні, інтелектуальні, літературні ін.

Турнірна, вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в кінці 40-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Підстепова. Довж. 210 м. Має 23 приват. будинки. Обслуговує 72 в/з.

Турченко Олександр Васильович (20.3.1939, Дніпропетров. обл.). Відом. проектант. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1961). З 1961 інж., керівник групи, бригади, голов. конструктор проектів прохідницьких комбайнів ін-ту "Діпрорудмаш"/ВНДПІрудмаш. Брав участь у створенні бурверстатів, керував проектуванням серійних гірнич. комбайнів 1 КВ, 1 КВ-1. Винахідник. Автор наук. статей.

Турчин Борис Олександрович (5.7.1937, Київ. обл.). Засл. енергетик України (1998). Зак. Харків. інж.-буд. ін-т (1963). У 1953-1957 слюсар тр-ту "Півдсантехмонтаж". У 1962-1981 майстер, заст. нач. Півд. експлуатаційного р-ну, нач. Півн. р-ну, заст. директора, з верес. 1981 працював директором підприємства теплоцентраль. Керував розширенням тепломереж, проведенням їх у нові мкрн., реконструкцією потужностей.

Турчин Дмитро Іванович (3.9.1926, Дніпропетров. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1955). У 1947-1949 слюсар ш. № 5 ШУ ім. Ілліча. У 1949-1955 наук. співробітник НДГРІ. У 1955-1974 нач. збагач. фаб-ки, нач. ВТК, голов. збагачувальник, нач. ш. "Північна", секретар парткому РУ ім. Дзержинського. У 1974-1987 нач. ш. "Центральна". У 1987-1998 майстер дільниці тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Керував впровадженням нової техніки, веденням гірнич. розробок за умов сильного гірнич. тиску. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2), "Знак Пошани".

Турчина А. Г. (засл. металург України), трудова діяльність пов'язана із з-дом "Криворіжсталь". Працював сталеваром мартен. печі. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора. Біографіч. даних не виявлено.

"Тусовка", молодіжна газета заснована у лист. 1997. Виходить раз на тиждень тиражем 1 тис. екз.

"Тусовка", народ. назва місця відпочинку молоді (дискотек, вечорів у палацах культури ін.). Виникла на Криворіжжі у 90-х.

Тусюк Харитон Микитович (12.9.1893, Волинська обл.-6.1.1972, Криворіжжя). Уч. рев. подій. Освіта середня. У 1907-1914 працював на шахтах Кривбасу. Уч. 1-ї світ. війни на

Кавказ. фр. У 1917 перебував у Петрограді. Зустрічався з В. І. Леніним, уч. штурму Зимового палацу. Уч. гром. війни на Півд. фр. Перебував у підпіллі в Катеринославі підчас панування денікінщини. У 1921-1941 працював на шахтах ШУ ім. Ілліча, головою сільпо с.Червоні Поди. У 1941-1944 працював у Киргизії. У 1944-1950 голова Кіровськ. сільради, згодом секретар парткому кол-пу "Комсомолець", зав. бібліотекою. Похован. у с. Кіровка. Нагороджж. орд. Леніна.

Тутінін Петро Васильович (30.9.1930, Пермська обл.). Народний умілець. освіта н/середня. У 1945-1951 тесля у сел. Тюш Пермська обл. У 1956-1990 пом. комбайнера, тракторист кол-пу "Комсомолець", рад-пу "Комуніст". Самодіяльний художник, різьбяр по дереву, чеканник. Серед сюжетів краєвиди Уралу, народ. епос ін.

"Тутті-фрутті", дитяча шоу-група створена у 2001 у скл. ПК металургів. Відвідує 20 чол. У репертуарі муз. композиції. Керівник Н. В. Кримська.

Туфлі, взуття без задників, щось на зразок нинішніх капців, у давнину на Криворіжжі.

Туфелька, парамеція (Paramecium)**,** рід 1-клітинних тварин класу інфузорій. Довж. 0,1-0,3 мм. Близько 20 видів, поширені у прісноводних зрідка солонуватих водоймах усіх частин світу; в Україні - 4 види. звичайним видом є **Т. хвостата**, яку культивують для лабораторних дослідів.

Тухачевського, вулиця житломасиву 173 кв. Жовт. р-ну. Закладена на початку 50-х. Розвитку набула в 50-80-х. Назва під час закладки - Будмістечко. Сучас. назву отримала на початку 60-х. Центр. вулиця Кр. Рогу. Довж. 1,4 тис. м, ширина 20 м. Має 60 багатоповерх. будинків, проживає 9,95 тис. чол. Вкрита асфальтом. Виконує роль транспорт. розв'язки. Розташовані 3 школи, автотех-м, 2 дитяч. заклади, 24 магазини. Встановлена меморіал. дошка. Названа на честь Маршала Рад. Союзу Тухачевського Михайла Миколайовича (16.2.1893, Смоленська обл.-11.6.1937). Під час 1-ї світ. війни відзначен. 5 бойовими орденами. З кінця 1914 перебував у нім. полоні. Під час гром. війни командував 1, 5, 8 арміями. З 1936 1-й заст. Наркома оборони СРСР. Загинув під час сталінськ. репресій. Обслуговують 31, 63 в/з.

Тухачевського М. М. меморіальні дошки, встановлені у 1979 на будинках №№. 2, 79а по вул. Тухачевського. Написи на білому мармурі свідчать, що вулиця названа на честь військ. діяча М. М. Тухачевського.

Туція, металевий нагар, наліт в трубі плавильної печі.

Тушкан великий (Allactaga major)**,** представник родини тушканових ряду мишоподібних гризунів. Поширен. (з 60-х рр.) від Миколаєва, Умані, Кр. Рогу на заході до Джунгарськ. Алатау на сході; на півн. від Чернігова до півд. Алтая; на півдні - від півн. узбережжя Чорного моря до півн. передгір'я Тянь-Шаню. На Криворіжжі по с. Лозуватка проходила західна межа поширення Т. в., який зустрічався скрізь на степових ділянках до середини 60-х. В 1978 р. помічено великого тушкана в Криворізьк., Апостолівськ. і Широківськ.р-нах. Нічна тварина, живе у норах, у сплячку залягає у кінці серп., виходить із сплячки наприкінці квітня. Навесні самка народжує 3-5 малят. Живиться різними рослинами. Безжалісне знищення людиною, розорювання степових балок обумовило зникнення цих симпатичних тварин. Тушкан великий занесений до Червоної книги України.

Тхар, звичайна міль у давні часи на Криворіжжі.

Тхеквондо, бойового мистецтва міська федерація створена у 1995. Культивує мистецтво самооборони і вид спорту, де на науковій основі підібрані найефективніші і дійові рухи. Виникло у Кореї 2 тис. років тому у Королівствах Когурьє, Пекче, Сілла. Найбільший внесок зробили елітні офіцерські корпуси, які звалися Хва Ранг (квітка юності). У 1973 створена Всесвіт. федерація, яка нараховує 129 країн. У 1993 виникла Укр. федерація. У 1994 включене у програму Олімпійськ. ігор. У Кр. Розі скл. з 3-х клубів - "Кумган", "Панда", "Центр тхеквондо". Серед кращих спортсменів В. Мармалюк, М. Квітко, М. Черепінський, Р. Черепінський, І. Якубашін, О. Мардаш, О. Гребень. Президент В. Г. Балакін.

Тхір, ссавець родини куницевих. Довж. тіла до 4-8 см, хвіст до 16 см. Хижак. Об'єкт промислу.

Тхір степовий (Mustela eversmannii)**,** представник родини кунових ряду хижих ссавців. Поширений в Півд.-Схід. Європі, в півн. частині Серед. Азії на відкритих ландшафтах: луках, степах, напівпустелях, в сухих преріях Півн. Америки. В Україні зустрічається у степовій та лісостеповій зонах. На Криворіжжі помічали в степових балках Широківськ. р-ну. Живиться мишовидними гризунами, улюблений корм - ховрахи, іноді поїдає жаб, ящірок, дрібних птахів. Живе у норах, активний цілий рік. Один раз на рік самка народжує 3-7 малят. В 50-60-х це був звичайний вид, а в 90-х роках XX ст. степового тхора занесено до Червоної книги України. Рідкісний вид, потребує охорони.

Тхоревський Юрій Федорович (18.3.1926, Київ. обл. -27.9.2001, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. мед. ін-т (1956). Уч. ВВВ з берез. 1944. Лікар-новатор. З 1957 зав. анестезіологіч., з 1989 зав. реанімаційним відділенням 2-ї міськлікарні. Організатор анестезіологіч. служби Кр. Рогу. Відмінник охорони здоров'я. Ударник п'ятирічок. Засновник школи анестезіологів. Автор наук. праць. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки, Дружби народів.

Тщина, давня міра землі на Криворіжжі.

Тюбінг (від англ. - труба)**,** елемент збірного кріплення підземної споруди Криворізьк. швидкіс. трамваю. Виготовляється з чавуну, сталі, залізобетону.

Тювик (Accipiter baclius)**,** птах родини яструбових. Довж. до 40 см, вага до 250 г. Розміром з голуба. На білуватому горлі повздовжня бурувата смуга. Очі червонувато-бурі. Населяє заплавні ліси Криворіжжя. Перелітний птах. Гніздо на деревах. Кладка у трав. з 3-4 яєць. Голос - крик "тьюю-вік". Живиться гризунами, комахами. Дуже корисний.

Тюк, в'язанка трави або сіна, яку за один раз могла донести людина, у давнину на Криворіжжі.

Тюкаєва Лідія Дмитрівна (1913, Нижній Новгород - Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Горьків. медін-т (1945). Уч. ВВВ у скл. медчастин. У 1958-1977 лікар-терапевт 2-ї міськлікарні. Лікар вищої категорії. Відмінник охорони здоров'я. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки.

Тюки, тупик, безвихідь у давні часи на Криворіжжі.

Тюков Анатолій Миколайович (2.8.1952, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1978). З 1978 ординатор, кардіолог 9-ї міськ. лікарні. Один з організаторів та керівників відділення з реабілітації хворих, які перенесли гострий інфаркт міокарда. Канд. мед. наук (1990). Автор наук. праць.

Тюленіна, вулиця житломасиву Суха Балка Жовт. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мав назву провулок Петроградський. Довж. 300 м, ширина 7 м. Має 12 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Названа на честь героя-молодогвардійця Тюленіна Сергія Гавриловича (12.8.1925, Орлов. обл.-31.1.1943), Герой Рад. Союзу (1943). Чл. штабу підпільн. комсомол. організації "Молода гвардія", керівник бойової групи. У 1943 заарештован. і після катувань у гестапо кинутий живим у шурф шахти. Обслуговує 61 в/з.

Тюльпан (Tulipa)**,** рід трав'янистих рослин родини лілійних. Рослина з цибулиною, оточена бурими або чорними болонками. Стебло з 2-3 листками і найчастіше 1 верхівковою квіткою. Оцвітина з 6 вільних листочків. Плід - коробочка, довгаста або майже куляста, 3-гранна з численними сплюснутими насінинами. З дикорослих видів на Криворіжжі поширений **Т. змієлистий** з жовтими квітками 2-2,5 см завдовжки. Цвіте IV-V. Часто зустрічається по схилах балок, на відслоненнях вапняків та інших гірських порід.

"Тюльпан", садівницьке товариство сурикового з-ду закладене у 70-х у Ц.-Міськ. р-ну. Пл. 2,1 га. Має 33 дільниці.

Тюльпанів, вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Розвитку набула в 50-60-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Підстеповий. Довж. 412 м,

ширина 5 м. Пл. 2 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Має 16 приват. будинків. Обслуговує 72 в/з.

Тюменська, вулиця розташована у півд. частині Довг. р-ну. Закладена в 20-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Жигулівська. Довж. 226 м, ширина 7 м. Має 8 приват. будинків, проживає 41 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Тюмень (Сибір, Росія). Обслуговує 23 в/з.

Тюник, кисет, невелика торбинка для люльки та тютюну у давні часи на Криворіжжі.

Тюнін Федір Михайлович (6.3.1919, Липецька обл.-8.4.1973, Харків). Герой Рад. Союзу (20.12.1943). Зак. курси "Постріл" (1945). В арм. з 1939. Уч. ВВВ з верес. 1942. У скл. 9 гв. окрем. дивізіону 10 гв. ПДД брав участь у визволенні Кр. Рогу. З 1969 майор у відставці. Нагороджс. орд. Леніна, Червоної Зірки (2).

Тюрінгіт (від місцевості в Німеччині)**,** мінерал класу силікатів. Колір оливково-зелений, сіро-чорний. Блиск тьмяний. Непрозорий. Ламкий. В Кривбасі представлен широко. Вивчали Ю. І. Половінкіна, В. П Іванова, В. М. Макаров.

Тюря, давня назва самої простої їжі на Криворіжжі. Сухарі, залиті водою, присолені або посипані цукром.

"Тюрьма и воля", газета заснована у січ. 2001 І. В. Найденком. Друкує кримінал, правові матеріали. Тираж до 3 тис. екз. щотижня.

Тютчева, вулиця розташована у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50-60-х. Попередня назва провулок Пушкіна. Довж. 341 м, ширина 4 м. Пл. 1,3 тис. кв. м. Тверде покриття з 1970. Названа на честь рос. поета Тютчева Федора Івановича (5.12.1803, Брянська обл.-27.7.1873, Петербург). Автор лірики, текстів пісень. Обслуговує 2 в/з.

Тютюнник Юрій Йосипович (1891-1929). Ген. - хорунжий (1918). Один з лідерів контрреволюції. Прапорщик царськ. арм. Уч. 1-ї світ. війни. З 1917 чл. Центр. Ради. Формував укр. військ. частини. У трав. 1919 нач. штабу загонів Григор'єва. Брав участь у боях на Криворіжжі. Уч. рад.-польськ. війни 1920 на боці арм. Пілсудського. Згодом командував військ. формуваннями, які вели боротьбу з рад. військами в Україні. Розбит. дивізією Котовського. Здався рад. військам. Розстрілян. за вироком суду.

Тютюнника, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в 30-х. Розвитку набула в 50, 60-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Польова. Довж. 702 м, ширина 9 м. Має 31 держ. будинок. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь укр. письменника Тютюнника Григорія Михайловича (23.4.1920, Полтав. обл.-29.8.1961, Львів). Зак. Харків. ун-т (1946). Твори зб. оповідань "Зорані межі" (1951), "Хмарка сонця не заступить" (1956), роман "Вир" (1960), зб. поезій "Журавлині ключі" (опубл. 1963), незавершен. роман "Буг шумить" (опубл. 1965) ін. Держ. премія ім. Т. Г. Шевченка (1963). Обслуговує 45 в/з.

Тюхтя, рідка каша або суп з гречки у давні часи на Криворіжжі.

Тюхтій, неповоротка людина у давні часи на Криворіжжі.

Тягло, грошова, натуральна держ. повинність селян у XV-XVIII ст. У XVIII-XIX ст. одиниця обкладення селян податком на користь поміщиків.

Тягно Борис Хомич (23.8.1904, Харків-18.1.1964, Львів). Народ. артист України (1954). Зак. Київ. муз.-драм. ін-т (1923). Після війни працював режисером театру у Кр. Розі. У 1948-1962 голов. режисер Львівськ. укр. драм. театру ім. М. Заньковецької.

Тягова підстанція, вулиця розташована у схід. частині Довг. р-ну. Закладена в 50-х. Розвитку набула в 60-70-х. Довж. близько 1296 м, ширина 810 м. Має 4 багатоповерхових будинки. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Обслуговує 48 в/з.

Тяжченко Микола Іванович (7.5.1928, Київ. обл.). Почес. гірник. Освіта середня. У 1950-1952 працював на цукров. з-ді в Кіровоград. обл. У 1952-1954 в тр-ті "Азовстальбуд". У 1954-1958 прохідник тр-ту "Донецькшахтобуд". З 1958 прохідник ШПУ № 2 тр-ту

"Кривбасшахтопроходка". Уч. швидкіс. проходок. План виконував на 129%. Нагороджс. Грамотою Президії Верх. Ради України, знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Тяньшанська, вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена в кінці 40-х. До 1975 мала назву вулиця 3-я Підстепова. Довж. 334 м, ширина 5. Пл. 1,6 тис. кв. м. Тверде покриття з 1966. Має 9 приват. будинків. Названа на честь гір у центр. Азії. Обслуговує 72 в/з.

Тьма, лічба давньоруськ. народів. Дорівнює 10 тис. Тьма тем - 100 тис. Використовували прадавні жителі Криворіжжя. У перенос. значенні - безліч, дуже багато (тьма-тьмуща).

Танасчишин Трохим Іванович (початок XX ст. – 31.3.1944, Миколаїв. обл.). Ген.-лейтенант (1944). Зак. Вищі військ. курси. В арм. з початку 20-х. Стояв у витоків мехчастин. Уч. ВВВ з лип. 1941. Відзначився у битвах за Москву і Сталінград. під час визволення Криворіжжя ком-р 4 гв. мехкорпусу. Уміло керував діями з'єднання під час визволення півд. Криворіжжя. Майстер танкових рейдів. Смертельно поранен. під час нальоту ворожої авіації. Нагороджс. орд. Червоного Прапора (2), Суворова 2 ст., Кутузова 2 ст., Вітчизняної війни 1 ст.

Телебачення у Кривому Розі, започатковане у лист. 1960 із введенням ретрансляційної телевізійної станції. Її спорудженням керували В.М.Петров, В.М.Візун, Д.В.Біндюгін, М.М.Бояринцев, М.І.Жавило, Г.Г.Грива, О.Г.Кучма. Серед організаторів телепередач С.І.Якимьонок, А.Н.Капуста, О.О.Молчанов, О.В.Мазепа, Я.Р.Подгаєвська, М.І.Богуславець. У червні 1971 діяла друга програма. З початку 90-х діють телестудії "Рудана", "Єва", "Криворіжжя". Розвитку набуває кабельне телебачення, яке транслює передачі по майже 50 каналах.

Тетропс (Tetrops), жук довж. 3-4 мм. Надкрила бурувато-жовті з чорною верхівкою, іноді чорні або жовті. Ноги жовті. Зустрічається на плодових деревах. На Криворіжжі представлен. одним видом.

Тисяча двісті сорок дев'ятий армійський винищувально-протитанковий артилерійський полк, брав актив участь у боях на Криворіжжі. Підтримував дії військ 37 і 46А. Відзначився при визволенні ст. Довгинцеве, ст. Мудрьона, Змички, форсуванні Інгульця. Удостоєн. почес. найменування Криворізького (26.2.1944). Бойовий шлях проліг через Миколаїв., Одес. обл., Молдавію, Румунію, Болгарію. Прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії.

Тисяча двісті тридцять другий гарматний артилерійський полк, сформован. у трав. 1942 в Сухумі. Бойове хрещення прийняв у боях на Кавказі. У берез. 1943 увійшов до скл. 9 артдивізії. Бойове хрещення прийняв на Сіверському Донці. Визволяв Донбас, Запоріжжя. У боях за Кр. Ріг підтримував дії військ в р-ні Соцміста, ст. Мудрьона, Змички. Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Одесу, Молдавію, Румунію, Югославію, Угорщину. У квіт. 1945 удостоєн. почес. найменування Будапештського. Бойовий шлях завершив в м. Амштеттен (Австрія). Під час боїв за Кр. Ріг ком-р М.С.Комардін.

Тисяча сто другий гарматний артилерійський полк, сформован. у трав. 1943 в м. Рубіжне Луганськ. обл. В скл. 115 артбригади. У лип. 1943 увійшов до скл. 9 артдивізії. Бойове хрещення прийняв на Сіверському Донці. Визволяв Донбас, Запоріжжя. Під час боїв за Кр. Ріг підтримував дії військ 46А в р-ні Соцміста, ст. Мудрьона, Змички, форсуванні Інгульця. Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Одесу, Молдавію, Румунію, Угорщину, Австрію.

Тисяча триста сто дванадцятий армійський винищувально-протитанковий артилерійський полк, брав участь у боях за Кр. Ріг. Вогнем підтримував дії 46А під час визволення з-ду "Криворіжсталь", ст. Червона, ст. Мудрьона, Змички. Удостоєн. почес. найменування Криворізького (26.2.1944). Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Одес. обл., Молдавію, Румунію, Угорщину, Австрію, Чехословаччину. Входив до скл. 6 СК 46А. Бойовий прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р майор Г.М.Горохов.

Тисяча чотириста тридцять восьмий самохідно-артилерійський полк, у скл. 18 ТК у жовт.-лист. 1943 вів бої на Криворіжжі. У кінці жовт. 1943 протистояв майже 100 танкам ворога в р-ні с. Недайвода. Затримав противника, зазнав великих втрат. У скл. воювали Герої Рад. Союзу О.Рорат і П.Сорокін, які таранили ворож. танк. Бойовий шлях проліг через Знам'янку, Умань, Мінськ, Схід. Прусію.

Тисяча шістдесят другий зенітно-артилерійський полк, сформован. у жовт. 1942 в Москві у скл. 6 зенітно-арт. дивізії. Прикривав дії 5 гв. ТА. Мав на озброєнні гармати 88 мм. Відзначився у боях під Прохорівкою (Курська дуга), визволяв Харків, Полтаву, П'ятихатки. У жовт.-груд. 1943 уміло прикривав дії 5 гв. ТА на Криворізьк. напрямку. Визволяв Корсунь-Шевченківський, Умань, Борисов, Мінськ, Прибалтику, Щецен. Ком-р Л. І. Кірсанов.

Тисячний винищувально-протитанковий артилерійський полк, сформован. навесні 1942. Брав участь у Сталінград., Курській битвах, визволяв Полтаву, форсував Дніпро в р-ні Мишуриного Рогу. У жовт.-лист. 1943 підтримував дії 18 ТК в боях на Криворіжжі. Бойовий шлях проліг через Знам'янку, Умань, Мінськ, Схід. Прусію.

Ткаченко Григорій Володимирович (жовт. 1903, Чернігів. обл. - ?). Пед. керівник. Зак. Чернігів. с/госп. ін-т (1926). У 1926-1930 інструктор Чернігів. окрколгоспспілки. У 1930-1931 зав. відділенням Чернігів. тех-му молочного господарства. У 1931-1934 наук. співробітник Харків. ун-ту. У 1934-1936 доцент кафедри біології Нікопольськ. педін-ту. У 1936-1941 доцент, зав. кафедрою ботаніки, заст. директора Криворізьк. пед. ін-ту. Канд. біологіч. наук (1934). Автор наук. праць.

Торгівля на Криворіжжі, започаткована із заснуванням Кр. Рогу. Початок покладено від шинка, якій діяв на поштовій станції. Розвитку набула із початком пром. видобутку руди. На початку XX ст. діяло 256 торг. точок, у 1925 – 494, у 1940 – 547, 48 їдалень. Під час окупації діяла приват. торгівля. У 1958 існувало 504 магазини, у 1967 – 954 магазини і 638 їдалень, 1972 – 870 магазинів і 764 їдальні. У 1991 започаткована комерціалізація, фірмова торгівля. Діє структура підтримки малого торг. підприємництва і 20 страхових компаній, 14 аудит. фірм, 10 консультативних центрів, 10 бірж, 5 інвестиційних фондів, 7 кредитних установ, 11 учбових закладів Кр. Рогу готують торг. спеціалістів і підприємців. У торгівлі задіяні 58,9 тис. чол. Діють 4117 пунктів продажу товарів, серед них 1612 магазинів, 769 об'єктів харчування, 640 кіосків, 46 ринків, 43 АЗС.

"Трибуна ветерана", газета міської організації ветеранів війни і праці заснована у 1992. Виходила протягом 1992-1993 раз на місяць тиражем 900 екз. Розповідала про проблеми ветеранів, учасників воєн, відбудови ін. Редагувала Т.П.Воронова.

Тридцята артилерійська бригада, сформована навесні 1943 у складі двох артполків. Бойове хрещення прийняла на Сіверському Донці у скл. 9 артдивізії. Визволяла Донбас, Запоріжжя. Під час боїв за Кр. Ріг підтримувала дії військ в р-ні Соцміста, ст. Мудрьона, Змички, форсуванні Інгульця. Бойовий шлях проліг через Півд. Україну, Молдавію, Румунію, Угорщину, Австрію. Під час визволення Кр. Рогу ком-р полковник С.К.Карпенко.

Тридцятий окремий полк зв'язку, брав участь у визволенні Кр. Рогу. Діяв у скл. 6 СК 46А. забезпечував зв'язок між військами. Удостоєн. почес. найменування Криворізького (26.2.1944). Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Одес. обл., Молдавію, Румунію, Угорщину, Австрію, Чехословаччину. Бойовий прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії. Під час боїв за Кр. Ріг ком-р полковник П.М.Барсук.

Триста вісімдесят перший армійський гарматний артилерійський полк, під час боїв за Кр. Ріг підтримувала дії 46А. За мужність особового складу удостоєн. почес. найменування Криворізького (26.2.1944). Уміло прикрив форсування військами р. Інгулець. Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Одес. обл., Молдавію, Румунію, Болгарію, Угорщину, Австрію. Бойовий прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії.

Триста двадцять шостий окремий лінійний батальйон зв'язку, діяв у скл. 37А. Під час

боїв за Кр. Ріг забезпечував зв'язок командування армії з військами. Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Одес. обл., Молдавію, Румунію, Болгарію.

Триста дев'яносто восьмий гвардійський самохідно-артилерійський полк прориву, під час визволення Кр. Рогу забезпечував прорив військ крізь ворожу оборону, вів боротьбу з танками вермахту. За мужність і героїзм особового складу удостоєн. почес. найменування Криворізького (26.2.1944). Бойовий шлях проліг через Миколаїв, Одес. обл., Молдавію, Румунію, Болгарію. Бойовий прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії.

Триста дев'яносто четверта стрілецька дивізія, сформована у трав.-черв. 1942 на базі військ Закавказьк. військ. округу у скл. 808, 810, 815 СП і 956 артполку. Бойове хрещення прийняла у серп. 1942 на Кавказькому хребті і р-ні Марухського перевалу. Визволяла Кубань, Донбас, форсувала Дніпро в р-ні Дніпродзержинська. Відзначилася у боях за ст. Девладове, с. Свистунове, рад-п № 20, Новий Кр. Ріг, Зелене містечко, з-д "Криворіжсталь", Змичку. Удостоєн. почес. найменування Криворізької (26.2.1944). Бойовий шлях проліг через Миколаїв. обл., Дністровськ. плацдарм, Румунію, Болгарію. Повне найменування 394 Криворізька Червонопрапорна стрілецька дивізія. Розформована у лист. 1945. Прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії. Під час визволення Кр. Рогу ком-р ген.-майор О.І.Лисицин.

Триста перший гвардійський мінометний полк, під час визволення Кр. Рогу діяв на підтримку стрілецьких частин 46А. За мужність і героїзм особового складу удостоєн. почес. найменування Криворізького (26.2.1944). Бойовий шлях проліг через Миколаїв, Одес. обл., Молдавію, Румунію, Болгарію, Угорщину, Чехословаччину. Удостоєн. найменування Червонопрапорного. Прапор зберігається у Музеї Збройних сил Росії. Під час визволення Кр. Рогу ком-р підполковник Матрошов.

Триста сімдесят шоста піхотна дивізія вермахту, сформована у 1940 в р-ні Мюнхена у скл. 4 полків. Брала участь у поході у Францію. У жовт. 1943 перекинута на Криворіжжя і протидіяла наступу 37А. Понесла значні втрати. Остаточно розбита під час Ясько-Кишинівськ. битви. Прапор кинуто до підніжжя Мавзолею.

Триста четверта піхотна дивізія вермахту, сформована у 1941 в р-ні Берліна. Брала участь в агресії проти СРСР. У лют. 1944 протистояла у Кр. Розі проти 6 гв. СК. Зазнала значних втрат. Розбита влітку 1944 під Яссами.

Триста шоста штурмова авіаційна дивізія, сформована у берез.-трав. 1943 в Москві у скл. 951, 955, 672 ШАП. У полках налічувалося по 32 літаки Іл-2. Бойове хрещення прийняла в боях за Донбас. Брала участь у Курській битві. За визволення Нижньодніпровська удостоєна почес. найменування Нижньодніпровської. Під час боїв за Кр. Ріг підтримувала дії 46А. Льотчики літали за складних погодних умов. У небі Криворіжжя здійснила до 300 б/вильотів. Брала участь у визволенні Миколаїв., Одес. обл., Молдавії. Бойовий шлях проліг через Румунію, Угорщину, Австрію. Повне найменування 306 Нижньодніпровська Червонопрапорна орд. Суворова 2 ст. штурмова авіадивізія. Під час визволення Кр. Рогу ком-р полковник О.П.Ісупов.

Трокси (Trogidae), жуки родини твердокрилих. Довж. 5-7 мм. Овальне, зверху опуклим тілом. Вуса слабоколінчасті, з товстим стебельцем. Живляться висушеними трупами тварин. Зустрічається на кістках, сухих трупах хижаків. Колір чорний, чорно-бурий. На Криворіжжі представлен. одним видом.

Трупник (Saprinus), жук родини твердокрилих. Має овальну, випуклу форму. Зустрічається на падалі, у гної. На Криворіжжі представлен. 4 видами.

Турун (Carabus Thoms), жук родини твердокрилих. За розміром великі, часто яскраво забарвленні. На Криворіжжі відомі 7 видів.

Туруни (Carabidae), жуки родини твердокрилих. Довж. 3-50 мм. Тіло видовжене, струнке, вуса щетинковидні. Більшість видів живе на грунті, вдень ховаються під камінням, мохом, листям. Частина знищує комах, червів і приносить користь лісовому господарству, деякі –

шкідники. На Криворіжжі відомі 80 видів.

Тускляк, жук-турун довж. 4,3-17 мм. Тіло коренасте, забарвлення металеве, смоляно-буре, жовте. Деякі види шкодять посівам. На Криворіжжі відомі 17 видів.

Тяглий Володимир Іванович (15.7.1933, Миколаїв). Діяч культури. Освіта середня. Відом. хореограф. З 1956 працював агломератником на ПівдГЗК. У 1960-1995 хореограф ПК ПівдГЗК, НКГЗК. З 1995 керівник дитяч. танцювального колективу Центру дитяч. творчості "Горицвіт". Лауреат багатьох фестивалів і конкурсів. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Торока, ремінець позаду сідла для прив'язування різної поклажі або реманенту, зброї у давнину на Криворіжжі.

Ткачук Костянтин Ніфонтович (12.12.1935, Черкас. обл.). Проф. (1973). Д.Т.Н. (1972). Зак. Київ. політех. ін-т (1959). У 1959-1972 майстер кар'єру НКГЗК, нач. відділу "Полтавспецбуду", інж. ін-ту "Кривбаспроект". У 1972-1983 ст. викладач, доцент, проф., зав. кафедрою руйнування гірнич. порід КГРІ. Директор НДІ охорони праці. Віце-президент АГНУ (1991). Автор 240 наук. праць, 12 книг, 4 посібників.

Титаніт (від хім. елементу), ефон, мінерал класу силікатів. Колір жовтий, коричневий, зелений. Блиск від алмазного до смолистого. У Кривбасі є акцесорним мінералом більшості порід. Утримується у гранітах, сланцях. Вивчався Ю. М. Абрамовичем, В. Т. Латишем.